IJA # 2768

ספר עין יעקב חלק ג

Sefer ‘En Ya`aḳov Ḥeleḳ 3

Ibn Ḥabib, Jacob ben Solomon

Vilna, 5696 (1935 or 1936)

visible fragment from bookbinding قطعة شظية مرئية من كتاب مجلدّ

visible fragment from bookbinding قطعة شظية مرئية من كتاب مجلدّ

ופתחו שערך תמיד
יומם ולילה לא יסגרו

ספר

עין יעקב

עם
כל המפרשים הנקובים בשער השני
חלק ג

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

תרצ"ו

ספר

עין יעקב

מאסף

לכל האגדות והמדרשים המפוזרים בש"ס תלמוד בבלי, ואגדות מתלמוד ירושלמי
עם פירוש רש"י, ותוספות, וחדושי הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, והר"ן, וחדושי
הכותב (מאת הרב המאסף), כל אלה יתנו על האגדות מש"ס בבלי. ועל אגדות ירושלמי באור הרב הכותב.

את כל אלה אסף וחיבר יחד, איש צדיק תמים הגאון החכם הכולל

מרנא יעקב בר שלמה ן חביב זצ"ל

ועליהם נוספו

א) חדושי אגדות להרב הגאון האמתי נר ישראל מרנא שמואל אליעזר ב"ר יהודה הלוי אידלש ז"ל (מהרש"א). ב) מאור עינים [הריא"ף], חדושי הרב המסמך הגאון מוהר"ר יאשיהו ב"ר יוסף פינטו ז"ל.
ג) בית יהודה כולל הוספות אגדות שהשמיטן הרב המחבר ז"ל, אספן והוסיפן הרב הכולל מוהר"ר יהודה אריה די מודינא ז"ל רב בוויניציא, ועל כל מאמר מהאגדות שנוסף נלוו חדושי הרב ז"ל, ויזכיר אותם בשם אמר הבונה. ד) חדושים מהגאון הגדול כו' מוהר"ר יונה תאומים ז"ל (בעה"ס קיקיון דיונה). ה) קהלת שלמה, חדושים מאת הדיין המצוין הרב שלמה יקותיאל זלמן ז"ל דיין דק"ק גלוגא רבתי. ו) באור מלות חמורות שבאגדות ירושלמי מס' הערוך.

ועוד נוסף בו הספר הנפלא

עיון יעקב מאת הרב הגאון הגדול המובהק כו' מוהר"ר יעקב ריישר ז"ל (בעה"ס חק יעקב ושו"ת שבות יעקב וכו')
עם כל שאר ההוספות וכל המעלות בקודש שבכל ספרי עין יעקב שיצאו לאור עד כה, דבר לא נעדר:

ועל כל אלה הוספנו בו עתה

ארבע עשרה הוספות נכבדות, חדשות ומועילות

רובן לא שופתן עוד עין הדפוס, הלא המה הפירושים

עץ יוסף. ענף יוסף. יד יוסף

ועוד עשרתי עשרה הוספות המפורשות מעל"ד.

ווילנא

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „ROM" Wilno.
1936
MADE IN POLAND
PUBLISHED BY „ROM". A/S. WILNO.

ואלה הן ארבע עשרה החוספות החדשות

שנוספו עתה בספר עין יעקב הזה :

א) **תוספות אגדות** עם **פרש"י ותוספות**, האגדות הרבות שנשמטו מעין יעקב (ולא נוספו בו גם ע"פ ס' בית יהודה) ונמצאים עלידם חדושים וכאורים בספר **חדושי אגדות**, **בהריא"ף**, **ועיון יעקב**, יען שחוברו בתחלה על הש"ס, ויהי כי גלוו אח"כ על הע"י הציגו המדפיסים בתוכם ציונים על החדושים שבהם להמאמרים הנשמטים מע"י, והציבו עלידם ציון תבנית יד או ככב או מלת „בגמרא" להראות שמקום המאמר נפקד פה והנהו בגמרא, הנה עתה הוספנו ואספנו את **כל המאמרים ההם** אל הע"י ועלידם **פרש"י ותוספות**. וכל אלה הקפנו בחצאי רבוע [ ].

ב) (כ"י) **עץ יוסף** (או **הליכות חנוך**) כולל באור מספיק להאגדות, ע"ד הפשט הנכון מלוקט מראשי מפרשי האגדות וממפרשי הש"ס הראשונים והאחרונים וממפרשי המדרשים ומהרבה ספרי דרוש ושארי ספרים.

ג) (כ"י) **ענף יוסף** (או **פורת יוסף**) ירחיב הבאור למאמרים העמוקים והסתומים, ע"פ הצעות והקדמות חקרי לב ודרושים קצרים, ע"פ מבחרי המפרשים וספרי הדרוש.

ד) (כ"י) **יד יוסף** מראה מקומות המאמרים בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים וילקוט, פסיקתא רבתי ומכילתא ופדר"א ובזהר ותקוני זהר.

כל אלה חוברו יחדיו ע"י הג"מ מוהר"ר **חנוך זונדל** במוהר"ר **יוסף** ז"ל (בעה"מ פי' עץ יוסף וענף יוסף על המדרש רבה ותנחומא וכו').

ה) (כ"י) **חדושי גאונים** נלקטו ונאספו מן **שנים ושבעים ספרים** מספרי גאוני ישראל (ונקבו למטה בשם ע"ס א"ב"י).

ו) (כ"י) **גאון יעקב** (לא נודע שם מחבריו) העלה רב פנינים ומרגליות טובות ממצולות ספרי חכמי ישראל וממבחרי פירושיהם לאגדות הש"ס, ויענדם עטרת גאון תפארת לספר הזה.

ז) (כ"י) **אוצר בלום** כולל טראה מקומות, חלופי גרסאות, הערות ותקונים בע"י ובמפרשיו, מאת הגאון המובהק מוהר"ר **ישעיה** (פיק) **ברלין** זצ"ל.

ח) (כ"י) **אהבת איתן** באורים וחדושים מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר **אברהם** ז"ל ממינסק (בעה"ס משביל לאיתן וכו').

ט) **נמוקי הגרי"ב** מהרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר **יהודה בברך** ז"ל אבד"ק סיני (בעה"ס נמוקי הגרי"ב על ש"ס וכו').

י) **מאמר** על דרשת חז"ל בכלל, מאת רבינו **אברהם בן הרמב"ם** ז"ל.

יא) **כללי** הדרושים והאגדות מאת רבינו **ישעיה הלוי הורוויץ** ז"ל בעל **השל"ה** הק'.

יב) **מאמר** על האגדות מהגאון החסיד כו' מוהר"ר **משה חיים לוצאטו** ז"ל (בעה"ס מסלת ישרים וכו').

יג) **מבוא האגדות** מאת הרב הגאון החכם כו' מהור"ר צבי הירש חיות ז"ל (בעה"ס מבוא התלמוד וכו').

יד) (כ"י) **המתורגמן** יתרגם ללשון יהודית־אשכנזית את המלות החמורות שבאגדה.

פירש"י הדפסנו **בשלמות** וכן השבנו למקומותיהן גם את **ההשמטות** שנשמטו בהרבה ע"י מהדורי **הרב הכותב** ז"ל, והדפסנום בשלמותם כפי שנדפסו בחיי הרב ז"ל. גם את הספר **חדושי אגדות** הדפסנו **בשלמות** כפי שנדפס בחיי המחבר ז"ל, וכן השבנו למקומותיהן גם את ההשמטות שנשמטו **מהדושי הריא"ף** ז"ל והדפסנום בשלמותם לכל חלקי הע"י. ויתר המעלות בקדש שנוספו בע"י הזה הנן נזכרות בהקדמתנו לספר הזה.

ואלה הם **השנים ושבעים ספרים** שנלקטו מהם **חדושי גאונים** הנ"ל :

א) אלשיך, אברבנאל, אמונת חכמים, ארח מישור, אהל יעקב, איי הים, אמת ליעקב. ב) בחיי, באר הגולה (למהר"ל מפראג), בינה לעתים, באר רחובות, ג) גבורות ה', גבורת ארי. ד) דרשות הר"ן, דרש משה (להג"מ משה פיזענץ ז"ל), רבדי חכמים והידותם, דרך הישר. ה) התורה והמצוה. ז) זהב שיבה (להר"ש אלגאזי). ח) חדושי דרמב"ן, חדושי הרשב"א, חדושי בעל עטרת ראש (כ"י), חדושי הג"מ שאול קאצענעלענבאגען ז"ל מווילנא, חתם סופר, חדושי מהר"ץ חיות, חדושי הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל. ט) טורי אבן. י) יכין שמועה, יתר הבז, יערות דבש. כ) כלי יקר, כלי פז, כבוד הבית. ל) לחם שלמה, לחם סתרים, לקוטי חבר בן חיים. מ) מעשי ה', משאת משה, מהר"ם שי"ת, מראית העין (להרחיד"א), מצורת דוד, מדרש שמואל, מלחמת חובה, מיני תרגימא. נ) נצח ישראל (למהר"ל מפראג), נפוצות יהודה, נוה שלום, נצח ישראל הלוי ז"ל מזאמושש). ע) עקידה, עקרים, עוללות אפרים, עולת אהרן, ערוך לנר, עטרת צבי, עין אליהו, עיני יצחק, (להגרשון הספואר הג"מ יצחק אהרן שלים"א מ"מ מווילקאמיר). פ) פנים מסבירות, פני יהושע, פני יצחק, פתח עינים. צ) צל"ח. ק) קהלת משה. ר) ראש יוסף. ש) שישה מקובצת, שיורי המדות. ת) תשובת הרשב"א, תוספות ר' יהודה הסיד, תורת העולה, תפארת ישראל, תורת חיים, תאנה לעינים.

זכות הדפסת הפירושים **אוצר בלום**, **עץ יוסף**, **ענף יוסף** ויד יוסף, **הדושי גאונים**, **גאון יעקב**, **אהבת איתן**, **נמוקי הגרי"ב**, **והמתורגמן** כל אלה לנו (המדפיסים) לבדנו הוא, ואין רשות לאיש בלעדנו להדפיסם או להו"ל אף לא רצת מהם— בכל אופן ובכל מקום שיהיה.

דברי קבלה · נביאים וכתובים: [נביאה· שדחפה בנופה והזיקה בכוונה: רביצה · שרבצה כלים בדרך והלכה ורבצה עליהן כדי לשברן: בעיטה · שבעטה ברגליה ושברה את הכלים ואחרי הוו תולדה דקרן דכוותן לחזיק כי קרן ואין הגלה לחזיקה כי קרן ואין סזיקו מזיו ומדיר והלכך הוו כי קרן דכל לימת דלא הועמד בב"ד ג' פעמים בכך לימה משלמת מזק שלם: מאי שנא נגיחה דקרי ליה לה דכתיב כי יגח נגיחה נמי כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו. וכיון דנגיפה כתיב מיהו נמי מ"ל. הך נגיפה נגיחה היא · ולא דחיפת הגוף] : פתח הכתוב בנגיפה · כי יגוף שור איש את שור רעהו: וסיים בנגיחה · לו מודע כי שור נגח הוא ולא כתיב כי שור נגף הוא ולא (שור) נגח: לומר לך · דהך נגיפה לאו דחיפת הגוף הוא ולא נגיחה קרן וליכא למימר דאתאי נגיפה הוי [אב] ונגיחה זו היא נגיפה דהיינו דחיפת הגוף דהא נגיחה אשכחן דבקרן היא: גבי אדם. כהאשור נגח אדם כתיב כי יגח שור את איש ונבי נגיחת שור בשור כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו: אדם דאתיא ליה מזלא· שיש לו דעת לשמור את נופו: כתיב כי יגח. דודאי מתכוון האור להרע ובא עליו בכח אבל נגיפה הוי משמע שאנלא שומר ודחפו בקרניו·ל"א אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו בנגיפה דהיא (נגיפה) [דחיפה] קרן מעט אלא בנגיחה בכח בכוונה ובתחיבת קרן בגוף: אמר שומרי· אמר הקב"ה: אתא בקרי נחלה לגדיקים: וגם ליה · תוסך לרעיים : אמי· תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעון אלמלא באדם כתיב בעון : איגליין · תרגומו אל נגעו אלמלא נגעו לשון גלוי הילך אמר מבעה זה השן דמבעה לשון מגולה הוא דהיינו שן שפמני· מגולה ופעמים מכוסה: שליש ביתו· שחיב אדם לנזקו במלות לוב לו

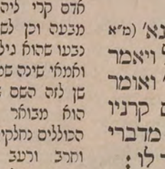

(שמות כא) **כי יגח אין נגיחה אלא בקרן שנא'** (מ"א כב) **ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה תנגח את ארם וגו' ואומר** (דברים לג) **בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח מאי ואומר וכ"ת ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן ת"ש בכור שורו הדר לו :** שם [**תולדה דקרן מאי היא נגיפה [נשיכה רביצה ובעיטה] מאי שנא נגיחה דקרי ליה אב דכתיב** (שמות כא) **כי יגח נגיפה נמי כתיב** (שם) **כי יגוף האי נגיפה נגיחה היא דתניא** [פתח בנגיפה וסיים בנגיחה לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה · מ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח ומ"ש גבי בהמה דכתיב כי יגוף. אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית לה מזלא כתיב כי יגוף :

דף ג ע"ב [**פיסקא**] **ארבעה אבות נזיקין השור והבור והמבעה וההבער וכו'.**

מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן · רב אמר מבעה זה אדם דכתיב (ישעי' כא) **אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב** (עובדיה א) **איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי :** דף ט ע"ב **א"ר אסי א"ר זירא אמר רב הונא במצוה עד שליש מאי שליש** [שם ע"ב] **אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי אתרמי ליה תלתא מצותא אילימא** שלים ביתו . משמע דאין לריך לבזבז כל ממונו לקנות אתרוג ולולב לא ימלא בפחות והוא מלוה שובדת ואפילו שלים ביתו משמע דלא מחייב ומתריגן ממי (כתובות ג') המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ובסוכה חביב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג בחלף זוז : **ואילו אתרמי ליה· אפילו מיירי בעשוייתא דרבי כדאשכחן בפרק מליאת האשה מ"מ יהוא שלא מהרש"א**

מאי מבעה רב אמר זה אדם דכתיב אם תבעיון כו' . המאמר הזה אומר דרשני וכי מבוה דכתיב בעיון נבי אדם קרי ליה הכא לאדם נבי מזקון מבעה וכן לשמואל משום דכתיב לשון בעו אהוה גילוי נבי שן קרי ליה מבעה ולמאי שיש שמש המיוחד להם אדם לו שן לזה השם אהוה ברמז רחוק מאד . הוא מבואר כי הסורעיות בעולם הסוללים מחלקים לד' חלקים והם ג' דבר וחרב ורעב שנכרו במקום אחד בסורעיות איזו לחרב ואיזו לרעב ואיזו לדבר ובאלו יש רחמי שמיא להיות שריד ופליט אבל על כלם פורעות הבא בחמה בחם שעשה כליון גמור ועש"ז אמר לוי ה' לבאות הוטיר לנו שריד כמעט כסדום וגו' כי סדום נידון בחם ונעשה כלה גמור כמפורש וה' המטיר וגו' נפרית וחם וגו' ויהפך ה' וגו' וע"פ מ"ש פ"ק דקידושין שדרש מזמור לאסף וגו' קיום מבני ליה וקאמר אלא שאמר שיהא על שבילה ה' חמתו על עליס ואבנים והוטיר לנו שריד שנאמר ויאל אם אם ציון והיינו לוי ה' ברחמיו שבילה חמתו על עליס ואבנים והוטיר לנו שריד ואם היינו מ"ו כלים כסדום וגו' והוא הרמז במתני' דיש המסכת דחטיב ארבע אבות מזקין בדיני אדם בדמיון ארבעה אבות מזקין ופורעות דבריני שמיים כמ"ש כי שור הוא דמיון לנזקי רעב כמ"ש ורב תבואות בכח שור ומזקין אן ורעב שבגלוי בשור הם ממם על מזק התבואה ובור הוא רמז לנזיקת הדבר כמ"ש ממלאנו עם יורדי בור חייהני מורדי בור והרבה כמוהו ומבעה אהוה למר מזקי אדם הוא כחו של עצו ע"ש דאדם כמה שכתוב ואתן אדם תחתיך ואתן אדם תחתיך וכן למר מזקי אן הוא רמז לנזקי חרב כחו של עצו שנאמר בו ועל תרבך תחיה וגו' וע"כ הביאו תרווייהו מקראי דכתיבי נבי עצו והסתירו הדבר ברמז למר מבעה זה אדם ומייתי קרא דכתיב בעצו אלי קורא מעציר וגו' דהיינו בגלות אדום שהוא כח החרב ואמר להגלו מן חרב של עצו אם תבעיון בעיו על ידי תפלה ובקשה כמ"ש הקול קול יעקב והידים ידי עשו זה קראו מבעה ואמר זה הבן הוא כחו של עצו שנמשל לחזיר סיער דאין כחו אלא בשיניו שע"ז רמז בדניאל במראה הלילה ומדקה ושארה ברגלה ופסח דהיינו שתהיה כחה על כל האומות לאכול ולגלות בשיניה אך לעבדי ישראל שהיא נקראת שארית לא תהיה כחה לגלותם בשיניה בכח הטומאה שלא ממקום שהיא מעלה גרה אלא שיהיה כחה על ישראל ברגלה דפסח ממקום שם לה סימן טהרה שהיא מפרסת פרסה וע"ז אמר בקום עליו אדם וגו' ודרכו זה אדום ומסיים ברוך ה' שלא נתנו טרף לשיניהם דהיינו שלא יתן כחה על ישראל לאכול בשיניו מקום טומאה וע"ז מייתי הכא קרא דבני עשו נבעו מצפוניו דהיינו נגלו שיניו שלא יהיה לו בחם כח לבני ישראל וחטיב בסוף ההבער שהוא פורעות האש הקשה מגולה שמגלה הכל ע"כ קראו הבער מגלה ומבער כל דבר מן העולם והם"ש ומרבו מד' פורעות אלה ודו"ק: **אילימא** שלים ביתו ו"כ . יש לפרש למאי דס"ל דאמרא שלים ביתו טעם הדבר ע"פ מ"ש פרק המפקיד לעולם ישלם אדם מעשיו שלים בקרקע ושלים בפרקמטיא ושלים בחתם ידו וקאמר הכא דחלק ל' מנ' אדם דאיש ניחם לזיק בחלק ל' מנ' כמאמר זה : [ת"ר כי יגח וכו'] . לא יבא שום אחד ליגח את רעהו ולהרע לו אם לא מגאות לבו כי המה קרנו לפי דעתו לגיות מעולה ממנו וזהו הבדל נגיחה ונגיפה כאמור ומקבל לסיוגו ומה שעשה לו ובכלה ד' אמות מזיקין הן הם בכחם יזקיקו אז ממנו אז בכבודו אז בחסר אז בגלוי· השור הוא כאחר יזיק את רעהו בגופו לעין בל כשור נגח כלי משוא פנים. הבור בעמון לו מוקבים לפיליו בהמה כדי"ל בור כרם ויתפרסו כהן לפי שוחה אלא בעשות עצמו בבאר ושוחה לבלוע אותו כמ"ש נבלעם בשאול חיים ותמימים כיורדי בור כמעבה אליהם דבר זה אדם לעשות ממנו ממרמות ותוך ממיומות זו חסר אז בלוגה דשמואל זה הבן לאכול את שלו בגזל ותמם בעמים מעולה בעמים מוסכה כמו שפרש"ל דאם הלים ליה אדם לנבר סרה בכבוד תכריחם יקר יקוד כיקוד אש . אלו הן האמות . ותולדותיהן בוזלה בהם יאמר בם . אמנם הרבה כל על אמרו מבעה זה אדם מן הבעיון נעשו לתוהה הוא מאדם מאד לולי עוכת רש"י שפירש דברשעים עתוריים בתשובה משתעי קרא ויסיה מבעה שבא לבקש מחילה על שהיה מזיק וגם לבריות :

מהרש"א

מאי מבעה רב אמר זה אדם דכתיב אם תבעיון כו' . המאמר הזה אומר דרשני וכי מבוה דכתיב בעיון נבי אדם קרי ליה הכא לאדם נבי מזקון מבעה וכן לשמואל מבוה דכתיב לשון בעו אהוה גילוי נבי שן קרי ליה מבעה ולמאי שיש שמש המיוחד להם אדם לו שן לזה השם אהוה ברמז רחוק מאד . הוא מבואר כי הסורעיות בעולם הסוללים מחלקים לד' חלקים והם ג' דבר וחרב ורעב שנכרו במקום אחד בסורעיות איזו לחרב ואיזו לרעב ואיזו לדבר ובאלו יש רחמי שמיא להיות שריד ופליט אבל על כלם פורעות הבא בחמה בחם שעשה כליון גמור ועש"ז אמר לוי ה' לבאות הוטיר לנו שריד כמעט כסדום וגו' כי סדום נידון בחם ונעשה כלה גמור כמפורש וה' המטיר וגו' נפרית וחם וגו' ויהפך ה' וגו' וע"פ מ"ש פ"ק דקידושין שדרש מזמור לאסף וגו' קיום מבני ליה וקאמר אלא שאמר שיהא על שבילה ה' חמתו על עליס ואבנים והוטיר לנו שריד שנאמר ויאל אם אם ציון והיינו לוי ה' ברחמיו שבילה חמתו על עליס ואבנים והוטיר לנו שריד ופליט כמעט היינו מ"ו כלים כסדום וגו' והוא הרמז במתני' דיש המסכת דחטיב ארבע אבות מזקין בדיני אדם בדמיון ארבעה אבות מזקין ופורעות דבריני שמיים כמ"ש כי שור הוא דמיון לנזקי רעב כמ"ש ורב תבואות בכח שור ומזקין אן ורעב שבגלוי בשור הם ממם על מזק התבואה ובור הוא רמז לנזיקת הדבר כמ"ש ממלאנו עם יורדי בור חייהני מורדי בור והרבה כמוהו ומבעה אהוה למר מזקי אדם הוא כחו של עצו ע"ש דאדם כמה שכתוב ואתן אדם תחתיך ואתן אדם תחתיך וכן למר מזקי אן הוא רמז לנזקי חרב כחו של עצו שנאמר בו ועל תרבך תחיה וגו' וע"כ הביאו תרווייהו מקראי דכתיבי נבי עצו והסתירו הדבר ברמז למר מבעה זה אדם ומייתי קרא דכתיב בעצו אלי קורא מעציר וגו' דהיינו בגלות אדום שהוא כח החרב ואמר להגלו מן חרב של עצו אם תבעיון בעיו על ידי תפלה ובקשה כמ"ש הקול קול יעקב והידים ידי עשו זה קראו מבעה ואמר זה הבן הוא כחו של עצו שנמשל לחזיר סיער דאין כחו אלא בשיניו שע"ז רמז בדניאל במראה הלילה ומדקה ושארה ברגלה ופסח דהיינו שתהיה כחה על כל האומות לאכול ולגלות בשיניה אך לעבדי ישראל שהיא נקראת שארית לא תהיה כחה לגלותם בשיניה בכח הטומאה שלא ממקום שהיא מעלה גרה אלא שיהיה כחה על ישראל ברגלה דפסח ממקום שם לה סימן טהרה שהיא מפרסת פרסה וע"ז אמר בקום עליו אדם וגו' ודרכו זה אדום ומסיים ברוך ה' שלא נתנו טרף לשיניהם דהיינו שלא יתן כחה על ישראל לאכול בשיניו מקום טומאה וע"ז מייתי הכא קרא דבני עשו נבעו מצפוניו דהיינו נגלו שיניו שלא יהיה לו בחם כח לבני ישראל וחטיב בסוף ההבער שהוא פורעות האש הקשה מגולה שמגלה הכל ע"כ קראו הבער מגלה ומבער כל דבר מן העולם והם"ש ומרבו מד' פורעות אלה ודו"ק: **אילימא** שלים ביתו ו"כ . יש לפרש למאי דס"ל דאמרא שלים ביתו טעם הדבר ע"פ מ"ש פרק המפקיד לעולם ישלם אדם מעשיו שלים בקרקע ושלים בפרקמטיא ושלים בחתם ידו וקאמר הכא דחלק ל' מנ' אדם דאיש ניחם לזיק בחלק ל' מנ' כמאמר זה : [ת"ר כי יגח וכו'] . לא יבא שום אחד ליגח את רעהו ולהרע לו אם לא מגאות לבו כי המה קרנו לפי דעתו לגיות מעולה ממנו וזהו הבדל נגיחה ונגיפה כאמור ומקבל לסיוגו ומה שעשה לו ובכלה ד' אמות מזיקין הן הם בכחם יזיקו אז ממנו אז בכבודו אז בחסר אז בגלוי· השור הוא כאחר יזיק את רעהו בגופו לעין בל כשור נגח כלי משוא פנים. הבור בעמון לו מוקבים לפיליו בהמה כדי"ל בור כרם ויתפרסו כהן לפי שוחה אלא בעשות עצמו בבאר ושוחה לבלוע אותו כמ"ש נבלעם בשאול חיים ותמימים כיורדי בור כמעבה אליהם דבר זה אדם לעשות ממנו ממרמות ותוך ממיומות זו חסר אז בלוגה דשמואל זה הבן לאכול את שלו בגזל ותמם בעמים מעולה בעמים מוסכה כמו שפרש"ל דאם הלים ליה אדם לנבר סרה בכבוד תכריחם יקר יקוד כיקוד אש . אלו הן האמות . ותולדותיהן בוזלה בהם יאמר בם . אמנם הרבה כל על אמרו מבעה זה אדם מן הבעיון נעשו לתוהה הוא מאדם מאד לולי עוכת רש"י שפירש דברשעים עתוריים בתשובה משתעי קרא ויסיה מבעה שבא לבקש מחילה על שהיה מזיק וגם לבריות :

אמר הבונה [ת"ר כי יגח וכו'] . לא יבא שום אחד ליגח את רעהו ולהרע לו אם לא מגאות לבו כי המה קרנו לפי דעתו לגיות מעולה ממנו וזהו הבדל נגיחה ונגיפה כאמור ומקבל לסיוגו ומה שעשה לו ובכלה ד' אמות מזיקין הן הם בכחם יזיקו אז ממנו אז בכבודו אז בחסר אז בגלוי· השור הוא כאחר יזיק את רעהו בגופו לעין בל כשור נגח כלי משוא פנים. הבור בעמון לו מוקבים לפיליו בהמה כדי"ל בור כרם ויתפרסו כהן לפי שוחה אלא בעשות עצמו בבאר ושוחה לבלוע אותו כמ"ש נבלעם בשאול חיים ותמימים כיורדי בור כמעבה אליהם דבר זה אדם לעשות ממנו ממרמות ותוך ממיומות זו חסר אז בלוגה דשמואל זה הבן לאכול את שלו בגזל ותמם בעמים מעולה בעמים מוסכה כמו שפרש"ל דאם הלים ליה אדם לנבר סרה בכבוד תכריחם יקר יקוד כיקוד אש . אלו הן האמות . ותולדותיהן בוזלה בהם יאמר בם . אמנם הרבה כל על אמרו מבעה זה אדם מן הבעיון נעשו לתוהה הוא מאדם מאד לולי עוכת רש"י שפירש דברשעים עתוריים בתשובה משתעי קרא ויסיה מבעה שבא לבקש מחילה על שהיה מזיק וגם לבריות :

[ארבעה אבות נזיקין כו'] · מן המקרן שמנו תמניה במסכתא זו וכל דיניה אפשר לגמוד בכל הדרכים אבר בהם רבע מבחוץ את הדין שופר ומקבל לסיוגו ומה שעשה לו ובכלה ד' אמות מזיקין הן הם בכחם יזיקו אז ממנו אז בכבודו אז בחסר אז בגלוי· השור הוא כאחר יזיק את רעהו בגופו לעין בל כשור נגח כלי משוא פנים. הבור בעמון לו מוקבים לפיליו בהמה כדי"ל בור כרם ויתפרסו כהן לפי שוחה אלא בעשות עצמו בבאר ושוחה לבלוע אותו כמ"ש נבלעם בשאול חיים ותמימים כיורדי בור כמעבה אליהם דבר זה אדם לעשות ממנו ממרמות ותוך ממיומות זו חסר אז בלוגה דשמואל זה הבן לאכול את שלו בגזל ותמם בעמים מעולה בעמים מוסכה כמו שפרש"ל דאם הלים ליה אדם לנבר סרה בכבוד תכריחם יקר יקוד כיקוד אש . אלו הן האמות . ותולדותיהן בוזלה בהם יאמר בם . אמנם הרבה כל על אמרו מבעה זה אדם מן הבעיון נעשו לתוהה הוא מאדם מאד לולי עוכת רש"י שפירש דברשעים עתוריים בתשובה משתעי קרא ויסיה מבעה שבא לבקש מחילה על שהיה מזיק וגם לבריות :

א בכל קמא דף מ"ט ע"א דף ע"ט ע"ב: ב נדרים דף כ"ו מגמות ק"מ:

חדושי גאונים

אל המאמר הזה. מהרר"ג מהרר"ר חיים ברלין נ"י אב"ד דמאסקוואה: במצורה עד שלים. קשיא לי וכי יש דמים למצות אין לע"ע. ואין סברא לומר שלא יקנה עולב ואחרונ אלא כדי כך וכך ומי שם לסם דמים והלא מעות ל' תשוב לו תשוב ויל עד כדי שלא יבא לידי עוני ויעסיק לבריות כמו שתמרו המבונו אל יכוכו יותר מעותם. בהלכה"ד ז"ל. ולא תמרו אלא במצות עבור כשב ואל מעשה אבל במקום אל העבר אל מעבר מרבה"ם ז"ל (שיטה מקובצת). עד שלים מעלו ומי: שבל מעות מרוב אל אדם קונין לו מרלא בעבור כדאמר במס' בכורות ובדקתמר שדרו אל אדם לאחר ז' שנים ומעשה בעשר כשב ואל מעשה אבל במקום אל העבר אל מעבר מרבה"ם ז"ל כל מה שאינו לאחר ז' לא יקנה אל מעבר מרבה"ם ז"ל. ולא יקנה אל מעבר מרבה"ם ז"ל. (שיטה מקובצת). במצות עד שלים. כמעשה מלאם מעשה דמרבה נדוסם יחוכם על מנה מעוקה תולמה כדי שיחזור לקחתם כ"ם במדם יפה דהייט נדוסם וכבר המצוה המבונים כל מעשה בני אדם למדיבה כמו שאמרו במדם אדם מעבר מדבר מדברן לו אל: בשלמה ומאמרו אל אדם מעבר אל מעבר אדם ואל דבני אלים מלגאל ומי: מעשה דמעשה בני אדם מלגאל ומי: מעשה תמרנא. (חומש חייס): ערך שלים מכלו. פי' בכיהוב מעשה עד שלים מעלות לקחת לו נולב נלם אם לא לם לו מעבר אל לו מרבה אל אל יוחר מעלים לפי מה שיקנו לו בטולת שבר ובכבוד. בהלכה"ד ז"ל. (שיטה מקובצת): עד שלים מעלו עד מעלות לקונין לו מרלא אדם לקונין לו מרלא בעבור בכשב בלתמר בעבר. ביאה ובדקתמר שדרו אל אדם לאחר ז' שנים ומעשה בעשר כשב ואל מעשה אבל במקום אל העבר אל מעבר מרבה"ם ז"ל (שיטה מקובצת). ולא יקנה אל מעבר מרבה"ם ז"ל. ולא יקנה אל מעבר מרבה"ם ז"ל. (שיטה מקובצת). בעבור אל מעבר אל מעבר מרבה"ם ז"ל. ולא יקנה אל מעבר מרבה"ם ז"ל. (שיטה מקובצת).

כתף דברי רבי יהודה א"ל רבי נחמיה והלא גם לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו (לו) ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה. והאידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן. ואב"א אנוחי נמי מנחינן קיים לא אמרינן. אמר רבה בר בר חנה הוה אזלנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא * כי הוה עאל לבית הכסא והוה בעינא מיני' מילתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו קיים אמרינן לימד לא אמרינן. ד והאמר מר גדול תלמוד תורה (שהתלמוד) [שהלמוד] מביא לידי מעשה לא קשיא הא למיגמר הא לאגמורי:

ה שם א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי ג מ"ד (ישעיה לב) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר אשריכם זורעי ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ו ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים. זוכה לנחלת שני שבטים זוכה לכילה כיוסף

מדרש"א

דהוסיפו ישיבה סס לטפר בכבודו ולהספידו סס והשתא ניחא דהוסיפו ממס על קברו משמע וק"ל: [כל העוסק בתורה וגו"ח כו'. קרוב לזה אמרו פ"ק דע"ז ועיין בחידושיו סס]: זוכה לכילה כיוסף כו'. יש לדקדק מה ענין כילה לנחלה ולמה קרלו אותה נחלת יוסף וא"ל לפרש שהכניס חסודים נקרלו נחלה שנא' הגם נחלת ה' בניס והכניס נקרלו ע"ש המעמ"ש מעמו של יעקב שלמה ודרש פורת מלמון הוסיפה בפרק קמא דסוטה שהוא מעמ לילה מהניס ואפשר שהוא מלמון פורת כמ"ש שנקרלת המטה כך ע"ש פריס ורביה ואמר שזכה לכילה ומלינו בבניו שהיו מרודין בחולבלן בזכות נ"ח ולדקה שעשה עם אחיו במלריס וזן ופרנס אותן עד שפרו ורבו במלר ובזכות התורה זוכה לנחלת יששכר שהיה בכנסין שיהיו לעמוד בלמוד תורה כדפרש"י בתומס וירא מעמה כי טוב וגו' ע"ש:

עיון יעקב

סהוס' דלו בגמ"ר כי הוי מ"ס אין המקרא יוצא מידי פשוטו ושוד לר' נמניה מאי ליכא (למיגמר) והתוספות כתבו שם בפרק גמר הדיון ד"ה ספסלא דקלא דחיי ויעקב אבינו שכבוד אבא ספר כמלכים אם יקרא חיי כרי מתלו ישראל על כבודן ומילוי כתוס' אחסי' אמר אמר אלוף ליוכה כיון שפי עכ"ל וזה שאמר בה מזקיה מלך יהודה וכיון שהוא מלך ליכה לומשבע מידי: [והלא גם לפני אחאב עשו כן = עיין בתוס' דלמה נקט אחאב יותר משאר מלכים ועי"ל דוודאי בקרא לא מליט שם רמז שבנו כן לאחאב לא שאר מלכים אלא שנאמר בגזרי ליס ב"ש בן מישום ובקרסיר מלכות בעשות ליכה לפני אחאב ולא ליכה לפני אחאב כי אם מלך לעשות כן לפני מעמס ל' לא בו ב' לא קוכין לכם ישיכם ולא בעשיקון כד"ה בפניו דרך כבוד אלא בזיון בתוס' ד"ה שנשב וכשם אלף לא בגמ"ר לא בזיון לעוס' לוך קלמר ר' יהודה מספר מרובס קודם אלא ר' יהודה פ"ב ע"ש בתוספות דר' יהודה מוזן מגין ספרס המלה בפרש"י שם שהיס ופשרים אלם ובעבים לפרי פי' תוספות ו גזמ"ר הכי הוי וכן נדפס קלת מוס בכנים יהודה קמן אבל מ"ש עוד שם לפרס בדבר אחר כבר הפיתי לעיל שהיו בן דעת הכוס' ע"ש ומ"ד לימד ולויים אחרי' הוא (בגמ"ר) [ל"ל בר"ש] ל"ו. ועי"ל דלבר מכוון מספר לו' שהוא ר' פעמים מ"ש לעמוד שיבש מי עוס"ל ומי עוס"ל וכן אמרינן בעוסס ל"ו כתרים הלוי בלהוות של יעקב לעשות עם זה: [והאבר מי גזול מ"ם = עיין בתוס' מי שמקנים כאן על פרש"י וכבר שבתי בס"ש דקדוקיון דף מ' דעת רש"י עי כמן בפנין אלק"ש ע"ש: כל העוסק בתורה ובגמ"ח = הגיס בל אחסר אחמיה לרבויי אחיו שיהא ב"ח מתמון עצמו כיוסף שן ופרנס לאחיו מאלוכות אל כרעה הוא נקרא כן שוסק בג"ח הגיעו ב"ח בגופו ולא נקט עוסק ב"ח וכן בעורה מאיר בהתלה לעזרו בעבודה שהוהס על שם הקב"ה כדכתיב כי אם בתורת ס' תעזב ובקרא אמר עוסק לבעה מבטח מ"ש בזה עבדיין לא הגיע לעבדנה זו אם"ס עוסק בעסוי בעלמא לא כל אדם עוסק בשני אלמות מ"ש בזה בעוסק בעסוי מצות בזעוות בלו"ג ב"ש:

עין יעקב

בעבור לו כן לפי שבבניו תורה ביטרגל כדאמרינן בחלק שבדבו מלן ומל כאר שבע ולא מצאו חיס ומשם חיטוקת ותיטוקת אלא היו בקולין בטומאה ומטהרס = ולא על קברו ממש = אלא ברחוק ד"מ מעוס לוגע לרס = אבל הגיטוקין יוסף כתב לוגיס מעוס לוגע לרס אלא כדעבוד לנפטיה כאדם מקולת בתורה.

אבל היכא דעביד ליקרי דשיכני ליכא מעוס לוגע לרס:

ה מאי דכתיב אשריכם זורעי כו'. דלפי פשטא דקרא משלחי רגל השור לחרוש. ואמור לשאת אלותיהו קשה דהא רגל השור לחרוש הוא קודם הזרישה ולמה אמר זורעי על כל מים ואח"כ משלחי רגל השור [לזה דרשו ס"ק קלא אשריכם זורעי לעקר על כל מים היא התורה שמעלה במים. ר"ל שעוסק בתורה ומקיים ע"פ התורה שמוליך העקרה לבתיו של המקבל כמו שאמרו אין לעקר משלמת אלא

יוסף ויישבר: בנות לעדה עלי שור • היינו כילה: חמור גרם • מתרגמינן עתיר בנכסין: יוסף • ליקרי שור בכור שורו הדר לו (דברים ל"ג): הדר בתלר תבירו • דלא קיימא לאגרא: שלא מדעתו מ"ל לתעלות לו אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא לא בגר • דד שמנו שלוס שעבי בית שלוס בני מדס דרין בו והלכך זה שנמנד בו הסגמו. ל"א בית שהוא שלוס ויחיד מלין מדס יוסף שער מזיקין מכתפין לוהו (שער שדים): בירה • בית גדול: בגר הנוכס פטור • שמלוס לבניס ברהות הרבים לפרסומי ניסא: דגלת • חדקל: והזגנין • מוכרי כלי זכוכית: רץ חייב דכתיב (ר"ח ח יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל:

כיצד הרגל פרק שני

ו דף כא אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חבירו שלא בתוך שדותיהם ומעמיקים להם שלש טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת. אמר רב יהודה האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות:

דף לא ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והג' (נתקל) בשני הראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי שלישי ואם מחמת הראשון נפלו הראשון חייב בנזקי כלם ואם הזהירו זה את זה פטורין:

ח דף לב [תניא איסי בן יהודה אומר ר"ג חייב מפני שהוא משונה] ומודה איסי בן יהודה בריאת שם תניא איסי בן יהודה אומר ר"ג חייב

דכתיב (בראשית סט) בן פורת יוסף וגו' בנות צעדה עלי שור וזוכה לנחלת יששכר דכתיב (שם) יששכר חמור גרם. איכא דאמרי אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב (דברים לג) בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ. וזוכה לבינה כיששכר דכתיב (דה"א יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל:

כיצד הרגל פרק שני

ו דף כא אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חבירו שלא בתוך שדותיהם ומעמיקים להם שלש טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת. אמר רב יהודה האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות:

דף לא ת"ש הקדרין והזגגין שהיו מהלכין זה אחר זה נתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והג' (נתקל) בשני הראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי שלישי ואם מחמת הראשון נפלו הראשון חייב בנזקי כלם ואם הזהירו זה את זה פטורין:

ח דף לב [תניא איסי בן יהודה אומר ר"ג חייב מפני שהוא משונה] ומודה איסי בן יהודה בריאת שם תניא איסי בן יהודה אומר ר"ג חייב מפני שהוא משונה

נשא משה פי' אומר ר"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה ליטא ק"ו שלא לא כל שהזהירו הכתוב תחלה לקודש נאמר אל תלא את מואב ממה שנאמר לרוב את המדינים והכיתם אותם כדדרשינן עתה ילחמו הקב"ל אלא כי מתיירא בלק אלא מלחיכה בעצמו אלא כיון שהמדינים אלא באנגריה וקראן דמדיניס אחר משה דבלק הוה והלא דקאמר נמי הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לאו דוקא: מואבים עצמם לא כ"ש. ומ"ת תיפה מואב אזוס

מהרש"א

ומוב לעצמו קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסיד לקיים מילי דמיקין לאח יוכל לתקן מעשיו היטיב עוב לבריות ורבא קאמר לקיים מילי דאבות דאח יתקן מעשיו היטיב עוב לעצמו ומדות ואמרי לה לקיים מילי דברכות דאח יתקן היטיב עוב לשמים וכ"ל מהני המורלאי נקט כלל אחד מהני ג' מיני מלוקים במעשים עוביס של אדם וק"ל: לקראת כלה כו'. קרא הבאת כלה ע"פ מ"ש לכל יש בן זוב ולי לא נתת בן זוב א"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך כו' ובשבת נוסיפ היא כנשואה לישראל אבל בפיוט דמעני אבשבת הוא הכנסת כלה לחופה וכמו שעל ידי הקדושין בהכנסתה לחופה נעשית הכלה נשואה כן השבת בהכנסתו בקידוש היום נעשית כנשואה לישראל וקראה מלכתה הוא שהיא כלת המלך דכל ישראל בני מרים הן ומלאים הן הכנוגה לכלה אחה. אלא ה"ק בוא ונלא כלומר לא נמתין עד שיהא הבוא מלאים הנוגה לכלה אחה. אלא בוא ונקבל אחה: הקודש שזהו שאנו יוצאים מהחול לקראתה קודש בוא. בעינן שאין שבת בא אלא לזמן בוא.אמנם אלו מקדימים מה שמוסיפין מחול על הקודש כמי שמקדים לקראת המלך קודש בוא שמתחילין חייליו לבא. וכך חיילי שבת באים ואנו מקדימים לקראתה וסיינו ונלא לקראת כו' כדכתיב: רבי יוסי אומר מתעסק וקפי ואמרי בוא כלה כו'. פ"ל קדושת שבת מקדמת ובאה ולכך מיד היה אומר בוא

אמר הבונה הקע ליה אחריגא כו'. יש רבא מוסיף על מעוהא פפא ומעון ממנו לסמוך כאגרוף רשפ

(בן יהודה) בע"ש בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות וכו' בע"ש מאי ברשות איכא בדרבי חנינא א דא"ר חנינא [שם ע"ב] בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקו את שבת [כלה] מלכתא. רבי יוסי מתעטף [וקאי] ואמר בואי כלה בואי כלה:

שור שנגח ארבעה וחמשה פרק רביעי

דף לז ע"ב **תנן** התם התוקע לחבירו נותן לו סלע וכו' [דף לז] ב חנן ביישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא הוה ליה זוזא מכא בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה משתקיל ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה:

מ דף לח רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתיה אמרי ליה רבנן לעולא קום ניזל נינחמיה אמר להו מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר (ליה) למיעבד הא אפשר (להו) למיעבד עבדי אזיל הוא לחודיה גביה א"ל (דברים ב) ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי [מה] עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה (במדבר כה) צרור את המדינים והכיתם אותם [שם ע"ב] מואבים עצמם לא כ"ש א"ל הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן בתו של רבי

מפני שהוא מסוכה. אם אחד רץ ואחד מהלך הזיקו זה את זה הרץ חייב: בואו ונלא. כאדם המקבל פני המלך:

התוקע. המכהו כנגד חזו לשון מורי. ל"א מקעיב ממש: נותן לו סלע. דמי בושתו לבד לער וזקן ורפוי אם יסיגם שם (בגמ' מסיק דהוא סלע מדינה והוא פלגא דזוזא שמיניה של סלע עורי): זוזא מכא. פחותה עורתו: ולא הוה משתקיל ליה. לא הוה מסתקיל ליה: (דגידופא הוא. כלפי מעלה): מואבים עצמם. שהתחילו בקללות ושכרו את בלעם: פרידות. נוצלות: בתו של רבי. אם רחביה לזרע כשר על אחת כמה וכמה שתחיה:

שור שנגח ארבעה וחמשה פרק רביעי

דף לז ע"ב **תנן** התם התוקע לחבירו נותן לו סלע וכו' [דף לז] ב חנן ביישא תקע ליה לההוא גברא אתא לקמיה דרב הונא א"ל זיל הב ליה פלגא דזוזא הוה ליה זוזא מכא בעי למיתבה ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה משתקיל ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה:

מ דף לח רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתיה אמרי ליה רבנן לעולא קום ניזל נינחמיה אמר להו מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר (ליה) למיעבד הא אפשר (להו) למיעבד עבדי אזיל הוא לחודיה גביה א"ל (דברים ב) ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי [מה] עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה (במדבר כה) צרור את המדינים והכיתם אותם [שם ע"ב] מואבים עצמם לא כ"ש א"ל הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית והלא דברים ק"ו ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן בתו של רבי

ומה בשביל ב' פרידות כו'. ול"ל לפ"ז דבימי עגלון מלך מואב שהוכר לעשות מלחמה במואב כמ"ש התוס' כבר עלה שמה ולדבריהם אלא מלחמה בעמון ל"ל שכבר עלה מלחמה בעמון

לרבות ה״ח. וא״ת מפני סיבה תקוס ל״ל היפוך ליה מסכא וי״ל דסכא דרבו מוסיף כדמנן מולא רבך כמולא שמיס לו ברב מופלג דהוי כעין רבו: אלא טעמא דר׳ אליעזר כדתניא • תימא מהאי טעמא נמי לא הסגי בור בכסוי מטוס דרבי נתן וי״ל יבור אית ליה תקנתא עפי כמשמעו כדלעיל מטור נעקן וכו׳; דבר שמלעגר בו • וא״ת לכתי מ״ל הא

מהרש״א

ובגמי מקבל שכר על מלוה זו שקיימתי ור״ש שבא ולימד לרבות ה״ח ס״ל דאין זה משוה מולא ת״ח למולא מקום כי המולא מהם הוא מולאו כי מתוך שהוא ירא מהם הוא נשמע להם לקבל עליו ירא״ת ה׳ ומלותיו וזה שאמר מולא רבך כמולא שמיס כי המולא מרבו היא בעצמה מולא השמיס וק״ל: [זכר של רחלים נזדמן לי כו׳. הוא

דרבי אליעזר כדתניא רבי נתן אומר א מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר (דברים כב) ולא תשים דמים בביתך:

שור שנגח את הפרה פרק חמישי

שם ע״ב אמר רבי שמואל בר נחמני ב מנין להמוציא מחבירו עליו הראיה שנא׳ (שמות כב) מי בעל דברים יגש אלהים יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא ל״ל קרא סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא אלא קרא לכדר״נ אמר רבה בר אבוה דאמר [ר״נ אמר רבה בר אבהו] מנין שאין נזקקין אלא לתובע תחלה שנא׳ מי בעל דברים יגש אלהים יגיש דבריו אליהם אמרי נהרדעי פעמים שנזקקין לנתבע תחלה וה״ד דקא זילי נכסיה:

דף מח ע״ב [משנה אדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות כיצד משלם דמי ולדות]

כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה אמר רשב״ג [דף מט] א״כ משהאשה יולדת משבחת [אלא שמין את הולדות [כמה הן יפין] ונותן לבעל וכו׳. גמ׳] מאי קאמר אמר (רב) [רבה] הכי קאמר וכי אשר משבחת קודם שתלד [יותר מלאחר שתלד] והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונותנין לבעל:

יב דף ג תי״ר ג מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם שלום עלתה. אמרו לה מי העלוך אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וזקן א׳ מנהיגו. אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו א״ר אחא אעפ״כ (מתה בתו) [מת בנו]

לעולי רגליס: עם סביביו • לדיקים הדבקים בו: נשערה מאד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מטיל אימה משפטו עליהם: ותרן. לעבור על כל מצוה: יותרו חיין • יופקרו חיין וטוב שמורה אל הבריות לחטוא: ארך אף. משמע מלרוך רוגז וממתין מליפרע: ארך אפים • משמע שני לרוגים אחד של עובה ול׳ של רעה: לצדיקים • מלשלם שכר טוב לאלהר ולרשעים • מליפרע מהם לאלהר: יסקל • לפטות אבנים: מרשות שאינה שלך. שמא עתיד עתה לעמוכה: לרשות שלך • רה״ר כל ימי חייו הוא שלו: לגלגל עליו • לא היה מכיר טעמא של דבר: עביד לגנידא סמייתא • לשון המולכת מנקר עיניה וכשלא ומולא בכוחות

יג שם ת״ר לא יסקל אד׳ מרשותו לר״ה״ר ג מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לרשות הרבים ומצאו חסיד אחד א״ל ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך לגלג עליו לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רשות הרבים ונכשל באותן אבנים אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך:

יד דף נב דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגידא סמייתא:

טז דף נד ע״ב שאל רבי חנינא בן עגיל לר׳ חייא בר׳ אבא מפני מה בדברות הראשונים לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונים [דף נ״ה] נאמר בהם טוב א״ל עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב

עין יעקב

הריש״ק

עין יוסף

ענף יוסף

עין יעקב

יוסף

עין יוסף

ענף יוסף

אהבת איתן

שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהם טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ריב"ל שהיה בקי באגדה אול לגביה. א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רבי אחא בר חנינא ואמרי לה (אחי) [אבי] אמו של ר' אחי בר ר' חנינא הואיל וסופן להשתבר [וכי סופן להשתבר] מאי הוי א"ר אשי ח"ו פסקה טובה מישראל. א"ר יהושע (בן לוי) הרואה טי"ת בחלומו סימן יפה לו מ"ט אילימא משום דכתיב טוב אימא (ישעיה יד) וטאטאתיה במטאטא השמד חד טי"ת קאמרינן אימא (איכה א) טומאתה בשוליה טי"ת בי"ת קאמרינן אימא (שם ב) טבעו בארץ שעריה אלא הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחלה שמבראשית עד (בראשית א) וירא אלהים את האור לא כתיב טי"ת וא"ר יהושע ב"ל [כל] הרואה הספד בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו וה"מ בכתבא: שם אמר שמואל אוזן ואוזן הבר כלאים זה בזה מתקיף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא אילימא משום דהאי אריך קויעה והאי זוטר קויעה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קויעה והאי קטין קויעה הכי נמי דהוו כלאים זה בזה אלא אמר אביי זה ביציו מן התרנ וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא ביעתא בשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא:

הכונס פרק ששי

שם ע"ב תניא א"ר יהושע ד' דברים העושה אותם א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמטו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו:

עין יעקב

גמ' ר"ב דלקמן: שאלני אם נאמר בהם טוב. לא ולמד מזהנהו סרחשונים שלא היו מתנדבים אם נאמר בהם טוב אם לאו שאינו בטל סגנה שלאינו בדברי תורה לאינו ומתפלרים בהם שלאין בהם עד שלמד מי פלטו שלאינו בטל סגנה שלאינו מעני מה בקי כל כך דברים מלינו בשוטה דף מ' דלי תבנו ור' מייא בר אבא אוקמוה לאלי אתמה כדי מייא בר אבא דרים שמעתתא וכדי אבנו דרים אבנתא ומ' מלא דרשיה כדי דלא סיה כדי כלל בשילהא דאבנתא עיין שם: אל"ם אם ובלום פסקה מוצנה מיבראל. אבל בחיבות יפיה לא שיין הו כיון דלא נגחה אם בפיבוים כמו שנגחה בסדר נגחתהו אבל אם בם שלמה בלי שיטי כלל ובכביו חזר בהם בדברות הרחשונים אבל כל מה שנאמר בכביו ואין כאן אבלה מעני מה לא נאמר כי טוב בדברות הרחשונים אבל בחתרונים כי בחתרונים בם שבטו וחזרו בדברות מוצה

עין יוסף

עיין מ"ם בענף: שאני יודע אם נאמר בהם טוב. כתבו התו' בב"ב ד' ק"ג ע"א ד"ה תרוייהו וז"ל דמנים שלא היו בקיאין בפסוקים וכן מלינו בסוד שור שנגח את הפרה ל"ל עד שתהא שוחלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אן לאו ע"כ: ביציו מבחוץ. ביצי הזכרות נכרין בחוות הבר מבחוץ: בשיחלא.

בשעיבה לחת. חוות הבר לינו מונן ביצה שביה עד שתגל הרחשונה:

והשוכר עדי שקר לבטיל. לחבריה. המבקיה הנמרת. ופרש"י לחבריה שבר עדי שקר להוציא מנה מרבונן לשמעון. אבל אם שבר עדי שקר להעיד להוציא ממון מחבירו לעצמו. אותו ממון שהוציא חייב להחזיר: והיודע עדות לחברו. יחיד היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו.

מייב

אמר הבונה שוכר עדי שקר להעיד. פירש [בגמרא] לחבריה ופירש רש"י לבוניה ממון מבחוצן לשמעון ושם שקבה ומו ליבה ובחיבה כשוכר מבחוצה כמי מעמת מ' ולא בטמון שם

ב שפסקה שנושה ש"ל:

חדושי גאונים

וידוע כי בכתבים נמצא מן המחבר ולכר הרב וכיון שבעים עליהם נמסר לחוכמתם ממנו שפעו יח' אחר הספיע ומה עליו עמיד לכך שבאים הרחשונה שבבה עולבמלא בבעבו הים, בהבלת הדם דעלמא לא מחבו יחבוך כיון שנסתלקם ממנו הבבים וכשבחה אלם בבל ויידע כי בעבו נרשם לו אלם ומיד הפיר בעבו מלבו וסכין לבם ומסבעליו רוח ס' בבחמונה לבך בסמונו הפעם הבבים יגלה מים כי יד ס' שבחה אלם ולא ידו ומ"מ כיון שלא יגלה מים בבחמונה סיס מקום לבעלי תלונה לומר תמנולה סיא אלם שכן דבר בהבלות הרחשונות פעמים שאין בכן ממש חבו שמ' יגולה שמתבה כי לא הקדיבוני

(תורת חיים):

דור אה. הספר בתלונו מבו עליו מן הבבים וכו' דכיון דלגלו הספר ממש בחבונו לגה היבה הספר על כרחך לגו לבעה אלא לעובה ומה שלא בחבונו הספר בחיים הוכיח שבים עגר בחבונו בבבים וכו' בבלבן לגה היבה הבבים לבעלו בבבים בבבים בבבים

חדושי גאונים

אלו כתם עץ הרשם שנכתב הרשם לעוזבם דחוקו עץ שנצלן מכם לל המים המנו מז"ל דכרלדוסי כוס וכולא עד מר וכן מי ירימו מתרפלא על ידי המלח שנצלן שם אלעזם וידוש כי אדרבה המלח מקלקל את המים וכן דבלת מחלים אכיתו על מחין ומקוקים כמ"ש מז"ל שהבלת קבס לבחין כך מקבלין על גזירת המלוס מרקרעם מעכם ומשבר מרבלאו כסם ומשבר נמי מ"ם וכסם שנכנסת את קלנת נלוס כרבע מקלנה לברכם וכו'. ועכם מתבטל בחלוס כרע מעין שהמלוס כרע ומלא מתבטל ומתבטל לעוזבם בשעת ברכת כמי שלך וכו' הלוס אחד מיד ומלא"ם הסוגיא דבכל הא"ם דבין דאיכא בשיטתו אבל בשעת ברכת בכנים כדמות בכולה הוא שבכן שבכל בכנים ומבכרכם בכולה הוא לזוכלנכך תתשבחל מכי הוא המתבלת ושנין הבכולה הוא מבריבו ומבמעו לעם שבכנים לא יבלו בידם מבוש ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים ולא יבלו בידם מבוש ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים

א פסחים ד' כ' ע"ב. מעילה דף י' ע"ב. ב"מ ס' ע"ב. ב"ב ס' ע"ב.

אהבת איתן

סמקולנים: רע"ב. בשיר פזר רגליך וכו'. והקשה הרש"ש דמלי גריך לאיש לזה דבריו דסכנת רעבון נרע מסכנת חרב בדחלה כפ' בסוגיין. ולפיכמעתיה כו"ל דש"ל (דף כז ע"ב) דליף מכלי הרא דכרכ"ם דמשום רבב מיילים לא נחוות יום ומ"ם ובשלי לא יומים ובשלי לא מתנה אדם אחר אבל שיעמוד אותם מיד. ולפ"ז ש"ם הסוגיא דבכל הא"ם דבין דאיכא בשיטתו אבל בשעת ברכת כמי שלך וכו' אלא בדרכם מבוש ומבמעו לעם דבעי בדרכם מבוש ומבמעו לעם מה שלטו בכסם לא יבלו בידם מבוש ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים ולא יבלו בידם מבוש ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים ומבמעו לעם מה שלטו בכסם מבנים

ליה רב הונא אמר גדישים דשעורים דישראל הוו דהוו ממזרי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבירו שלחו ליה א אסור להציל עצמו בממון חבירו אבל אתה מלך אתה ב [ומלך] פורץ לעשות (לך) [לו] דרך ואין מוחין בידך • ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר גדישי' דשעורי' דישראל הוו וגדישים דעדשים דפלשתי' וקא מיבעיא להו מהו ליטול גדישים של שעורים דישראל ליתן לפני בהמתי על מנת לשלם גדישים של עדשים דפלשתים שלחו ליה (יחזקאל לג) חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא אבל אתה מלך אתה [ומלך] פורץ לעשות (לך) [לו] דרך ואין מוחין (בידך) [בידו] :

כ דף סא [בשלמא למ"ד הני תרתי היינו דכתיב (ש"ב כג) ולא אבה דוד לשתותם אמר כיון דאיכא איסורא לא ניחא לי אלא למאן דאמר] טמון באש קא מיבעיא ליה מכדי גמרא הוא דשלחו ליה מאי לא אבה דוד לשתותם ג דלא אמרינהו משמייהו אמר כך מקובלני הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו : דף סב א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית לי ד והא אמר רב הונא תלייה וזבין זביניה זבינא לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני :

מרובה פרק שביעי

דף סה ע"ב אמר רבא שור בן יומו קרוי שור איל בן יומו קרוי איל שור בן יומו קרוי שור דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב או עז כי יולד איל בן יומו קרוי איל דכתיב (בראשית לא) ואילי צאנך לא אכלתי אילים הוא דלא אכל כבשים אבל אלא לאו שמע מינה איל בן יומו קרוי איל : כא דף סז ע"ב תניא א"ר עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא כו' [דף סח] כדאמר רבא מפני ששנה בחטא :

כב דף סט תנן ה כרם רבעי היו מציינין אותו בקזוזות אדמה סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה מינה

הריטב"ק

דהיה כתוב כדכתיב כי ס' אלהיך אם תוכלה כוח • ואעיש שהי עתיד לבטחה וגם סבעריה כיתה לעובדן מעע אלם ישלם כמבעיר שלמעברו בכבעיה :

תניא ריש אמר שבתרב רבא אמר שבתרב שבת. מלתה דתיבה דיבייהו לגיד שבתרב בתמה מבוה ממון ומבוה מניו וה"כ בשיר תלם כה דקמר כתר הכי ויתאוה דוד ויתאוה מי יעקבי מים מבור בית לחם אמר רבא שמעון בתא קא מיבעיא ליה כי בע"ז בייתי לאמר שמעון בתא דפער רחמנא דיבי מתמא בתמא רבא אמר מפני שבתרב בתמא. ואי הקשה לך לתוויייכו ת"ב בכל גיבוים שבשולם מ"ש לא מכרו אותם ישלם ד' וה' מפני שבתרב

עין יעקב

אמר רבא קשיא ליה לאביי דמ"ד אשו מבוה אמרו אמרו מעון בתא דפער רחמנא סיכה לאמר לא ומתמה ליה כגון שבשלם דליקה לאותו תור ובשלם בדר בלא מתמת בדליקה ובלכה וסבר ליקה בתור אמרת דבלו ליה מניו אי הכי אי לפנין בנוי ממי אלא מתן דאיים ליה מבוה מניו אית ליה מבוה ממון ומבוה מניו אל"כ שפיר פתח הכתוב בממון ומסיים בנוי בנוי נופו אומר לך דמתייב דפער רחמנא סיכי מבתמא ליה : מ"בני שבתרב בתמא בתמא רבא אמר מפני שבתרב בתמא. ואי הקשה לך לתוויייכו ת"ב בכל גיבוים שבשולם מ"ש לא מכרו אותם ישלם ד' וה' מפני שבתרב

עין יעקב

מעשיו (רש"י) ובגמרא שם פריך אימת אלימא לפני יאוש מכרו מי איכא בתחרם • ופרש"י הא לא מהני מעשיו • דשיטוי רשות שמיכרו מרשותו לרשות עוקר אלא יאוש • ליכא מ"ד דקני ע"כ • אלא לאחר יאוש • ופרש"י דאהני מעשיו להשתא קני לוקח בתרתי יאוש ושטוי רשות :

כב בקזוזות • פפרש"י והערוך פי' קזוזות מלמד שפר אדום ובלע"ז גולי"ט :

הדרישי נאונים

בדבר זה. רק באחי הדוויעך שלון לך מין מן הכעלי מייס שהין לו מלאך המפעיס עליו כמו ואותו אחר אחר עד מעלה מעלה. ועוד הדע שכל מין בעלי מייס לפי מה שבאה בה מעלתו על מין אחר מעניי בעלי מייס. הדע כי מקום אחר אחר בשבעתו ממנו יוחר נכבד מקומו שמקור אחר אחר בשבע ממנו המין המין מעניי בעלי מייס אחר אחין בו מלאך בכבד במעלה כמוהו : ובאיאור זה כי הכלב יש לו אמונה. וכוח עבד נאמן לאדונו. הדע בתחלה הבפעמו ממקור נאמן מקור הבמלאכות ג"כ. והמנים התחלו אחר בריות אין לבם נלמעות כיל בשבר בם נשפעים ג"כ ממקור קדוש ממו שמלא"ל ובשבעים ממנו. וכן בדבר זה נדע כי הבדים ומלאכי הבלה בם נשפעים מבמלא"ל. ומלאכי מלאכי בשפעים מבם בעמים והשקרבים וכל בריה בעבר. ועוד מוכל לידע כי היוה אחר גדול מעלה מעלה אחר מעלה עוקה כמו שמלא"ל ג"ל מן היוה. כי היוה מלאכי מקרה כ"ל לכן זוכה ואיה מלאכת הן זוכה. ג"כ מוכל לידע שמלאת בשפעת' ריך וחך יוחר ממקור אחר ועי"ם זה מוכל לבמין אחר מעניים. כי הין ערך לנו מבם למאחר זה: ובמדבר לדבריהו ובאחר. אחרי שמעמו לפניך זאת הקדמה ביבים לכל מין ומין ממיני בעלי מייס אל בר מלאך המשפעים עליו כח מהמדה מיום. כמים לפניך הקדמה אחרת והבי דמוקם מוחת כמתוק מזרח מתעבר עד שיכלה בעיניך. אוך יעלעמו אלו שהי הבדמות ויחר הבקדמות אחר בהבמעמו ובהבו הבקדמי בבעיים : דע שכל לדיק ולדיק הזוכה לבחיה שיש מלאך טוב מעלון אחר מלאך אחר בעבור שהיה מעלון ומעין ומדמו ומעין מעבון וגם שיתחבר אל כח מן המלאכים

מהרש"א

דכל האומר דבר בשם לומרו מביא גאולה לעולם ואלו שמעו על הגם ליך במקום שנגם בשמה לון ראוי לעשות גם וגאולה על ידיהן ואע"ג דשלו"ה מלוה אינן מקיקן היכא דשייכא היזקא שלמי דמלמרי ס"ק דפסחים וק"ל : מפני מה האמורי תורה בגנב כו'. הגנב כיון שיש מדין על מעה ואינו ירא אלא מדין על עצלה הרי הוא כופר בהבטחה ובשבר ושנים על מעלה אבל הגזלן אינו כופר בכל זה שהרי גם מדין על מעה שהוא מחייב לו מה שהוא נשבר בגזילו יות' ממה שהוא מפסיד בשונים של מעלה ואל מעה והו"ק: שור

הרי"ק

הוא לאחר יאוש ושינו רשות לו מעשה ולמ"ד שאם בחעה הוא אפילו לפני יאוש [ל"ה כן הוא בפירוש בס"ם ופ"ם בכ"ש ולע"ע] :

שאלו תלמידיו את ריב"ז מפני מה בתמירה תורה בגנב וכו'. פרש"י בתמירה תורה לשלם כפל ד' וה' וקשה דמשם יש שדק לגנב לשלם כפל לפי שלא בשוה בכוד קום לבכוד ב"ז שהוא עבד מכלם כפל והגזלן שהוא חיב משלם אלא קרן אבל כיון שבל שלא בשוה בגנב בכוד עבד לבכוד קום נשל שוב בתשלומי כפל ל"ה מם לו עבד לשלם מפני זה ד' וה' בעבירה ומעירה שבעבירה והמעירה היא בפני בני אדם ואין פחות מב' אלה עבדה ומכר ע"פ אחד אינו משלם אלא כפל בלבד ופ"ק לפרש"י אלה תשלומי ד' וה' הוא על אלא בשוה בכוד עבד לקוח ל"ה לא לא תשלומי ד' שוה אלא בשוה ולא ולא בגנב דבר אחר אלא בשוה עבד לקוח הוא משלם ד' וה' ופ"ב מבמע אחין עשה זה אלא בתשלומי כפל בלבד שהוא שבא בכל דבר • ואפבר לפרש דסיק מפני מה בתמירה תורה בגנב בין בבגניבה בעין שבתמירה לשלם כפל ובין בגנב ובעבה ומכר שמשלם ד' וה' ואינו גזל ובעבה ומכר אינו משלם כלום והיה לאחי לבתמירי אל בגזלן בעבה ומכר לשלם כפל על בפעמות ובין עשה בדבר לפי שבגזלן בשוה בכוד עבד לקוח ולפיכך הוא משלם כלום אלא בקרן ולא"ש שעבה ומכר אבל בגנב בשוה בכוד עבד לקוח הוא משלם כלום אלא בקרן ולא"ש

עין יוסף

חרסית. עיין פירוש רש"י • ותוס' הקשה על זה דבפרק כספי הדם דף פ"ח ע"א תשיב חרסית ובגיבה כתושה : מה חרסית דלית ביה מלאה • לחרסית זורעים בו ומלמיה • אבל אין מולאה יותר מכדי כפילה (כלומר יותר מכדי זריעה) לכך קרי לית ביה מלאה • ואפילו מולאה יותר מכדי כפילה הוא ופירותיה מועטים

בשם מועבנים במדם שבם מוקבע לדיק בהוא בחיין. ויבאור זה לם בים אדם בעל אבד כוד השולם יתחבר עם מלאכי אבד לשולם יתחבר עם מלאכי בחיים. ובן לם בים אדם בעל אבד כוד בשולם יתחבר עם מלאכי בחיים. ובן לם בים אדם בעל אבד כוד בשולם יתחבר עם מלאכי בחיים. ואחר זאת בהקדמה הדע שלאיש ז"ל בים בשבלה בעניני מזהה

אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה ושל ערלה בתרסית סימנא כתרסית מה תרסית שאין הנאה מינה אף האי לית ביה הנאה מיניה • ושל קברות בסיד סימנ' דחיור כעצמות וממחה ושופך כי היכי דניחוור טפי• אמר רשב"ג במה דברים אמורים בשביעית דהפקר נינהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות והצנועים מניחין את המעות ואומרי' כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו :

דף עב ע"ב [וסבר ר' יוסי תוך כדי דבור כדבור דמי והתנן הז' תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אם לכך נתכוין מתחלה הואיל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והיינן בה נמלך פשיטא] ואמר רב פפא נמלך בתוך כדי דבור קאמרינן. אמרי תרי תב"ד הוו חד כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומרי דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה :

דף עד ע"ב מעשה גדולה מצאו לרבי יהושע אמר ליה אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות שמחה גדולה מצאו לרבי יהושע אמר ליה אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות

אמר לו למה אמר לו שסימיתי את עינו אמר לו אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים :

דף עט ע"ב [א"ר אלעזר ראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' אמאי הא לא משך אמר רב חסדא שהכישה במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא כיון דקא מטמרי מנייהו גנב הוא] ואלא גזלן ה"ד א"ר אבהו כגון בניהו בן יהוידע שנאמר (שמ"ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו ר' יוחנן אומר כגון בעלי שכם שנאמר (שופטים ט) וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך ורבי אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך דכיון דמטמרי איטמורי לאו גזלני נינהו ורבי יוחנן הא דקא מיטמרי דלא נחזינהו אינשי וניערקו מנייהו :

כג שם שאלו תלמידיו את רבן יוחנן כן זכאי • מפני מה התמירה תורה בגנב יותר מגזלן אמר להם זה

הרי"ק

כן הוא בפירוש בס"ם ופ"ם בכ"ש ולע"ע] :

שאלו תלמידיו את ריב"ז מפני מה בתמירה תורה בגנב וכו'. פרש"י בתמירה תורה לשלם כפל ד' וה' וקשה דמשם יש שדק לגנב לשלם כפל לפי שלא בשוה בכוד קום לבכוד ב"ז שהוא עבד מכלם כפל והגזלן שהוא חיב משלם אלא קרן אבל כיון שבל שלא בשוה בגנב בכוד עבד לבכוד קום נשל שוב בתשלומי כפל ל"ה מם לו עבד לשלם מפני זה ד' וה' בעבירה ומעירה שבעבירה והמעירה היא בפני בני אדם ואין פחות מב' אלה עבדה ומכר ע"פ אחד חיב משלם אלא כפל בלבד ופ"ק לפרש"י אלה תשלומי ד' וה' הוא על אלא בשוה בכוד עבד לקוח ל"ה לא לא תשלומי ד' שוה אלא בשוה ולא ולא בגנב דבר אחר אלא בשוה עבד לקוח הוא משלם ד' וה' ופ"ב מבמע אחין עשה זה אלא בתשלומי כפל בלבד שהוא שבא בכל דבר • ואפבר לפרש דסיק מפני מה בתמירה תורה בגנב בין בבגניבה בעין שבתמירה לשלם כפל ובין בגנב ובעבה ומכר שמשלם ד' וה' ואינו גזל ובעבה ומכר אינו משלם כלום והיה לאחי לבתמירי אל בגזלן בעבה ומכר לשלם כפל על בפעמות ובין עשה בדבר לפי שבגזלן בשוה בכוד עבד לקוח ולפיכך הוא משלם אלא קרן ולא"ש שעבה ומכר אבל בגנב בשוה בכוד עבד לקוח הוא בשעת הגניבה אע"פ שאחיב עבה ומכר בפני

עין יוסף

תשיב ליה ביה מלאה (תוס') : ושל קברות • אלא שכיבים שם כהן וזיר : בסיד • סימנא שבסיד לבן כעצמות : והצנועים • המקדקדים על עצמם בשביבים לבם כרם רבעי בשבועות היו מניחים המעות קודם לקיומם ואומרים כל הנלקח לבשיבים אלקם יבא מחולל על זה :

אמר לו למה אמר לו שסימיתי את עינו אמר לו אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים : ואם תאמר אמאי מלאכי הבלה בשפעים מבם בעמים והשקרבים וכל בריה בעבר. ועוד מוכל לידע כי היוה אחר גדול מעלה מעלה אחר מעלה עוקה כמו שמלא"ל ג"ל מן היוה. כי היוה מלאכי מקרה כ"ל לכן זוכה ואיה מלאכת הן זוכה. ג"כ מוכל לידע שמלאת בשפעת' ריך וחך יוחר ממקור אחר ועי"ם זה מוכל לבמין אחר מעניים. כי הין ערך לנו מבם למאחר זה: ובמדבר לדבריהו ובאחר. אחרי שמעמו לפניך זאת הקדמה ביבים לכל מין ומין ממיני בעלי מייס אל בר מלאך המשפעים עליו כח מהמדה מיום. כמים לפניך הקדמה אחרת והבי דמוקם מוחת כמתוק מזרח מתעבר עד שיכלה בעיניך. אוך יעלעמו אלו שהי הבדמות ויחר הבקדמות אחר בהבמעמו ובהבו הבקדמי בבעיים : דע שכל לדיק ולדיק הזוכה לבחיה שיש מלאך טוב מעלון אחר מלאך אחר בעבור שהיה מעלון ומעין ומדמו ומעין מעבון וגם שיתחבר אל כח מן המלאכים

מהרש"א

דכל האומר דבר בשם לומרו מביא גאולה לעולם ואלו שמעו על הגם ליך במקום שנגם בשמה לון ראוי לעשות גם וגאולה על ידיהן ואע"ג דשלו"ה מלוה אינן מקיקן היכא דשייכא היזקא שלמי דמלמרי ס"ק דפסחים וק"ל : מפני מה האמורי תורה בגנב כו'. הגנב כיון שיש מדין על מעה ואינו ירא אלא מדין על עצלה הרי הוא כופר בהבטחה ובשבר ושנים על מעה אבל הגזלן אינו כופר בכל זה שהרי גם מדין על מעה שהוא מחייב לו מה שהוא נשבר בגזלו יות' ממה שהוא מפסיד בשונים של מעלה ואל מעה והו"ק: שור

הדרישי נאונים

בדבר זה. רק באחי הדוויעך שלון לך מין מן הכעלי מייס שהין לו מלאך המשפעים עליו כמו ואותו אחר אחר עד מעלה מעלה. ועוד הדע שכל מין בעלי מייס לפי מה שבאה בה מעלתו על מין אחר מעניי בעלי מייס. הדע כי מקום אחר אחר בשבעתו ממנו יוחר נכבד מקומו שמקור אחר אחר בשבע ממנו המין המין מעניי בעלי מייס אחר אחין בו מלאך המשפעים עליו כח מהמדה מיום. כמים לפניך הקדמה אחרת והבי דמוקם מוחת כמתוק מזרח מתעבר עד שיכלה בעיניך. אוך יעלעמו אלו שהי הבדמות ויחר הבקדמות אחר בהבמעמו ובהבו הבקדמי בבעיים : דע שכל לדיק ולדיק הזוכה לבחיה שיש מלאך טוב מעלון אחר מלאך אחר בעבור שהיה מעלון ומעין ומדמו ומעין מעבון וגם שיתחבר אל כח מן המלאכים

* מפני ככבוד אמר אל משה וכתמונת אל' אל' מעלה :

חדושי גאונים

במדש . כמבואר בעניינו . ואי"ב לפי הדר' שבגלגלתו היה אליהו נקבר ומתוכר אם תוחם המלאכים לקרמות נאלכיו עד הבר סוסקר אתו לגוזתו מלאך אחד מאלת המעלה בכל מקום שלך . ואתה זה תדע באין מין מכל מיני נעלי חיים שהוא מקנא לאחזנו בכבדים נאתמה כמו הכלב : ובעתה שיש לנבר למה שהקדמנו לך בתחלה שכל מין מנעלי חיים יש לו מלאך המשפיע עליו ממה שהוא . ומעתה נבוא לקבור אל שני הסקדמות הכמוזקות אחר שקדמנו לך וכולו שהדע בכנות אליהו ואל לעיר אתה בשליחות אחדיו בדור הזה אבל ישלחו אליו יעוזה אליו המלאך אשר הוא מוסיף עליו . ואין זה רמוז כי יעקב אביו יבוא ומעתה אל המלאך אשר הוא מוסיף עליו . ואין זה רמוז כי יעקב אביו יבוא ומעתה אל המלאך אשר הוא מוסיף עליו . ואין זה רמוז כי יעקב אביו יבוא ומעתה אל המלאך אשר הוא מוסיף עליו . ואין זה רמוז כי יעקב אביו יבוא

אשר הבונה שהיו מרגלים בהורשין וכו' . כל דבר אין שום נעיון ואין אדם רואה אוכן לא נעלמו ולא נדשותו ולא נדשותו אם כמה אדם לסם לאחותו אל ר' ישמעאל שהיה מוחר לסבור מקיים לרשות דבר שדה קטנה של אחרים וסיו דגין דיני משוטה ניחיד כמדומה לסם סברתה יחידה נכונה ובכבר אמר אמנם אל תהי דן יחידי אלין דן יחידי אלא אחד מלומר אל תפי תכם בעיניך לדון יחידי שאני תשלו הכים יודע ונגון סוף אין דן יחידי אלא אחד אלא דעת אחד בלבד ואחשבר שתעשה בשקול דעת לא כן אם יסו סדיניים כי אם ג' אי יוחר שמתון מיוסה יתבבר שאמת :

חדושי גאונים

מתחלים והוא נגד כלכלים כי אני אומר שיש תהון לשון אל יוסף פרשה כתל כי . והוא לשון בגידה . אמנם הכלב נקרא ע"ש נאמנותו כי אלב ר"ל אולו לב . פירוש אולו אמונה כי הוא נכפל מתקור בהלמות . אמנם מתחלו נכפל מקור בשבר ג"כ הוא כלב כמו ר"ל אולו לב . אחדים מתקור בהלמות . אמנם מתחלו נכפל מקור בשבר הוא כלבים נכפלים אל כפל . וכלב

אמר סמיכה רב אשי אמר * כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו רב אחא מדפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא מדפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר. והלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו אפי' בשבת בשבת ס"ד אלא [כדאמר רבא התם אומר לעובד כוכבים ועושה הבי נמי אומר לעובד כוכבי' ועושה ואף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות הוא משום ישוב א"י לא גזרו ביה רבנן]:

שם ג ת"ר עשרה תנאי' התנה יהושע(דף פא)שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצי' בשדותיהם ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקוטמין נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ומחבין בימה של טברי' ובלבד שלא יפרום קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי הגדר אפילו בשדה מלאה כרכום ד ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שני' ומסתלקין לצדי הדרכי' מפני יתדות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד ה ומת מצוה קונה מקומו: שם ע"ב ת"ר ימה של טבריה בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם בדרומה לקיים מה שנא' (דברים לג) ים ודרום ירשה. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תלושי' שבהרים בחוקת כל השבטי' הן עומדים ומחוברים בחוקת אותו השבט ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנא'(שם א) פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' וכן אתה מוצא בכנעניים ובפרזים ובאמוריים שלפניהם שנאמר (שם) ואל כל שכניו אלמא שכניו הבי הוו:

שם רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא איסתלקו לצידי הדרכים הוה קא מפסיע ואזיל ר' יהודה בן קנוסא קמייהו א"ל ר' לר' חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל רבי חייא שמא רבי יהודה בן קנוסא תלמידי הוא

מרובה פרק שביעי בבא קמא דף פ פא רש"י

מבחוץ הוא מבעבע דהייגו לא מכלו דבפיים הוי יבש] : (מילתא ד נפשיה דבש"ב בהמותפין (ד' י"ב:) דאמעטה לתלבים ברישא ולא אסתייעא מילתא): שיהו מרעין * בהמות בחורשין ושלא יקפיד בעל שיור על כך : ומלקטין עצים . משדה חברו וכן עצבים למלא בהמה : חוץ משדה הלמן . דמעלו לה עצבים הגדלות עמה והמלמן מפסיד את הלמן . הלמן מין קטנים ומתו פענרי"ש : וקוטמין נטיעות . מן האילן קוטם בד לעיבו לו להרביב ולא יקפיד בעל האילן : חוץ מגרופיות של זית . הקולף זיתים לשרוף מניח שבי גרופיות מלא שני גרופיפ כדאמריינן פ' הספינה (דף ס') והן מחליפות ומוציאות בדין ומעם אין לקטם נעיבה מפני שמפסיד את הגרופיות : בתחלה . מהדם ובש"ש מעייעות ישנים שהיו בימי יהושע : ומחבין . מטילין חכם לעוד דגים : בימה של טבריה . ולף על פי שבתלק בפתלי היתי' טלה כדאמרי' לקמן : שלא יפרום קלע . דרך דגים לתקוע ויהודו ועשאום נדני קנים במים לעבוד סם דגים וקוריין לו במקומנו נו"ר ובתלמוד קוריין לו ווב"ש (שלא יפרום קלע) מפני שמעבב ומעמיד את הספינה : לאחורי הגדר . לקמן מפרש לה לא נראה אלא לשיטת הימנה לאור לקמן ולף על פי שפורק את הגדר : ומהלכין בשבילי הרשות . סתם בני אדם משהכניסו תבואתם עד שעת הזריעה מפקיריס שדותיהם לעיבוס בהם כל אדם לקלר את הדרך שלא יקוף וכן מקרמין שבילי הרשות לפי שעבדוה עשים והתם יהושע שלא יקפידו על כך : עד שתרד רביעה שני. זמנה בי"ז במרחשון דתמריון דתעניה (דף ט"ז) ומאז והלאה הזרעים שומתות וקשה לסם דריסת הרגל: ומסתלקים לצדי הדרכי'. בכל עת ומפילו בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל אדם להסתלק מן הדרך מפני היתדות ולייגום לגבול שדה חבירו ולילך על המילר אלל הדרך : מפני יתדות הדרכים. בימות החמה יבש הטיט ונעשה יתדות מקוס לדיסת האדם והבהמה שדרסו שם בימות החורפונעמ"ל בשחוקות: מפסיג. מגתק שמורות הגופרי המעכבות

עיון יעקב

ל"ג לשון יבש אדם רמסים שלא יתלה שאם יתלה יאומרים לו בכח זמות והפסר הוא בדין בכח שייך גם כן הלי שעמא :

ענף יוסף

ופ"ש שאולד טבע ומלא ממני אלא בדבקיה ומבלעה זכר נקב ישאה . וסיו רגילין לשאות בשדה . ואחד מן הגבולים סוכים מכלן דשמורת מצום הלא . מדמיקלע רב לתתם . דסא לתמיון בפרק גיד הנשה דכא לא הוי מתכי מבשורת הכשרת . ומיה מלה אומר דאם שלא אמר הבונה ת"ר עשרה תנאים כו' . כתוב ויקח יהושע אלא כל אחר דבר ס' אל מבה ויקחו יהושע לנתלה ויגבאל ממתלקיתיהם לבנעיהם וגו' ויקח ויבאו בהדם הלוקח כיתו דבר המעלבל ומתמו לאחר לזכרות על סיתו בכתוב וחדון עליה וכמו שבטורים נתלה מפרש כל התנאים שהא הוא הם ליוכיו כן נאם הקבלה שהתנה ובכר יהושע שהתלוקה לבנעיהם תיהם ע"מ מיבמרו כל אלה לזכרות שלום כיוהם ושלא לתקיד בדקרוקיים כל א' על אחרו . ומם זה נשתע גם כן מהם ממם דברים לנמד על עומם ומתוקה שלא יבנים כם אלא כילי ומאלמי סדום לא מבני ישראל כי אנשים אחים הם : מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו כו' יש ליזכר מלהתנאות בדברי תמיהות ואמרי ומנים

עיון יעקב

ר"ל שלא יבנים כם אלא כילי ומאלמי סדום לא מבני ישראל כי אנשים אחים הם : מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו כו' יש ליזכר מלהתנאות בדברי תמיהות ואמרי ומנים

אסתא ומחזיא כיוהרא: בגיזרא דפרזלא. כלומר מידוי: [מבבסין בנהיסס. לכבוד שבת : ואוכלין שוס. משום שמלות עוקה בלוי שבת כדרב יהודה והשוס מרבה לת הזרע בלקמן: ושתהא אשה מבשמת . ביוס שהיא לריכה לאפות ואופה לת הזרע בדלקמן: ושתהא אשה מבשמת . ביוס שהיא לריכה לחוגת מבכסים קטנים: האשה חופפת. במסרק ביוס שבילהה משום חלילה ולקמן פריך הא דאוריתא היא: רוכלין. מביאין בסמים לנשים להתקשט בהם : מחזירין בעיירות . ולא יוכלו בני העיירות לעבד עליהם : משום יומבי קרטות . יומבי חטיות כל ימות החול עוסקין בסחורה ולוקחין בב' ובתמיסי תיקן בניניסו קרוסה יחידה: [דורשי רשומות . דורשי מקראות : [עשרה בטלנין. בני אדם כפרי' בעלי ממלאכתן ועשוקין בלרכי לבור ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהו מלוין עמהם (בבית) [לעת] התפלה ומתפרנסים מכל לבור]: משחין . מחמם לת הגוף : מבנים לת האכסה . מתוך שמבשמת לת הלב : אין הבית חלוש בה. כדין בתי עדי חומה חלה גמורה ההיה לו אם ירלה לגאול ואם יגיע יובל ילא ביובל כבתי עדי חלרים : זיזין . קורות יוצאין מן הבתלים נזוזוברלות אולגיו"ל בלע"ז על פני העליה מבחוץ : בכשונות . מבבסות סיד

רוכלין מחזירין בעיירות ב ותיקן טבילה לבעלי קריין . שיהו קורין במנחה בשבת משום יושבי קרנות . ושידו קורין בשני ובחמישי] עזרא תיקן . והא מעיקרא הוה מיתקנה ג דתניא(שמות פח)וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו ד אין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה (מיד) נלאו עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין בשלישי וברביעי וקורין בחמישי ומפסיקים ע"ש כדי שלא ילינו בלא תורה שלשה ימים • מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי א"נ תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים

אתא הוא תקן תלתא גברי ועשרה פסוקי כנגד עשרה בטלנין:

שם ת"ר חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג בנים שבבני מעים ויש אומרים מבנים אהבה ומוציא את הקנאה:

שם ע"ב עשרה דברים נאמרו בירושלים ה אין הבית חלוט בה . ואין מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמא' בנגעים ואין מוציאין זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה כבשונות

כמ"ש אם שמעת ביקן תשמע בחדש הייגו אם שמעת בשבת שחרית בפרשה הייגה תשמע במנחה בפ' חדשה ואם שמעת כו' במנחה בשבת תשמע עוד

עיון יעקב

ר"ל דורשי רשומות אמרו . נראה דלכי מקרי דורשי רשומות לומר שהוא רק דרך דרש רמז וסמך בעלמא ולא דרשה גמורה ואמתית ואיה לזה מלאתי ביבמות ובכרכות ס' ויבלא ס' פ"ח אם כשם למה אמת ואם אמת למה כשם הכוונה דרשום הוא רק רמיומה בעלמא ולא דבר אמתי שבכי עדיין לא ניתנה התורה ללמדה שבכי זו הוא תחלת נסיונתה ממנגרים למדבר ואח"כ במרה ניתנו לה אזה מצות והקוים בדכתיב שם שם לו חק ומשפט

עין יוסף

כד דורשי רשומות. פירוש דורשי מקראות (ר"י) סתומות כדאי' בפרק אלו פליאות מתיחסין בכשוס • פי' שהתבונות סתומה ואתומה ומסודק יפה

כדי שלא יליגו ג' ימים בלא תורה • וא"ת ומ"ש שתקנו ב' וה' וי"ל משום דלמדיין במדרש מרע"ש עלה בה' לקבל נזרות אחרונות ויבד בב' ומהרלה לו המקום ולפי שהיה עליה עת לון בתוהה עליה ויריחה קבנו בב' ובה' ולכך נמי נהגו להתענות בב' וה' ותע"ש שעלה בהשמה בדכתיב ועליות בבקר בחומה שבל העליות היו בבקר ולא בלילה ולא תמלה כי אם מ' יום חסרים לילה אחת אין להקפיד בכך ולפי הה יומא דף ל"ב ע"ב: סדר עולם נמי כן הוא דתניא בס"ע ממלא עלה בז' בסיון וכו':

מהרש"א

גזרתינהו לשקך בגיזרא כו . פיין פי' רש"י וכערוך בעדך גזר ועוד ל"ל לפרש על פי מה שאמרו פ' במה בהמה גבי ולא בלילה שבהגליה דעבדו לה לגיזרא ופירש רש"י בהמה שפשוטיה קרוין שוטן לה כו' ולזה אמר בדרך משל ממש לזה שהייתי עושה לך לגיזרא דפרזלא שהייתי מרחיב לך פסיעות שוקיך וק"ל שבילי הרשות כו' מה הבריות מזיקות לו כו' • הא דפשיטא לן פרק כילד הרגל בדר בתר חבירו שלא מדעתו אם הוא חלה דלא קיימא לאגרא ובבא דלא עביד לעיבר דא"ל בשעות לו שבר היינו מהך מדעתו דהכא מיהו אמאי הכא שלא מדעתו דוקא לבל אם הוא מזיק יכול לעמוד ולון טופין אותו על כך כי הכא ויש לחלק כיון דדרך החיזוק להסביר גם אם זה הוא לא קיימא לאגרא יכול הוא לעמוד ולא מקרי רע מש"ל הכא דלון דרך לעמוד לילך בשדה פגיעה וטופין אותו על כך מקרא דאל תמנע טוב וגו' וק"ל : אין מיס אלא תורה כו' • דרשינן ליה משום דמה עניין אם שם לו חק וגו' ואימור אם שמוע וגו' לענין שהלכו ג' ימים ולא אלאו מיס וע"כ דרשו שהלכו ג' ימים בלא תורה ונתחזק להם ביטול התורה וחיו עלאו לשתות מי התורה כי היו מריס להם כלאמר אם הנעזבו יום וכו' עד שהורה להם ה' עץ וגו' שהתור' היא עץ חיים למחזיקים בה וחזקה הוא בכל דבר בג' פעמים ועל כן בהכך זה קאמר שלא יתחזק לון חזקה ליום שלשה ימים בלא תורה ובזה יתמתן להן מי התורה ואמר אם שמוע שמוע וגו'

אסתא ומחזיא כיוהרא: בגיזרא דפרזלא. כלומר מידוי: [מבבסין בנהיסס. לכבוד שבת : ואוכלין שוס. משום שמלות עוקה בלוי שבת כדרב יהודה והשוס מרבה לת הזרע בלקמן: ושתהא אשה מבשמת . ביוס שהיא לריכה לאפות ואופה לת הזרע בדלקמן: ושתהא אשה חופפת וטובלת ושיהו לאחות ואופה לחרים כדמפרש כדי שתהא פת מלויה לעני המחזר : סיגר . חוגמת מבכסים קטנים: האשה חופפת. במסרק ביוס שבילהה משום חלילה ולקמן פריך הא דאוריתא היא: רוכלין. מביאין בסמים לנשים להתקשט בהם : מחזירין בעיירות . ולא יוכלו בני העיירות לעבד עליהם : משום יומבי קרטות • יומבי חטיות כל ימות החול עוסקין בסחורה ולוקחין בב' ובתמיסי תיקן בניניסו קרוסה יחידה: [דורשי רשומות . דורשי מקראות : [עשרה בטלנין. בני אדם כפרי' בעלי ממלאכתן ועשוקין בלרכי לבור ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהו מלוין עמהם (בבית) [לעת] התפלה ומתפרנסים מכל לבור]: משחין . מחמם לת הגוף : מבנים לת האכסה . מתוך שמבשמת לת הלב : אין הבית חלוש בה. כדין בתי עדי חומה חלה גמורה ההיה לו אם ירלה לגאול ואם יגיע יובל ילא ביובל כבתי עדי חלרים : זיזין . קורות יוצאין מן הבתלים נזוזוברלות אולגיו"ל בלע"ז על פני העליה מבחוץ : בכשונות . מבבסות סיד

רוכלין מחזירין בעיירות ב ותיקן טבילה לבעלי קריין . שיהו קורין במנחה בשבת משום יושבי קרנות . ושידו קורין בשני ובחמישי] עזרא תיקן . והא מעיקרא הוה מיתקנה ג דתניא(שמות פח)וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו ד אין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה (מיד) נלאו עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין בשלישי וברביעי וקורין בחמישי ומפסיקים ע"ש כדי שלא ילינו בלא תורה שלשה ימים • מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי א"נ תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים

אתא הוא תקן תלתא גברי ועשרה פסוקי כנגד עשרה בטלנין:

שם ת"ר חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע

והורג בנים שבבני מעים ויש אומרים מבנים אהבה ומוציא את הקנאה:

שם ע"ב עשרה דברים נאמרו בירושלים ה אין הבית חלוט בה . ואין מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמא' בנגעים ואין מוציאין זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה כבשונות

כמ"ש אם שמעת ביקן תשמע בחדש הייגו אם שמעת בשבת שחרית בפרשה הייגה תשמע במנחה בפ' חדשה ואם שמעת כו' במנחה בשבת תשמע עוד

עיון יעקב

ר"ל דורשי רשומות אמרו . נראה דלכי מקרי דורשי רשומות לומר שהוא רק דרך דרש רמז וסמך בעלמא ולא דרשה גמורה ואמתית ואיה לזה מלאתי ביבמות ובכרכות ס' ויבלא ס' פ"ח אם כשם למה אמת ואם אמת למה כשם הכוונה דרשום הוא רק רמיומה בעלמא ולא דבר אמתי שבכי עדיין לא ניתנה התורה ללמדה שבכי זו הוא תחלת נסיונתה ממנגרים למדבר ואח"כ במרה ניתנו לה אזה מצות והקוים בדכתיב שם שם לו חק ומשפט

עין יוסף

כד דורשי רשומות. פירוש דורשי מקראות (ר"י) סתומות כדאי' בפרק אלו פליאות מתיחסין בכשוס • פי' שהתבונות סתומה ואתומה ומסודק יפה

(תוספת חייס) : ומרבה הזרע . וכתב הא"ר בסי' ר"פ מלאתי בספר חסידים סימן ש"ן דשומים מבטלין תאוה רק שומים לנוים מרבים זרע : בכשונות .

הבונה וקונים ממנו כי הוא ממעיל דופי בכסם שהיום מחסיים כל כך ושוכם עמנו ויבר מהם ואוא אחמר שלמה אל תתהדר לפני מלך ומקום גדולים אל תעמוד ולכן כשם שמיהו אבנם אל תלון אחם לאחרות על סיתו בכתוב כן הוא כוסף את שלמה אלוי מה שבעוד עליו רבי חייא אלשם שמיים סיה כל מעביו סיה אבדה : עשרה דברים נאמרו בירושלים כו' . כל אלה המעלות שהיו לירושלים לאותה שעתה כל מיחות ח"י ומקום הבלאת בהיום ובכן הדבר שעיר המלוכה יעבה לם יקר ינחלה על כל הארמונות יז"ש דוד גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו ירושלים מפני הר קדשו בכתיב"ק שבה יפה נוף משוש כל הארץ סיתה מתמת הר ציון ירכתי צפון שבתוכה ושוף דבר קרית מלך רב לומר שהיא הייתה הפיר שדר בם המלך רב ודי נכך לתודיע הפתרתה •

א כ"ב דף ו"ב ד"ה: ב שיהוכין דף ל"ז ע"א : ג תמיות דף ו' ע"ב : ד שיכוון דף י"ז ע"ב . פוסי' דף מ"ט ע"ב סנהדרין דף מ"ז :

הרדשי גאונים

הוא מתמת ביטוח בהיחל שלא יבא אחיר הרע שהוא הטוח בנגיח ולכן אבר סבלי בלא יעלה הטוח דרך מלון. ויעין במהרש"א בהבדר מוטב ביטוח הוא הטעם הכל הוא מהטעם הכאיר ולא בטעם אחר (עין הלוסו): ד ר בחמלע מפני מלאך המשחית בעל הטוח עושה מלאך המות מלאך בחמלע הדרך . הוא עיטוב הלוים וחם ניחל אמלאך המשחיט בעל הטוח בדבר בלתי מחמת הטוח אלא מלאך המשחיט בעל הטוח עושה מלאך המות בחמלע הדרך . הוא הלוים בחמלע הדרך . הוא הלוים בחמלע הדרך . הוא הלוים

ואסור לדם שלומא לא בטו וכו׳. וא״ת והלא בפולמוס על מיטום גזרו כדלמרי׳ בפ׳ בתרא דסוטה ומיטום היה בשעת התורכן כדלמרינן בסנהדרין ומלכות בית חשמונאי קדמי עובדא כדלמרי׳ בפ״ק דעבודה זרה וי״ל דמעיקרא גזרו ולא קבלו מיניהו אי נמי אי טוס בטי למיקם בתרוס לא מקרי עבריינא אבל לבסוף אוכא גזירה דרבנן: לשון סורסי • נרמה לשון סורסי הוא לשון ארמי כדלמרינן [בב״ק פ׳ ע״ה] אל יהי לשון סורסי קל בעיניך ואתי כל לנים בכתובים וכתובים הלק ו׳ כתוב כתוד • בתורה דכתיב יגר שהדותא • בנביאים דכתיב [בירמיה] כדמה תימרון לון • בכתובים דיתאל ועזרא ולבן היה מלרס עהרי׳ ודיתאל נמי קורהו לשון סורסי [אע״פ דכתיב ביה ודברו הכשדים למלך ארמית] והא דתקנו בגמ״ר לור״ת לפי מעטא מתנה כעין לשון לוז שמדבר׳ לוזו לשון לא במדינה אחת ויהר מבאחרת כי לוזקלוס הגר הרגם עד הגל הזה סיהד דגולת הדין ולבן קרא לו יגר שהדותא וגל לשון שדיהר לבן הוא לשון סורסי ועל שם סוריה נקרא סורסי דסוריא הוא ארם הרים וארם לובה שכבש דוד ועל שם שקרובים לא״י אין לשון ארמי שלה לא כל כך: התירו לספר קומי • מתחלה לא גזרו על קרובים אמלכות והוא היה רגיל כדאמרינן במעילה שהלך אבטולמוס בן ראובן וספר קומי אלא שכיבו אהוא יהודי והטעה לותם:

מהרש״א

בב׳ וס׳ וק״ל: [כשצרו בית חשמונאי כו׳. עיין בחידושי אגדות דסוף מס׳ סוטה] : והחכמת יונית מי אסירא כו׳. ולי״ל למימר הכא אלא עכו״ל הוגגא ומחי מאי אליק בהו דכתיב נוגגא אמרינן פ׳ ס״ל הסמוכה גבי דוגא בן יוסף דמסמע שאר״ע שיש לו להתאונן על מעלת בני בית אביו יום מכל שאר בני העיר ושל בית אביו של ר״ע סיהו כשיאים והלו לא היו מגיחים את בניהם ללמוד בחכמת יונית אם היה בו חכם איסור וק״ל:

הלחם מבקעת עין סוכר. וחכמת יונית מי אסירא והתני׳ אמר רבי בא״י [דף פ:] לשון סורסי למה או לשון הקדש או לשון יונית וא״ר יוסי בבבל לשון ארמי למה או לשון הקדש או לשון פרסי אמרי לשון יונית לחוד חכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב״ג עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדי׳ היו בבית אבא חמש מאות מהם למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא • אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות וכדתניא המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות. של בית ר״ג התירו להם לספר בחכמת יונית מפני שקרובים למלכות:

שם תיר לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה וכו׳:

ונזדעזעה לקן ישראל ד׳ מאות פרסה. כי ירושלים היא בתחלת על תרן ישראל זוגמת הטטר שבגוף והמכסה. פל הטטר מזשוע כל הגוף ואורור אדם שלמד את בנו חכמת יונית. במנחות דף ס״ד ע״ב ביאורשות מקשים מה

עין יוסף

מעשה שמה הוא בית הכנסת ומעלת מרבה לת הטומאה: משום דלים • דרכן ליגדל בחפסה ומרגיש עומת לפי שמתיה סם ומעמיתים הקרבים שביבולים: קוטרא. עבן שמחיר לת הטומה ונגלו הוא: סירהון. עבשים רעים הגדלים סם וחוקן בתון ושוד דרך נעות לזבלן ויש סירחון: משום קדשים. שהרבעולים מנקרים בחפסה ומביאים בשר פרלים בפיהם ומעמיתים לת הקרבים: גמרא. מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר: הורקנוס ואריסטובולוס. אחין היו ומריבין על דבר המלוכה: היו מצלצלין. לוקן שבפיים מוריזין מעל הטומה דינרין מהרומת הלשכה בקופה לוקחן שבתון לקנות המדין: נעץ לפרניו. תקע שבן דרך חזיר בשנוריין לוקו: ועל לוקה שעה שיעו. במנחות (דף ס״ד:): מעשה שבת העשור. שהיה רגיל לבוא מן הקרוב לירושלים לוקה שעה בת מנעות לריפון רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המלוך לת תבואת השדה: מבקעת עין סוכר • סם מקום: לשון סורסי למה אלא לו לשון הקדש לו לשון יונית • הוא לשון לא לח וסורסי לשון נלעג הוא: פרסי. לשון נאה מארמי בארץ ישראל הסמוכה ליון נקט יוני ובבבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי: חכמת יונית • בני פלעון הקרובים למלכות מספרין בה: עיני עוללה לנפשי • ל״ג מאי דכתיב בלוטר כך מ״ר ממשון קולא לאי על עלמי המקרא הזה שם עלי לשולל עיני בבני ודמעה מכל מספחות העיר: ילדים. בחוליס: המספר קומי. לפניס במלת: מדרכי האמורי. במספריס מלפניהם ומשיירין בלוריה מאחריהן ל״א דרך רומיים לגלה שער למעלה מן הארון

בתוספות

מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר: גמרא. מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר: הורקנוס ואריסטובולוס. אחין היו ומריבין על דבר המלוכה: היו מצלצלין. לוקן שבפיים מוריזין מעל הטומה דינרין מהרומת הלשכה בקופה לוקחן שבתון לקנות המדין: נעץ לפרניו. תקע שבן דרך חזיר בשנוריין לוקו: ועל לוקה שעה שיעו. במנחות (דף ס״ד:): מעשה שבת העשור. שהיה רגיל לבוא מן הקרוב לירושלים לוקה שעה בת מנעות לריפון רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המלוך לת תבואת השדה: מבקעת עין סוכר • סם מקום: לשון סורסי למה אלא לו לשון הקדש לו לשון יונית • הוא לשון לא לח וסורסי לשון נלעג הוא: פרסי. לשון נאה מארמי בארץ ישראל הסמוכה ליון נקט יוני ובבבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי: חכמת יונית • בני פלעון הקרובים למלכות מספרין בה: עיני עוללה לנפשי • ל״ג מאי דכתיב בלוטר כך מ״ר ממשון קולא לאי על עלמי המקרא הזה שם עלי לשולל עיני בבני ודמעה מכל מספחות העיר: ילדים. בחוליס: המספר קומי. לפניס במלת: מדרכי האמורי. במספריס מלפניהם ומשיירין בלוריה מאחריהן ל״א דרך רומיים לגלה שער למעלה מן הארון

מדרש״א

בב׳ וס׳ וק״ל: [כשצרו בית חשמונאי כו׳. עיין בחידושי אגדות דסוף מס׳ סוטה] : והחכמת יונית מי אסירא כו׳. ולי״ל למימר הכא אלא עכו״ל הוגגא ומחי מאי אליק בהו דכתיב נוגגא אמרינן פ׳ ס״ל הסמוכה גבי דוגא בן יוסף דמסמע שאר״ע שיש לו להתאונן על מעלת בני בית אביו יום מכל שאר בני העיר ושל בית אביו של ר״ע סיהו כשיאים והלו לא היו מגיחים את בניהם ללמוד בחכמת יונית אם היה בו חכם איסור וק״ל:

הלחם מבקעת עין סוכר. וחכמת יונית מי אסירא והתני׳ אמר רבי בא״י [דף פ:] לשון סורסי למה או לשון הקדש או לשון יונית וא״ר יוסי בבבל לשון ארמי למה או לשון הקדש או לשון פרסי אמרי לשון יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב״ג עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדי׳ היו בבית אבא חמש מאות מהם למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא • אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות וכדתניא המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות. של בית ר״ג התירו להם לספר בחכמת יונית מפני שקרובים למלכות:

שם תיר לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר וקושרו ביום ומתירו בלילה וכו׳:

ונזדעזעה לקן ישראל ד׳ מאות פרסה. כי ירושלים היא בתחלת על תרן ישראל זוגמת הטטר שבגוף והמכסה. פל הטטר מזשוע כל הגוף ואורור אדם שלמד את בנו חכמת יונית. במנחות דף ס״ד ע״ב ביאורשות מקשים מה

עין יוסף

מעשה שמה הוא בית הכנסת ומעלת מרבה לת הטומה: משום דלים • דרכן ליגדל בחפסה ומרגיש עומת לפי שמתיה סם ומעמיתים הקרבים שביבולים: קוטרא. עבן שמחיר לת הטומה ונגלו הוא: סירהון. עבשים רעים הגדלים סם וחוקן בתון ושוד דרך נעות לזבלן ויש סירחון: משום קדשים. שהרבעולים מנקרים בחפסה ומביאים בשר פרלים בפיהם ומעמיתים לת הקרבים: גמרא. מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר: הורקנוס ואריסטובולוס. אחין היו ומריבין על דבר המלוכה: היו מצלצלין. לוקן שבפיים מוריזין מעל הטומה דינרין מהרומת הלשכה בקופה לוקחן שבתון לקנות המדין: נעץ לפרניו. תקע שבן דרך חזיר בשנוריין לוקו: ועל לוקה שעה שיעו. במנחות (דף ס״ד:): מעשה שבת העשור. שהיה רגיל לבוא מן הקרוב לירושלים לוקה שעה בת מנעות לריפון רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המלוך לת תבואת השדה: מבקעת עין סוכר • סם מקום: לשון סורסי למה אלא לו לשון הקדש לו לשון יונית • הוא לשון לא לח וסורסי לשון נלעג הוא: פרסי. לשון נאה מארמי בארץ ישראל הסמוכה ליון נקט יוני ובבבל הסמוך לפרס נקט לשון פרסי: חכמת יונית • בני פלעון הקרובים למלכות מספרין בה: עיני עוללה לנפשי • ל״ג מאי דכתיב בלוטר כך מ״ר ממשון קולא לאי על עלמי המקרא הזה שם עלי לשולל עיני בבני ודמעה מכל מספחות העיר: ילדים. בחוליס: המספר קומי. לפניס במלת: מדרכי האמורי. במספריס מלפניהם ומשיירין בלוריה מאחריהן ל״א דרך רומיים לגלה שער למעלה מן הארון

אהבת איתן

אמר רבי בא״י לשון סורסי למה. פי׳ סוס לשון סורסי לי לפרש מספרים (דף ס״ה) רבי אומר הסוס לשון סורסי כלומר שאתה אתיר שם לי פלא אם:

נתשיבת הגאונים: ניביה • ייתאסב״ו בלע״ז ל״ל ד׳ שיני סכלב המרוכות שבהן עוקר כך שמעתי (בבכורות) [חולין ל״ט.]: [שקילא מיבוהין וט׳. נמולה היא עובדך ומועלת על הקולים מה שהתה מחמני הכל: כבר כד • ומעקר ממקומו].

[ת״ל שבתו יהן ורפא ירפא • שיהא הלמתיים והקיש שבת לריפוי]: נאתא כריכתא • בשר מת: אהלא • להלמ״ל בלע״ז: וקירא • שעוה: וקלבא • רי״שיא שבחיות של יין: ואי מ״ל מזיק: אסייך לנא • לני מרפא לוקך ולויני טוהן דמי לסייך: אסיא לחזיקא • ומוזיל נבי: עיגא עוירא. שעתיד ליל לדרכו ולין חושב לם עיוור עיני של זה: אסיא דמגן. שירפא בחנם וקרוכו הוא. כ״ש • דלא ניחא לי בהכי דלא פשעת בנפשך נגאי גדול הוא לי דקרו לי שור המזיק: וכולן • עניים ועשירים: רואין לותם • לפיו לת העשירים: כאילו ידלו ט׳ • ולין שמין הנעי לפי עשרו שהרי לין לתקל ולא לת העשיר לפי עשרו שהרי לין לדמי בושתו סוף אלא שוין בכך: בפחותים שבהם. פחותים שבעניים לתקל דכיון דעני הוא בושתו קלה: [כומא לין לו בושת • לם ביים הוא לת חבירו פעור]: כל שיטו במשפעים • הא תפיקנים מגלו ושפטו: רב יוסף. (מאור עינים) [פני מהר] הוה: רחיקא עינא עוירא ואי א״ל הך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי אמר ליה פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א״ל קוץ לי מקץ א״ל כל שכן דפשעת בנפשך ותקרו לי שור המזיק:

דף פו [פיסקא] בשת הכל לפי המבייש והמתבייש. מני מתניתין לא רבי מאיר ולא׳ יהודה אלא רבי שמעון היא דתנן וכולן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב דברי ר׳ מאיר רבי יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו רבי שמעון אומר עשירים רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותין שבהם:

כז דף פו תניא [אידך] רבי יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישא בריה דרב אידי מ״ט דר׳ יהודה אמר קרא (דברים ד) אלה המצות והחקים והמשפטים [ו] כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחוקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחוקים ב א״ר יוסף מריש הוה אמינא מ״ד הלכה כר״י דאמר סומא פטור מן המצות קא עבידנא יומא טבא לרבנן מ״ט דלא מפקדנא וקא עבידנא מצות והשתא דשמעיתא להא דרבי חנינא ג דא״ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן מ״ט כי מפקידנא אית לי אגרא מפי: דף צ ע״ב משנה ד מעשה בא׳ שפרע ראש האשה בשוק באת לפני ר׳ עקיבא וחייבו ליתן לה ת׳ זוז א״ל רבי ת״ז

ו) לא נמלא שם זה בפסוק ולפי הנכתב כרוויב זל״ל ל״ל וזאת המצות החקים והמשפטים וסוף נדברים ו׳.

עיון יעקב

ס״ל העשם מה: בתוספות ד״ה ב׳ אלפים וב׳ רבבות נרסינן ולא נרסינן שני אלפי רבבות דמדבר לא היו כי אם ס׳ רבוא וכתיב שבעה אלפים ולא שייך כאן הא דלא׳ דיני ממונות כל כי שבעה שבעתא אביא דהכא אלפיים ומסכן קאמר ס״ב ולהלוה עם שבתנו התוספות ולא שייך כאן וכו׳ אין לו דבקות מקודם ואפשר דהתוספות פתנו כן דלא הקשה לן ולומר דלמא לשולם נרסינן שני אלפי רבבות והא דמדבר שבתה שבעה אביא על ס׳ רבוא הייט על אלפים מכם אם יבאל כם שני אלפי רבבות לא שוה שבעה אביא על כי שבעה לכבי ע״כ: שהרבש וכל מיני מתיקה קיים מיני מתיקה קיים לאכלם למי שבים לו מכם לפי שבעה אביא לא הגוף ומעלה מתמתמין לת המכס. גרגותני כמכס. ל״ל יהומתן ל״ל: אחלא רמיה בעין מר אלאות. קיבל שמוה. אמרא רמיה ל״ל:

אמר מר יכול אם תמתת המכס ת״ל וכו׳ קם ל״ל אדעתא דהלי תמה דמרי׳ דקא בעי למימר הגא ואמינו מתנות שהלכה לגמרי דקא בעי לגמרי ל״ל בכתרם ומה ל״ל בתרם בכתרם לפי שבשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כדאיתי׳ בתמ׳ שבת ולכך כל מלה לאתה אלא יום לו יומים עדיין לא בשתה בה כח עומתת הנתם הייתו הוכר הרע ולכבי לא הוה אלא שומרת יום כנגד מלה שומרת יום כנגד פני לה לבעל הכתם הכוח אלא בשתה בהלתה ל״ל שלשה ימים לטפון כיון שבתרם בה כח עומתת הנתם בתוע המשוב לא במכרה יתקן אלא בשבעה קיים ובעילה וקרבן. וייתו מני עומתת דהא דתנן בפרק ג׳ התעגלת לוז:ו דכר עיר המעלה ממנה עתות בלי ומלה ממנה שלשה מהים בשלשה ימים סרי זה דבר ביום אחד לי בתלבנה ימים לין ב. דבר שבל שהוזקת ל״ל ל״ל ל״ל: ג׳ ל״ל דף ל״ל ל״ל. עבודת הכנים דף ג׳ ע״ל. קדושין ד׳ ל״ל ע״ל: ד מדרש״ג פרק ג׳:

חדושי גאונים

מוס וסטיל כם שומת דסיום כח פמלא שהוא כולר סרע אלכלי בשעה שקבלו ישראל לת הכתר קודם שתעלה בעגל לא היו כסן לא זכין ולא מזונין לבתיהן בתמדבר לפי שבשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כדאיתי׳ בתמ׳ שבת ולכך כל מלה לאתה אלא יום לו יומים עדיין לא בשתה בה כח עומתת הנתם הייתו הוכר הרע ולכבי לא הוה אלא שומרת יום כנגד מלה שומרת יום כנגד פני לה לבעל הכתם הכוח אלא בשתה בהלתה ל״ל שלשה ימים לטפון כיון שבתרם בה כח עומתת הנתם בתוע המשוב לא במכרה יתקן אלא בשבעה קיים ובעילה וקרבן. וייתו מני עומתת דהא דתנן בפרק ג׳ התעגלת לוז:ו דכר עיר המעלה ממנה עתות בלי ומלה ממנה שלשה מהים בשלשה ימים סרי זה דבר ביום אחד לי בתלבנה ימים לין ב. דבר שבל שהוזקת ל״ל ל״ל ל״ל: ג׳ ל״ל דף ל״ל ל״ל. עבודת הכנים דף ג׳ ע״ל. קדושין ד׳ ל״ל ע״ל: ד מדרש״ג פרק ג׳:

שני אלפים וב׳ רבבות נרסינן • ולא״ג שני אלפי רבבות דמדבר לא היו כי אם ס׳ רבוא וכתיב שבעה ולא שייך כאן הא דלא׳ דיני ממונות דכל כי ו׳ שבעי׳ שביע הכא אלפיים ומסכן קאמר: באילן סם בני חורין שירדו מנכסיהם • כי יש עשירים שאין מתביישין יותר מבני חורין שירדו וכן עניים ואין יכולין לדקדק עליהם כ״כ אינה מהם מתביים כאילו ירד ואינה מתביים יותר לו פחות וכולא בזה מלינו במתניתין נבי העביר עליהו ופרע לה

כו שם דרש רבי דוסתאי דמן בירי (במדבר י) ובנחה יאמר שובה ה׳ רבבות אלפי ישראל ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות. חסר אחד והיתה אשה עוברה ביניהם וראויה להשלים ונבח בה כלב והפילה נמצא זה גרם לשכינה שתסתלק מישראל: שם הדיא אתתא דעאלת למיפא בההוא ביתא נבח בה כלבא אמר לה מאריה לא תסתפי מיניה שקילי ניביה אמרה ליה שקילא (טיבותיה דההוא גברא) [טיבותיך] ושדיא אחזרי כבר גד ולד:

החובל פרק שמיני

דף פה [ת״ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו ת״ל (שמות כא) רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפילו שלא מחמת המכה ת״ל רק]. אמר מר יכול אפי׳ שלא מחמת המכה ת״ל רק שלא מחמת המכה בעי קרא. אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתני׳ הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת״ל רק • מאי גרגותני אמר אביי נאתא כריכתא מאי אסותיה אהלא וקירא וקלבא ואי א״ל אסייך אנא א״ל דמית עלי כאריא ארבא ואי א״ל אייתינא א אסיא דמגן ואי א״ל אסיא דמגן במגן מגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא א״ל אסיא דמגן א״ל אסיא דמגן במגן מגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא א״ל אסיא דמגן א״ל אסיא דמגן בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א״ל קוץ לי מקץ א״ל כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק:

דף פו [פיסקא] בשת הכל לפי המבייש והמתבייש. מני מתניתין לא רבי מאיר ולא׳ יהודה אלא רבי שמעון היא דתנן וכולן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב דברי ר׳ מאיר רבי יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קטנו רבי שמעון אומר עשירים רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותין שבהם:

כז דף פו תניא [אידך] רבי יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישא בריה דרב אידי מ״ט דר׳ יהודה אמר קרא (דברים ד) אלה המצות והחקים והמשפטים [ו] כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחוקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחוקים ב א״ר יוסף מריש הוה אמינא מ״ד הלכה כר״י דאמר סומא פטור מן המצות קא עבידנא יומא טבא לרבנן מ״ט דלא מפקדנא וקא עבידנא מצות והשתא דשמעיתא להא דרבי חנינא ג דא״ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן מ״ט כי מפקידנא אית לי אגרא מפי: דף צ ע״ב משנה ד מעשה בא׳ שפרע ראש האשה בשוק באת לפני ר׳ עקיבא וחייבו ליתן לה ת׳ זוז א״ל רבי ת״ז

ו) לא נמלא שם זה בפסוק ולפי הנכתב כרוויב זל״ל ל״ל וזאת המצות החקים והמשפטים וסוף נדברים ו׳.

עיון יעקב

ס״ל העשם מה: בתוספות ד״ה ב׳ אלפים וב׳ רבבות נרסינן שני אלפי רבבות דמדבר לא היו כי אם ס׳ רבוא וכתיב שבעה ולא שייך כאן הא דלא׳ דיני ממונות כל כי שבעה שבעתא אביא דהכא אלפיים ומסכן קאמר ס״ב ולהלוה עם שבתנו התוספות ולא שייך כאן וכו׳ אין לו דבקות מקודם ואפשר דהתוספות פתנו כן דלא הקשה לן ולומר דלמא לשולם נרסינן שני אלפי רבבות והא דמדבר שבתה שבעה אביא על ס׳ רבוא הייט על אלפים מכם אם יבאל כם שני אלפי רבבות לא שוה שבעה אביא על כי שבעה לכבי ע״כ: שהרבש וכל מיני מתיקה קיים מיני מתיקה קיים לאכלם למי שבים לו מכם לפי שבעה אביא לא הגוף ומעלה מתמתמין לת המכס. גרגותני כמכס. ל״ל יהומתן ל״ל: אחלא רמיה בעין מר אלאות. קיבל שמוה. אמרא רמיה ל״ל:

אמר מר יכול אם תמתת המכס ת״ל וכו׳ קם ל״ל אדעתא דהלי תמה דמרי׳ דקא בעי למימר הגא ואמינו מתנות שהלכה לגמרי דקא בעי לגמרי ל״ל בכתרם ומה ל״ל בתרם בכתרם לפי שבשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כדאיתי׳ בתמ׳ שבת ולכך כל מלה לאתה אלא יום לו יומים עדיין לא בשתה בה כח עומתת הנתם הייתו הוכר הרע ולכבי לא הוה אלא שומרת יום כנגד מלה שומרת יום כנגד פני לה לבעל הכתם הכוח אלא בשתה בהלתה ל״ל שלשה ימים לטפון כיון שבתרם בה כח עומתת הנתם בתוע המשוב לא במכרה יתקן אלא בשבעה קיים ובעילה וקרבן. וייתו מני עומתת דהא דתנן בפרק ג׳ התעגלת לוז:ו דכר עיר המעלה ממנה עתות בלי ומלה ממנה שלשה מהים בשלשה ימים סרי זה דבר ביום אחד לי בתלבנה ימים לין ב. דבר שבל שהוזקת ל״ל ל״ל ל״ל: ג׳ ל״ל דף ל״ל ל״ל. עבודת הכנים דף ג׳ ע״ל. קדושין ד׳ ל״ל ע״ל: ד מדרש״ג פרק ג׳:

לי זמן ונתנלו זמן שמרה עומדת על פתח חצרה ושיבר את הכד בפניה וכו' כאיסר שמן גילתה את ראשה והיתה' מטפרת ומנרת ידה על ראש' העמיד עליה עדים ובא לפני ר"ע א"ל לזו אני נותן ד' מאות זוז א"ל לא אמרת כלום החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבים :

דף צא ע"ב מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא (בראשית ט) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ר"א אומר מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי א"ר אלעזר שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית וכ"ש גופו ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי היא דר"יוחנן קרי למאני מכבודתיה ורב חסדא כד הוה מסגי ביני * היזמי והיני מדלי לתו למאניה אמר זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתניא א"ר אלעזר הקפר ברבי מה ת"ל (במדבר ו) וכפר עליו מאשר חטא על הנפש [ב וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר עאכ"ו] :

שם אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה מיתיבי כמה יהא כזית ולא יקצצנו רובע. שאני זיתים דחשיבי . א"ר חנינא ג לא שביב שיבחא ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר תנ"ה (דברים כ) רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל . כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל הוא להקדים סרק למאכל [דף צב] יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק. שמואל אייתי ליה אריסיה חמרי אכיל טעים בהו טעמא דחמרא א"ל מאי האי א"ל ביני גופני קיימי אמר מכחשי בחמרא כולי האי לחמר אייתי לי מקורייהו • רב חסדא חזא תאלי בי גופני א"ל לאריסיה עקרינהו גופני קני דיקלי דיקלי לא קני גופני : כח שם משנה אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר (בראשית כ) ועתה השב אשת האיש וגו'

עיון יעקב

נמצאו לתלמה בהתיחת בחדרים ילקוט סיטנא ס' על פס ק בכבודם בהלוה בו לתיתה : אע"פ נותן לו לזו נמחל לו עד שיבקש ממנו שאמר ובשה בשב תמת בה"פ כי נגיע הוא וגו' . אפשר לומר כן מדכתיב כי נגיע הוא ממלת כי מטעם שהוא

ענף יוסף

שוה שוי ומראה נתנו שליש מוכר על מנת לקבל פרס כי אם לחשן שמו נתחבה . אבל לפיון קיבול שכר גדול המעלה ושובה כמים בעין יוסף מפני שיעין גדול בחשנה ושובה בחשבים הוצרכו : לא בכיב שיבחא בני אלה דקץ תאינתא בלא זמני . "ל נמנו ובשום לדבר עצר תמנה יאבל בריה זה שלא עבר בתאנה וקצו גם בריו ע"ל חבש לבריבה

ענף יוסף

רא"ש לשון (תוספת י"ם) : לזו אני נותן מרבע מאות זוז . שכל כאיסר שמן נתחבה . אבל כלומר שהיה שהמן אם יגיע לתיבול לזו שוה אלא איסר . ובזה יכולה לקנות בכאיסר ותסוך בה בגיעה : לוקח מבוה כו' . וגירסת תוס' עוכר . והוא סיכון (גליון הש"ס) : דרבי יוחנן קרי למאני מכבדותיו . ומאני פי' בגדיו . אבל בשאלות הוסיף למאניו דהוה לבש בשבת מכבדותיה . כפ"ז פירושו בגדים חמוניים שהיה לבש בשבת הוי קרי מכבדותיו' ולא לבגדיה אחרים הפחותים שלובש בהן בחול . ובזה יובן למלבן ממלת וכבדתו (שם במס' שבת) שלא יהיה כו' (שאילת שלום) : תאלי בי גופני . בב"ב דף כ"ב ע"ב פרש"י תאלי דקלים קטנים :

כח אע"פ שהוא נותן . שלש מנה ומאתים ותרבע מאות . דמי בוצה מן . אבל לעבר שלוחג על בוצה אינו נמחל לו . ותיין בפור ח"מ סי' חכ"ב : שנא' ואתה אמר הבונה ודלמא בגדים שאני כו' מן כתיבה לכל אחר בשל אבל אם שיבח נתחב בכ"ש מן הבגדים נגופו וכלומרו נמצאם אחר כל הבחיות דגופו מפני הא' דבר הסדר לא יגיע אחרת אחר מעלה ארוכה וזה וכו' ובכסיות הלבת מלוקים בם הוא ס' ג' הבעיות בהיה אומר כן אם לא בהיה פ"ד אומרה לשלם ישמוד אחר עבודה שבת אינה אם לא בהיה אומר אם לא בהיה אומר אם לא בהיה אומר

פקד את שרה כמוך פרשה זו לגמרך כל המבקש כו' עכ"ל וכ' הרמ"ם המסכת משמע דאין כאן מקומו כו' הרי שכל הספורים האלו נמשכים זה אחר זה עכ"ל ומ"ל ליישב התלמודא נמי אסמכתא הפרשיות ה"פ דלא קאי כאחר דבר על תפרשיות ה"פ דלא קאי כאחר דבר על תבימלך ויהי נלרך לאותו דבר אלא דקאי אבקשת רחמים של אברהם על סדום ולאו הייטו לאותו דבר אבל מדסמיך ליה פ' אבימלך אין לן לגמור דקאי אלפניו דהייטו בקשת רחמים דאבימלך שהיה נלרך לאותו דבר ולא קאי אלפני פניו אבקשת רחמים הסדום ודו"ק: (בראשית מז) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי אמר רבי יוחנן אותם שזזכפלו בשמות • יהודה נמי איכפולי מיכפל א"ל למלתיה הוא דאיכפל דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן א מ"ד (דברים לג) יהי ראובן ואל ימות [ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה וביקש רחמים אמר לפניו רבש"ע ב מי גרם לראובן שיודה יהודה מיד שמע ה' קול יהודה על אבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא (שם) ואל עמו תביאנו לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרח בהדי רבנן (שם) ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא (שם) ועזר מצריו תהיה]:

ל שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא

א"ל ג דתנן עשירים מביאים ביכורים בקלתות של זהב ושל כסף עניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים (נתונים) [נותנים] לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא [שם ע"ב] (ויקרא יג) וממא טמא יקרא א"ל

כט שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב (ירמי' ב) למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (שמות מז) עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי • א"ל רבא לרבה בר מרי כתיב (בראשית מז) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי אמר רבי יוחנן אותם שזזכפלו בשמות • יהודה נמי איכפולי מיכפל א"ל למלתיה הוא דאיכפל דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן א מ"ד (דברים לג) יהי ראובן ואל ימות [ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה וביקש רחמים אמר לפניו רבש"ע ב מי גרם לראובן שיודה יהודה מיד שמע ה' קול יהודה על אבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא (שם) ואל עמו תביאנו לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרח בהדי רבנן (שם) ידיו רב לו לא הוה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלכתא (שם) ועזר מצריו תהיה]:

ל שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא

א"ל ג דתנן עשירים מביאים ביכורים בקלתות של זהב ושל כסף עניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים (נתונים) [נותנים] לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא [שם ע"ב] (ויקרא יג) וממא טמא יקרא א"ל

(א) תמר ליה כ"ל.

ולשלמה עבדך לא קרא. נראה דאי מטוס עלוה שבתחדש שם היה קובל ראוי לזכירה בתחלה ואח"כ ולי אני עבדך לא קרא אלא מוכח שקובל על שלא זימנו דכתיב חברך קרייך חמרא. קאמר דוקא שקרי ליה חבר לפי שבעניים ג"כ כבר חבורים הם כשרה כדכתיב שבו לבא אמה לפי דעתו אמו אלעזר דאלה בעבודת אברהם וזיון דע"ל לבסוף אולך לחזיר שאול עבד לאחזיו ראוי לו להקדים נטוהו אבל הכא מיירי במי שלפי דעתו אינו אמה שאין בו עתה זה הגנות אמו הגר שהיתה עתה בורחת מגבירתה שלא יהיה עוד משועבדת לשרה ואף על פ"כ כיון שהמלאך קראה שפחה הודיע לדברו ואלה במשל הלקמן קאמר דאמרי אינשי בקשי אשתא לבר אמה ואמר דאמרי רבנן כו' אמר דהכא אינשי דעלמא לא יודו בנטות שאינו אמה לפי דעתו אלא דמדה רבנן והסידות הוא וק"ל: ויקח את רבקה וגו' ובתיב בהריה ויוסף אברהם וגו'. לכאורה משמעות דרש ליה דבלבד כל אלה לא נאמר אברהם אלא מה שלוקח אותה ומראה מקומות בפסוק לחזות ושבעים המוחרת ולא היה לו עוד רשות עליה. ולפיכך הקרעמה על אברהם על מה שמעמ בעלנוה מבגר ובתה. ולא עליו הדבר עליך לכוכיתה ולישרה. ואתה שומע בעלנוה ושתק לפיכך יפסוק כ' ציני ובזיון. וכבן היה עולה בא כדעת לומר כי בלשר הוליאה אותה מתחת רשותה עבשיו לא הוליאה אותה מרשותה אלא על מנת שתהיה אברהם לאשה אבל הכא לא נאמר אברהם בגיורתן ולא בגיורתן. ולא אמר והקן אותה לאברהם לאשה כי אלא לאחר כלומר מתחלה אבל הכא שב רשות ביד אברהם לעשרה לעבדות מתחת יד שרה כמ"ש כמה שמתחן ביד שרה לא לאחר. אלא הגה מתחת רשות אברהם בגיורתן ובזיון בו. אלא שהחזיר לעבדות מתחת יד שרה בגרתיה. ולא אלא שמשרת בגורה אלא רק בלבד אברהם מתלה שמה. ולשאר אברהם בשפחה ביד עשו לא בשטוב בעיניך. וזהו שאמר לה המלאך הגר שפחת שרה ודו"ק ותאמר מפני שרי נברחת וגו'. וזהו שאמר לה המלאך שובי והתעני תחת גבורתך ע"כ. ואיכ לפי דברי המדרש לין זה שאמר לדלקמן. משום דלקמן דאמר אמר שרה בעצמו אל אמה שלא יקח אשה ושמה קטורה. ובראה דאברהם בר מרי חזיל לשבחו דא"ל לו לגנות אברהם דמשמע דלוני אבשה דלמה לא יקח לו אשה אברהם בפירש"י ומהרש"א ובאמת היה מוכרח אברהם ליבא עוד לא יקרא אמה ואמה קטורה.

עין יוסף

יהיה אחבב מתנה. אבל העשירים לא היו נותנין קלתותיהון לכהן: לא שיתין דהיתי רהוט. שמים לים לו ולא הגיעו לאוכל שחרית (רש"י) וקתמר שיתין משום לתורה דתלמודא בהכי. כמו שיתין תכלין ממו לכבא לקמן ובאלו מרבעות שיתין מתלי דפרזלי תלו ליה בקורסיה: לא ירעב כו' ולא יכם ברב ושמש. פייהי דהיה מזה בקיון מפני הכתמה ובחורה מפני הגנה. כי בחורף בבקר בעת עליית השמש לא הקור גדול מאד לפי הטבע (מהרש"ל בפרק המקבל):

יסרה אותה בעמאה לפי שבבר שלוקה אותם מתחת יד רשות אברהם לבוות לו לאחם ועל זה אמרה הגר לבוות לו לאחם ולא אמרה הגר שפחתי נמיקן וגו' כלומר ואין לי עוד רשות עליה. ושעל הדבר עליך לכוכיתה ולישרה. ואתה שומע בעלנוה ושתק לפיכך יפסוק כ' ציני ובזיון. וכבן היה עולה בא כדעת לומר כי בלשר הוליאה אותה מתחת רשותה עבשיו לא הוליאה אותה מרשותה אלא על מנת שתהיה אברהם לאשה בגיורתן ולא בגיורתן. ולא אמר והקן אותה לאברהם לאשה כי אלא לאחר כלומר מתחלה ולכן היה שב רשות ביד אברהם לעשרה לעבדות מתחת יד שרה כמ"ש כמה שמתחן ביד שרה לא לאחר. אלא הגה מתחת רשות אברהם בגיורתן ובזיון בו. אלא שהחזיר לעבדות מתחת יד שרה בגרתיה. ולא אלא שמשרת בגורה אלא רק בלבד אברהם מתלה שמה. ולשאר אברהם בשפחה ביד עשו לא בשטוב בעיניך. וזהו שאמר לה המלאך הגר שפחת שרה ודו"ק ותאמר מפני שרי נברחת וגו'. וזהו שאמר לה המלאך שובי והתעני תחת גבורתך ע"כ. ואיכ לפי דברי המדרש לין זה שאמר לדלקמן. משום דלקמן דאמר אמר שרה בעצמו אל אמה שלא יקח אשה ושמה קטורה. ובראה דאברהם בר מרי חזיל לשבחו דא"ל לו לגנות אברהם דמשמע דלוני אבשה דלמה לא יקח לו אשה אברהם בפירש"י ומהרש"א ובאמת היה מוכרח אברהם ליבא עוד לא יקרא אמה ואמה קטורה.

לא שם אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמר רבנן א השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצנה ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא קריך. (א) דכתיב (ישעיה מט) לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (שמות כג) ועבדתם את ה' אלהיכם זו ק"ש ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מבאן ואילך (שם) והסירותי מחלה מקרבך ותניא מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה ששמונים ושלשה חלאים יש בה מחל"ה בגימטריא הכי הוו וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלתן:

לב שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא (דאמרי אינשי)[דאמור רבנן]חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש א"ל דכתיב (בראשית מז) ויאמר הגר שפחת שרי וגו' ותאמר מפני שרי גברתי וגו':

לג שם אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי מלתא דמיגניא דאית בך קדים אמרה אמר ליה דכתיב (בראשית כד) ויאמר עבד אברהם אנכי. אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי ב שפיל ואזיל בר אוזוא ועינוהי מטייפי אמר ליה דכתיב (ש"א כה) והיטב ה' לאדוני וזכרת את אמתך וגו':

לד שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מיטוה • לכבא דקל חבריה שמע ולא אבל • א"ל דכתיב (מ"א א) ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (בראשית כד) וביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה (שם כה) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה:

עין יעקב

הריף

שיתין דהוטי רהוט. עיין בתוספות מ"ש בזה בסם כרי"ש מבולם ושי"ל ע"ד דתיתה בברכות דף כ"ז ע"ב ביום אחד מב' בסיתה לכן בקומו אחרים דהוט לתרגיו אלה ס' ולתכנלן ע"ו לאכולהו אחרים בת בתלת ויקיתון בל מים וכסוריתי מתלה מקרבך כי מלה ע"ו אינו. ותמ"ש בתלתיות (תוספות עבודה מוקבים דף כ"ח ע"ב):

חדושי גאונים

כי אברהם מקלל בלה שהלה בתפלל בלבבה על אינשי ובעבה אחר מקרבאומרו ויתפלל אברהם וירפא אבימלך ואשתו ואמהותיו. ותמ"ש ובי' פקד וגו'. לפיכך אבל לבנה מנא הא דמיטו כי זה הוא מוכרת מתפלל מיום. וזה כי בכבר עודנו מקוקי המפוטרים דרים ליה דבדרכי ה' כי לא העשיר המעט כדי שיפרנו מטמון ומיום ומיום לכל מטמאים מטמאים הבשנה ורם דברו לפנך. ובכבר דברנו בישוב קובי זה במקום אחר: אבל כפי דרכם ז"ל. כמוהו אמר כי לאליעז. דע אמר כי אם לאי בכם לפי שהבקר כיות מיום בלבד הבלבו מדבר כמוהו ובאהבה דברתם אחם. ולין הדבר כן • כי שיבם אתם עמו דבר זה ולא דברתם אלי בטוב בעל כאמר ג"כ לא דבר בטוב בעדים מיום. כי כמוהו דומים בדבר זה ותרוחבתם לא הבים אלא ע"י אחיו. כי הוא מטוב הבטחו ובזה הבלו בעדים וזוכם אמר לבבר עליכם:

::אהבת איתן

ומש"ש ל"ל משום עניא הוא. ושוד הקבה בס' המקבר דלין ולוף מזה בא בס מלתא עבא לי' כדי שיודע עמרו לרבים ומקבלים אלא ע"י אחיו. ולדודי קבה לפמ"ש הרמב"ם הטעם כדי שיפרנו ממנו וכיה לכל בטמאים מטמאים הבלבלים. ומ"ל הרמ"ם מלה. ע"ל בעמאה ידיעי אמה לרבים וידיע אמה עמרה רק במלוגע ע"מ אמשה אמה ומשה לה מטמא בתר עניא אלא ע"י אחיו. ומשו בעדבם וזכה אלא בשבים דומים (דף מ"ט ע"ב):

אהבת איתן

ואנא אמינא מבכל מדבקיב עמא עמא ובמה בס"ם בהלמאי לא יליף מכל מילי דמשורה מיב בהם בגון בריבים ובריבים שעוף ובשבים בדר.

ר"ל ר"ל שיתין בתמה ובר"ל בגר"ל בן ר"שבם בדר הטעם הוא מזה בעיה הוא אל מעמא עמא יקרא הטבא גם בן בתמה גא נמ"ל מה

מהרש"א

מטמאתה רס רק לאיבוי לאיתבנלה לאיה כלתיתה בפיק דבי"ב דף ט"ו ובפרטות לפיד לאיב ג"ב מל"ה ומלן דילף מהבבהם ס"ל דמתיתה ליבא לפילף דלמה מ"ש בשמע תבלנו ומעבה

תלה בבנין יסודים גדולים שהיו עליו מזבח בפרה ג"ב לבכי מייתי מהבבהם:

אל דכתיב לשם מבינו אלי מלכם. וכבר בר מרי לא יליף ממקרא שבתוכה דכתיב עד מה מתחם דיל"ל דמשם דאין לעמוד אלא לבנים אל תבשבי עבודה כדאי: כן מובדרים דף י"ח גבי מעשה דשמואל שקבון אבל בדיבמים ב' דכתיב שם בבשה נגב כי יתמה כן מובים בים ובמלא ש"מ אלא בשבים אל בשבים ש"ם בהדי"ק מזה מובת דבסדי מולא לקי

עין יוסף

כבש אותם שהוכפלו בשמות. וכתבו התוס' דברלשתים רבנן (פרשה ל"ה סי' ג') יש לפיבה שהבכפלים היו גבורים כמו יהודה שבכפל • ולקח לראובן לוי ובימינו שמעון ושמר • וכן במדרש וכן הגמרא מפרשים ומקלה אחיו פירושו בטוקלין שבהם ר"ל הבפלים שבהם לגבורים בדברים בספרי והאבל בקלה המתקה בטוקלין שבהם לשמלות. אלא שפליני אי הבפלים גבורים היו אותם שהוכפלו שמותם

ר"ל ר"ל שיתין בתמה ובר"ל בגר"ל בן ר"שבם בדר הטעם הוא מזה בעיה הוא אל מעמא עמא יקרא הטבא גם בן בתמה גא נמ"ל מה

שיתין דהוטי רהוט. שמים לים לו ולא הגיעו לאוכל שחרית: אוכפא [לגבך מוש] וגו'. כלומר מול מיכף של חמור והסירהו אלוך ושים לותו על גבך כלומר הוהם לדבריו ואל תעזבו. מים לשון לא ימות (שמות י"ד) כלומר הסירהו אלוך כמו סירו מן מ (בראשית י"ט): שפחת שרי. אמר לה המלאך והיא עונה שרי גברתי: ועינוהי מטייפי. עיניו מכסות למעלה למרחוק למזונותי: ותכבו בכמוטות (דף ס"ו.) כעוף שיעף: שפיל ואזיל. כלומר מחמת עיבוהתו של הים לא יהא בוש מלבוא דבר הלריך לו בין לתורה בין לפרנסה ולתבונה תהו: כאשר ויעב וגו'. בתבינא בתיב שהיה. מהבאלה שימות בכל בעלה ובמוך דבריו מרמזה לדוד שיבוא לא ק"ש: תבלי. מבילות ומבלבולות: ולי אני עבדך. אלמה קובל היה עליו שלא זימנו למשתה. שיתין לאו מקרא בפרי אלא מלתא בעלמא הוא דקאמרי מיכאי ולאו דוקא הוא: ויוסף דברהם. מהקבה ביאתה:

תוספות

שיתין דהוטי רהוטו. פי' ר"ת מבולם שים בבמה ו' עתים זרע וקציר ויקר ותוס ויקץ ותוכף ומפרש בפרק המקבל שבל מ' ב' חדשים וכם שבים יום ובתוס דחק דאורחא דתלמודא בהכי כמו שתין תכלי מטו לבבא דבשמיך ובאלו ערשות שהין מלאי דפרזלא תלו ליה בקורסיה:

חמרא

אינשי ב שפיל ואזיל בר אוזוא ועינוהי מטייפי אמר ליה דכתיב (ש"א כה) והיטב ה' לאדוני וזכרת את אמתך וגו': לד שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מיטוה • לכבא דקל חבריה שמע ולא אבל • א"ל דכתיב (מ"א א) ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (בראשית כד) וביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה (שם כה) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה:

(א) תמר ליה כ"ל.

ולשלמה עבדך לא קרא. נראה דאי מטוס עלוה שבתחדש שם היה קובל ראוי לזכירה בתחלה ואח"כ ולי אני עבדך לא קרא אלא מוכח שקובל על שלא זימנו דכתיב חברך קרייך חמרא. קאמר דוקא שקרי ליה חבר לפי שבעניים ג"כ כבר חבורים הם כשרה כדכתיב שבו לבא אמה לפי דעתו אמו אלעזר דאלה בעבודת אברהם וזיון דע"ל לבסוף אולך לחזיר שאול עבד לאחזיו ראוי לו להקדים נטוהו אבל הכא מיירי במי שלפי דעתו אינו אמה שאין בו עתה זה הגנות אמו הגר שהיתה עתה בורחת מגבירתה שלא יהיה עוד משועבדת לשרה ואף על פ"כ כיון שהמלאך קראה שפחה הודיע לדברו ואלה במשל הלקמן קאמר דאמרי אינשי בקשי אשתא לבר אמה ואמר דאמרי רבנן כו' אמר דהכא אינשי דעלמא לא יודו בנטות שאינו אמה לפי דעתו אלא דמדה רבנן והסידות הוא וק"ל: ויקח את רבקה וגו' ובתיב בהריה ויוסף אברהם וגו'. לכאורה משמעות דרש ליה דבלבד כל אלה לא נאמר אברהם אלא מה שלוקח אותה ומראה מקומות בפסוק לחזות ושבעים המוחרת ולא היה לו עוד רשות עליה. ולפיכך הקרעמה על אברהם על מה שמעמ בעלנוה מבגר ובתה. ולא עליו הדבר עליך לכוכיתה ולישרה. ואתה שומע בעלנוה ושתק לפיכך יפסוק כ' ציני ובזיון. וכבן היה עולה בא כדעת לומר כי בלשר הוליאה אותה מתחת רשותה עבשיו לא הוליאה אותה מרשותה אלא על מנת שתהיה אברהם לאשה בגיורתן ולא בגיורתן. ולא אמר והקן אותה לאברהם לאשה כי אלא לאחר כלומר מתחלה ולכן היה שב רשות ביד אברהם לעשרה לעבדות מתחת יד שרה כמ"ש כמה שמתחן ביד שרה לא לאחר. אלא הגה מתחת רשות אברהם בגיורתן ובזיון בו. אלא שהחזיר לעבדות מתחת יד שרה בגרתיה. ולא אלא שמשרת בגורה אלא רק בלבד אברהם מתלה שמה. ולשאר אברהם בשפחה ביד עשו לא בשטוב בעיניך. וזהו שאמר לה המלאך הגר שפחת שרה ודו"ק ותאמר מפני שרי נברחת וגו'. וזהו שאמר לה המלאך שובי והתעני תחת גבורתך ע"כ. ואיכ לפי דברי המדרש לין זה שאמר לדלקמן. משום דלקמן דאמר אמר שרה בעצמו אל אמה שלא יקח אשה ושמה קטורה. ובראה דאברהם בר מרי חזיל לשבחו דא"ל לו לגנות אברהם דמשמע דלוני אבשה דלמה לא יקח לו אשה אברהם בפירש"י ומהרש"א ובאמת היה מוכרח אברהם ליבא עוד לא יקרא אמה ואמה קטורה.

לא שם אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמר רבנן א השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצנה ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא קריך. (א) דכתיב (ישעיה מט) לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (שמות כג) ועבדתם את ה' אלהיכם זו ק"ש ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מבאן ואילך (שם) והסירותי מחלה מקרבך ותניא מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה ששמונים ושלשה חלאים יש בה מחל"ה בגימטריא הכי הוו וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלתן:

לב שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא (דאמרי אינשי)[דאמור רבנן]חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש א"ל דכתיב (בראשית מז) ויאמר הגר שפחת שרי וגו' ותאמר מפני שרי גברתי וגו':

לג שם אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי מלתא דמיגניא דאית בך קדים אמרה אמר ליה דכתיב (בראשית כד) ויאמר עבד אברהם אנכי. אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי ב שפיל ואזיל בר אוזוא ועינוהי מטייפי אמר ליה דכתיב (ש"א כה) והיטב ה' לאדוני וזכרת את אמתך וגו':

לד שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מיטוה • לכבא דקל חבריה שמע ולא אבל • א"ל דכתיב (מ"א א) ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהבא (בראשית כד) וביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתיב בתריה (שם כה) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה:

עין יעקב

שיתין דהוטי רהוטו. עיין בתוספות מ"ש בזה בסם כרי"ש מבולם ושי"ל ע"ד דתיתה בברכות דף כ"ז ע"ב ביום אחד מב' בסיתה לכן בקומו אחרים דהוט לתרגיו אלה ס' ולתכנלן ע"ו לאכולהו אחרים בת בתלת ויקיתון בל מים וכסוריתי מתלה מקרבך כי מלה ע"ו אינו. ותמ"ש בתלתיות (תוספות עבודה מוקבים דף כ"ח ע"ב):

חדושי גאונים

כי אברהם מקלל בלה שהלה בתפלל בלבבה על אינשי ובעבה אחר מקרבאומרו ויתפלל אברהם וירפא אבימלך ואשתו ואמהותיו. ותמ"ש ובי' פקד וגו'. לפיכך אבל לבנה מנא הא דמיטו כי זה הוא מוכרת מתפלל מיום. וזה כי בכבר עודנו מקוקי המפוטרים דרים ליה דבדרכי ה' כי לא העשיר המעט כדי שיפרנו מטמון ומיום ומיום לכל מטמאים מטמאים הבשנה ורם דברו לפנך. ובכבר דברנו בישוב קובי זה במקום אחר: אבל כפי דרכם ז"ל. כמוהו אמר כי לאליעז. דע אמר כי אם לאי בכם לפי שהבקר כיות מיום בלבד הבלבו מדבר כמוהו ובאהבה דברתם אחם. ולין הדבר כן • כי שיבם אתם עמו דבר זה ולא דברתם אלי בטוב בעל כאמר ג"כ לא דבר בטוב בעדים מיום. כי כמוהו דומים בדבר זה ותרוחבתם לא הבים אלא ע"י אחיו. כי הוא מטוב הבטחו ובזה הבלו בעדים וזוכם אמר לבבר עליכם:

::אהבת איתן

ומש"ש ל"ל משום עניא הוא. ושוד הקבה בס' המקבר דלין ולוף מזה בא בס מלתא עבא לי' כדי שיודע עמרו לרבים ומקבלים אלא ע"י אחיו. ולדודי קבה לפמ"ש הרמב"ם הטעם כדי שיפרנו ממנו וכיה לכל בטמאים מטמאים הבלבלים. ומ"ל הרמ"ם מלה. ע"ל בעמאה ידיעי אמה לרבים וידיע אמה עמרה רק במלוגע ע"מ אמשה אמה ומשה לה מטמא בתר עניא אלא ע"י אחיו. ומשו בעדבם וזכה אלא בשבים דומים (דף מ"ט ע"ב):

חמרא דמריה וכו׳. כלומר המשקה עוקן בעין יפה למי שהוא רוצה כדלמעיין במדרש טוב עין הוא יבורך זה מרע״ה ע״ל הקב״ה וסמכת את ידך והוא סמך בב׳ ידיו כדכתיב ויסמוך את ידיו עליו ולוכו וכקומרים פירש בע״א: קינא דשרבי. כלומר מקום הבעלים וכו׳ קינא היינו מקום כמו הלהא המלי בחד קינא בכשום [דשרבי. בעלים כמו] יודע לוד מהרגמיון גברא נחשיכון [ומפרש ר״ש נח ובעל] ובעיון נורס שדכן בדלי״ת ומפרש לשון שקע ותשקיע אחרן הרגומו ושדוכא לרעא: משולש בכתובים כל עוף וכו׳. אין זה מקרא בכל התורה ומשמ בס׳ בזכסיה הוא וכן[ברכות מ״ח.] סלסלה ומרוממך ובין נגידים הוסיבך:

מהרש״א

ליישב דסבא מדכתיב ויוסף דרש ליה דמשמע שהוספה היתה לו קיחת אשה זו ולמדו שהוא״ו של ויוסף מוסיף על ענין ראשון שויקח את דבקה וגו׳, נרש לו לאדברסם להוסיף לו אשה ולשא קטורה ולולי ויקח ותחן וגו׳ לא נשא אברהם את קטורה וקי״ל: כי סמך משה וגו׳. לפי התוס׳ לא הוי אומרים ליה לתוויי הלי קרא דפרשת וחלת שברכה דבכך פרשה נופה בפינחס כתיב ויסמוך את ידיו עליו בלשון רבים וכ״ש במדרש ילקוט והוא מבואר ענין סמיכות ידי משה כי מליטו במשה לשון יד לתת למלאתם דכתיב במעמד אחר ביני וגו׳ ואיש כאחר ירים משה את ידו וגו׳ ומליטו שתי ידיו לתורה ולתמה דכתיב ובני לוחות הברית על שתי ידי וגו׳ והכם משה בקם יעקוד וגו׳ אחר ולא לאברהם וגו׳ ולא לבניהם וגו׳ ולא לבניהם וגו׳ יד וגו׳ יד ל׳ שהוא למלחמה ומשה הוסיף לו דבר התלוי בשתי ידיו שהוא חכמתה והתורה ולפי זה לפי׳ התוס׳ נמי ניחא שהבנה הלי קרא דוחות הברכה דכתיב ויסושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו וגו׳ שהיו לא סמך עליו רק ידו אחת לא היה זוכה לחכמה רק ליד הגבורה וקי״ל: מבשיל ואחיל דקלא מו׳. הטעון מבואר כי הלהה עץ הבדה הוא ליתא פירות אם עובים אם רעים כדכתיב כי פרי מעלליהם יאכלו ואיכלו מפרי דרכם והנה הוא לף אם לפי נזעו וברכו הוא עוב שם תולדתו של עבו שמלה מילתה ורבקה בבנון אחד עם ישקב שהיו לאיקים ביטא שבאנו גם כן ממין הטוב יותר מכל אילנות כדאמרינן פ׳ האשה שנפלו ואם הוא דקל בים הייתו שהיו עשו הוה שהיה נזעו טוב כמ״ש והיה מגדל מעשים ופירות רעים הלך אל ישמעאל שלא היה נזעו וברכו עוב כמו קינא דשרבי שהיה בן שפחה וכן יפתח היה בן אלמנה ולא היה נזעו עוב והוא קינא דשרבי ויהלקטו אליו אנשים ריקים ופוחזים שהיו רעים במעשיהם כמו הקללה ביטא ולזה לא הביא קרא לדעת מיניה שמא: ויהי עשו וגו׳ ויקח אשה יהודית וגו׳ ותהי נפש בברכתיה רבה ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח וגו׳ יהודית בת וגו׳ חתי וגו׳ כל עורב לעיונו וגו׳ לפי שבחוב כי החרם וגו׳ ויהי דין מחיקה ויסב הדין מחיקת שמא אבל תלמודנו דקדק לאחויי הלי קרא דוילך עשו אל ישמעאל לפי שהוא קרוב אל המבל דאמרי אינשי מטייל ואזיל דקלא מו׳ וכן ענין כל המחובר כו׳ כי הסתוקליות אין לנסה עומקה מגד עלמן בהקדון התם אלא שהעומקה מתודע לבן בחיבורן לבלו עומקה כמו עשו מעלה נזעו לו שהיו לו עומקה רק מגד אבותו ליישמעאל שהיה בן שפחה וכן הוא הענין לו שהיו לו זרע ואין זה מב׳ שימנים שיש בעורב בדאיתא פרק אלו טרפות אבל ר״ל שבר שנעוד לו עומקה בחבורו לעורב שיש בו שימני עומקה וק״ל:

עיון יעקב

לשם שהרי קיים אברהם כל התורה ועדיין לא קיים מצות פ״ו שהרי לא היה לו בת אם לא שגיל כמ״ד וה׳ ברך את אברהם בכל שהיה לו בת אין לכן רבנו בר מרי דחויל לשעתו דס״ל בש״ס פ״ק דף ע״ב ע״ב לעוות אחר על וה׳ ברך את אברהם בכל דבר אחר שלא הגיד עשו מעלן דבהיב ויבא עשו מן השדה והוא עיף ואמר אל אברהם ועשה שקר לביני מכשל אל אברהם ובעבור אמרו אמרי אמרי אמרי

עינים א"ל הואיל וכסית ממני ולא גלית שהוא אישך וגרמת (לי) [אלי] הצער הזה יהי רצון שיהיו לך בנים כהויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב (שם כז) ויהי כי זקן ותכהין עיניו מראות. א"ר אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי המזבח:

הגוזל עצים פרק תשיעי

מא דף צד **תניא** ר"א בן יעקב אומר א הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר (תהלים י) ובוצע ברך נאץ ה':

מב שם ע"ב **תנו** רבנן ב הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו. א"ר יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלים מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו:

מג דף צז ע"ב **תא"ר** ג איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים [עיר הקדש] מצד אחר ואיזהו מטבע של אברהם [אבינו] זקן וזקנה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחד:

עיון יעקב

ובקלים לא מתקיימים בכסף רק בזהב: **לעולם** יהא אדם מן הנרדפים. אף דיש כמי אדם שסבא מן הנרדפים ואינם נרדפים משום אדם ואין לך אדם עובר מזו מ"מ אין לך אדם שאינו נרדף מפני שאינו יכול ישראל כדאמרינן ישראל אל אדם מתענג עליו ואינו כולל יום ומנקם לאמיתו כדכתיב לוקח רבע לנדף וכתיב אדם יכיס מן הרודפין הייט אדם אינו יכול לנרוף ולהקדים לוקח לנדף ולא

מה דף קיז **ההוא גברא דהוה בעי אחויי אתיבנא**

דחבריה אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי ולא תחוי א"ל מחיינא ומחיינא יתיב רב כהנא קמיה דרב שמטיה לקועיה מיניה קרי רב עיליוה (ישעיה נא) בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממונם של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו א"ל (רב) לרב כהנא עד האידנא הוו פרסאי דלא קפדי אשפיכות דמים והשתא איכא יוונאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין קום סק לארעא דישראל וקביל עליך דלא תיקשי לרבי יוחנן שבע שנין אזל אשכחיה לריש לקיש דיתיב וקא מסיים מתיבתא דיומא לרבנן • אמר להו ר"ל היכא.אמרו ליה אמאי• א"ל האי קושיא והאי קושיא האי פירוקא והאי פירוקא אמרו ליה לריש לקיש אזל ר"ל א"ל לרבי יוחנן ארי עלה מבבל לעיין מר במתיבתא דלמחר • למחר אותביה בדרא קמיה דר' יוחנן אמר שמעתתא ולא אקשי שמעתתא ולא אקשי אנחתיה אחורי שבע דרי עד דאותביה בדרא בתרא . א"ל ר' יוחנן לר"ש בן לקיש ארי שאמרת נעשה שועל . אמר [רב כהנא] יהא רעוא דהני שבע דרי ליהוו חילוף שבע שנין דאמר לי רב . קם אכרעיה א"ל נהדר מר ברישא אמר שמעתתא ואקשיה [אמר שמעתתא ואקשיה עד ד] אוקמוה בדרא קמא (אמר שמעתתא ואקשי') רבי יוחנן הוה יתיב אשבע בסתרקי שלפי ליה חדא ביסתרקא מתותיה אמר שמעתתא ואקשי לי' עד דשלפי ליה כולי ביסתרקי מתותיה עד דיתיב אארעא. רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גניניה א"ל דלו לי עיני ואחזיה דלו ליה במכחלתא דכספא חזא דפריטא שפוותיה סבר אחזכי קמחייך ביה חלשא דעתיה ונח נפשיה . למחר א"ל ר' יוחנן לרבנן חזיתו לבבלאה היכי עביד אמרו לי' דרכיה הכי על לגבי מערתא חזא ר'הוה [שם ע"ב] הרא לי' עכנא א"ל עכנא עכנא פתח פומיך ויכנס הרב אצל תלמיד ולא פתח יכנס חבר אצל חבר ולא פתח יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה בעא רחמי ואוקמי"ה א"ל אי הוה ידענא דדרכיה דמר הכי לא חלשא דעתאי השתא ליתי מר בהדן א"ל אי מציית למיבעי רחמי דתו לא שכיבנא אזלינא ואי לא לא אזלינא הואיל וחליף שעתא

חליף

לגלגא בלא תחיה כל נשמה וקי"ל : מה הוא זה וט' . ירלה דהא דיקט קרא הוא שהוא שור הבר יוחר מכל שאר מיני חיות הגלודים במדבר משום דבהוא ליכא רחמנות כלל דשחטו בלא כסוי דם כדעת רוב הפוסקים מש"ל כל שאר הגלודים דבעי כסוי בדמם וכסוי הדם הוא ממדת רחמנות כמ"ש בפוסק רבבי בדמו של זבריים שלא תהנו בדמו לא כדם לבי ואיל דכתיב ושפך את דמו וכסהו כו' ע"ש וק"ל : קום סק לא"י כו' . שם"ל קום סק לא"י מלתיה יוונאי דקפדי אש"ד ומש"ל וקבל עליך ט' אין לבבר א"ל רב דספיר עביד שהרגו כדין בימים והוא כמת ילדותו מקודש לי' ואמר נער ותכי עליו יד ס' ואל תמנו שרם ע"ם בתיהרב נשיא ד"ל בס' מיי שרם בדברים מלוה ח"ל שם בדם.ויהיו ימי מיי שרם מלה שרם ושברים שם ושבע שנים למה נכתב שרם כלל פרש לומר לך שיתיו של מדם שהן ע' שנים ואותיו מהיום קטן שנולד דמי עד ז' שנין שיגיע לשנת הפעטות שיבותי הקטנים אז בגלל דעת ול"גלל לומר כמ"ש בפרק קמא דב"ב כבר שבע סני נים כתורת והוא ענין שבע דרי שהיה בבה"מ שהיו התלמידים יושבי' שם שורות כפי מדרגות הזקנים והלמוד כמו שהיו בא מדרגות הזקנים ולמוד עד בן ע' מדרגות לפי הזקנים ולמוד עד בן ע' לשיבה שהיה המדרגה העליונה שהיו יושבי' בדרא קמא ולכך דקותביה בדרא בתרא שהוא מדרגת הספלים הקטנים אמר זה שהיו שבי מדרגה לדרגא ז' פעמי' עד דרא בתרא במדרגת הקטנים יהיה מילוף הו' שנים הש"ל רב שחזיק עלמי במדרגת הקטנים עד ז' שנין והיינו המסוק יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה כו' שהרגו ל שלא היה ראוי ליעגם על ידו לולי שבבר קבל עליו מרב כך שלא להקשותו בשביל שלא נעל רשות ממנו להרגו שהיה רב כהנא לרב הלמיד חבר כמ"ש פרק אחד דיני ממונות ואסור לחורות הוך י"ב מיל אבל לגבי ר' יוחנן לא היה רב כהנא תלמיד ורש"י ז"ל

שהיה מירושלמי דברכות אחר שובדא דתתא לקמי' דר"י וא"ל בר אינש דלמיים מבסר ליה אתתיה דאבוה מיקרא ליה לטן ייחל זה היה נטולא רשות מר' יוחנן ליקר מא"ל לבבל דר"ל אם יהיה אזל אמר דהייתו מ"ש שהיו מבזין אותו שם לו יקר אזל אחת אביו שהיה בבל שמבזין אותו שם לאו מנוס שהיה רב כהנא תלמידו של רבי יוחנן שהרי קאמר הכא יכנס תלמיד אזל הרב אלא דמ"מ היה לריך לטולא רשות מרבי יוחנן שהיה רלים בא"י בזמן ההוא . גם מ"ש שם בירושלמי שחזר רב כהנא אחר נטולא רשות מר' יוחנן מא"ל לבבל והקשה בעל יפיז מרלה לפרש"י דהכא דאם היה זה בתר שובדא דהכא היאך חזר לבבל ולא היה ירא לנפשו שיהפס על הרינתו ד"ל דאפשר שהיה ידע שבבר נשכח ענין הרינתו שם לו אלא מהודע הרינתו ולא יהיה לו עוד סכנה שם ועיין בזה עוד ביפה מרלה : א"ל דלו לי עיני כו' • פין לפרש דלבך אמור דלוה עיניו ברלויה על שהקשה לו כ"ב וכדאמריק כל מקום שנתנו חכמים שיגיהם לו שוני לו מיהם דהא משמע דלא עבנו אלא מטום דהוה סבר דמחייב ביה כשרלה לוהו ואפשר לומר דהאמם מבין יוחר

קום סק לאמרא דשרלא . אמיתו לנמיד השולה מבבל לא"י שובר בשבה מיא מתחת לוגם

זה שרי : **וקבל** עליך שלא תקבל לר' יוחנן שבע שנין . אפשר דקיון לאפסר זה אתבשה מוליי יש בו לרא' דבשיטות דמים בשביל שהרג לאסור הזה שרים יכו' לבשלו כאחד מאבריו ומיטים בשביטות דמים שיהיון לבבע חמות כדמשיע בגמרא דאשון בשבעים יוקם

עיון יעקב

קון לקן מקיין ג"כ לענין המפסר הזה לאמרתו לבשלו מז' מדוריו ביהנה ושיין בהרש"ל : שלא הקבל עליך שלא תקבל לר' יוחנן שבע שנין . אפשר דקיון לפי שתלמידים שבבבל נקראים מתבלים שמתבלים זה לוה בהלכה מש"ל תלמידים שבא"י טמים זה לוה בהלכה כדאיתא בסנהדרין דף כ"ד ומזיל לקבתא הלן בגיטסי' לכן הסיר אותו על כן תמלת ביאתו לסם :

עין יוסף

נמטוו שיהפסו מזקיים לבתוריס (יפ"ת ומזה"ק ומהרש"ל) : **מזה** מרדין · סיא רלינה בלשון פרסי (רש"י בבבא מליעא דף ל"ט ע"א ד"ה מחמת מרדין) :

חליף תיריה אוקמיה שייליה כל ספיקא דהוה ליה ופשטינהו ניהליה * והיינו דאמר רבי יוחנן דילכון אמרי דילהון היא :

מו דף קיט **רב חסדא הוה ליה ההוא אריסא** דהוה תקיל ויהיב תקיל ושקיל סלקיה קרא אנפשיה (משלי יג) וצפון לצדיק חיל הוטא . (איוב כז) כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו. ברב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו דנגזל וחד אמר נפשו של גזלן.מאן דאמר נפשו של נגזל דכתי' (משלי א) כארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח . מ"ד נפשו של גזלן דכתי'(שם כב) אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש • ואידך נמי הכתיב נפש בעליו יקח מאי בעליו בעליו דהשתא . ואידך נמי הכתיב וקבע את קובעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם וקבע את קובעיהם משום דקבעי נפש . א"ר יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמ' כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח . ואומר (ירמיה ה) ואבל קציריך ולחמך יאכלו בניך ובנותיך ואומר (יואל ד) מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר (ש"ב כא) אל שאול ואל בית הדמי' על אשר המית הגבעונים • מאי ואומר וכ"ת נפש דידיה אין אבל נפש בניו ובנותיו לא תא שמע בשר בניו ובנותיו וכ"ת ה"מ היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא ח"ש מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם וכ"ת הני מילי היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא • ת"ש אל שאול ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים וכי היכן מצינו שהרג שאול את

הגבעונים: [אבל נפש בניו ובנותיו לא. הש] מאחר נפש בעליו יקח לא נפקא ל ן אלא נפש הגזול אבל בניו ובנותיו לא עשה גזלן אנפשות בני הגנזל: [דלא יחיב

נחורך ול"ע לפרש הסבר חבר כתיב מל' יב אבר במקריס וזרוע אלמון יבויה והבי פירוטו דקבעי דוד רחמי דעבדו ורעבו של הרבע בל המלה דהייתו שיהיה סבר ותבואה הרבה בזרעיה ולא יוכל לאכקיע שעריס וק"ל : ואומר ואכל קיריך וגו' . פשוט הוא בירמיה ה' ולכאורה מאין יבא לסם לדרוש דואכל קיריך ולחמך כלומר אוכל בניך וגו' הא ע"כ יאכל לאחר וגו' ויאכל נפשך וגו' כמשמעו ואין לומר דמשמע לרו לדרוש כן מנוס דלא שייך אכילה בבנים ובנות הא כתיב כה"ע ואכלת את כל העמים ואפשר לומר מדשיה הכתוב לכתוב הזה בלשון יחיד ואכל קיריך וגו' ואכל נפשך וגו' דקאי אעובד טוכבים דכתיב לעיל מניה ובני בניך ובנותיך כתב בלשון רבים יאכלו בניך וגו' דרשו בו אכילה קיריך וגו' ומשבר אכלו אכילה רבים ל"כ שיאכלו גם בניך ובנותיך מהגר שאין לסם בגמה להתפרנס ור"ק : אבל היכא דיהיב דמי לא ה"ש מחמס בני וגו' . לאפשר דקה בדיהב דמי יש בו מנוס נעילת בגמה

רב אמר נפשו דנגזל וחד אמר נפשו של גזלן . וסק"ע פליגי בש"ס ב' סמקבל ופרס"ש שם ועיש כתוס : **כל** הגזל ש"ס אלהו מטל נפשה יכו' אבל נפש בעיו ובנותיו לא יקח . מיא נפשו דנגזל . ע' ומלאה עלמו כי מלאכת הדיק. הקוב מלכים גם פס לא מלכותו אלהים אלהיהם גם : מעלה יקרה לאור מעלה יקרה לאור לאמרים הלו והכן : בגמרא דלעיל ל"ב : ובתוליה עלוה שקרה לעיל כ"ס . (כתר תרוטות) :

כי מה תקות חנף וגו' כי יבל אלוה נפשו מאיכא דנגזל . ע' מאיכא דגזלן . הקוב מלכים גם פס לא מלכותו אלהים אלהיהם גם פס לא מלכותו אלהים אלהיהם גם פס לא מלכותו אלהים אלהיהם

הגבעונים אלא מתוך שהר נוב עיר הכהנים שהיו מספיקים להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן:

שם ת"ר לוקחין מן הנשים כלי צמר [ביהודה וכלי פשתן בגליל אבל לא יינות ושמני' וסלתות ולא מן העבדים ולא מן התינוקות] אבא שאול אומר מוכרת אשה בארבעה ודינר [כדי לעשות כפה לראשה וכולן שאמרו להטמין אסור] גבאי צדקה לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה [והבדדין לוקחין מהן זיתים במדה ושמן במדה אבל לא זיתים במועט ושמן במועט רשב"ג אומר לוקחין מנשים זיתים במועד [נ"א במועט] בגליל העליון שפעמים אדם בוש למכור על פתח ביתו ונותן לאשתו ומוכרת] רבינא איקלע לבי מחוזא אתו נשי דבי מחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מינייהו אמר ליה רבה תוספאה לרבינא והתניא גבאי צדקה מקבלים מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה א"ל הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו: (שם ע"ב) [ת"ר מסתתי אבנים אין בהן משום גזל מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו אמר רב יהודה כשות וחזיז אין בהן משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא]: סליקא מסכת בבא קמא

עיין יעקב

(גמ') ת"ר מסתתי אבנים אין בהן משום גזל וכו' בהתרה דקפדי יש בהם משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא: כדאם דהתרה לומר שלא יזיעה לו אתרינן מסתתי דזמנין אף על גב דכל עלמן של הנבעוניים היו מספיקים מים לנבעוני' דזמנין אף על גב דכל עלמן של הנבעוניים היו מוכנים מים מ"מ לא הוה מצלא מים להספיק ממנו כיון שלא היה להם חלק ונחלה בארץ. ועי' מה שכתבנו בזה בחידושי אגדות במסכת יבמות: (גמ') בסוף המסכתא פרש"י מהא מחסיא מקום בהמות הוא ולריכין למרעה טוב עכ"ל לא הול"ל אלא למרעה ומלא טוב הוא מיותר ועוד המלא דבר יהודה בחרבא דקפדי הול"ל פירוש כן ואפשר שמתכוין ע"פ מ"ש לסיים בדבר טוב וחבא טולה מסכתא במיקון מד' אבות וכמ"ש בריש המסכתא בסך דרשה המבשר זה אדם שהוא רמוז גם לגזלן שמים מידו של עכו ומתרגם מרוחב עד סופה לחיי בגזלי אדם ולא רש"י שלא סיים בהך מסכתא בדברי אדם לפי שב"ק וב"מ וב"ב כעין מסכתא אחת הם שלוש דיינים וכדי שלא יהיה חבר לסיים מסכתא זו בדבר טוב כי למרעה אותיות אחרונות דרעה ע"כ סוסף מלא טוב לסיים וכן המלמד בחר לסיים דקפיד סיים באותיות הו"א המורה מעותיו הו"ש שם של ד' וי"ה ואמיתי אשר עמנו בגלות הטו"ב הוא אותיות זעות ממנו והו"ק: מרובה א"ל הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו: (שם ע"ב) [ת"ר מסתתי אבנים אין בהן משום גזל מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו אמר רב יהודה כשות וחזיז אין בהן משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא]

(גמ') ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל וכו' בהתרה דקפדי יש בהם משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא: כדאם דהתרה לומר שלא יזיעה לו אתרינן מסתתי דזמנין אף על גב דכל עלמן של הנבעוניים היו מוכנים מים מ"מ לא הוה מצלא מים להספיק ממנו כיון שלא היה להם חלק ונחלה בארץ. ועי' מה שכתבנו בזה בחידושי אגדות במסכת יבמות: (גמ') בסוף המסכתא פרש"י מהא מחסיא מקום בהמות הוא ולריכין למרעה טוב עכ"ל לא הול"ל אלא למרעה ומלא טוב הוא מיותר ועוד המלא דבר יהודה בחרבא דקפדי הול"ל פירוש כן ואפשר שמתכוין ע"פ מ"ש לסיים בדבר טוב וחבא טולה מסכתא במיקון מד' אבות וכמ"ש בריש המסכתא בדברי אדם לפי שב"ק וב"מ וב"ב כעין מסכתא אחת הם שלוש דיינים וכדי שלא יהיה חבר לסיים מסכתא זו בדבר טוב כי למרעה אותיות אחרונות דרעה ע"כ סוסף מלא טוב לסיים וכן המלמד בחר לסיים דקפיד סיים באותיות הו"א המורה מעותיו הו"ש שם של ד' וי"ה ואמיתי אשר עמנו בגלות הטו"ב הוא אותיות זעות ממנו והו"ק:

עין יעקב

(גמ') ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל וכו' בהתרה דקפדי יש בהם משום גזל אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא: כדאם דהתרה לומר שלא יזיעה לו אתרינן מסתתי דזמנין אף על גב דכל עלמן של הנבעוניים היו מוכנים מים מ"מ לא הוה מצלא מים להספיק ממנו כיון שלא היה להם חלק ונחלה בארץ. ועי' מה שכתבנו בזה בחידושי אגדות במסכת יבמות: (גמ') בסוף המסכתא פרש"י מהא מחסיא מקום בהמות הוא ולריכין למרעה טוב עכ"ל לא הול"ל אלא למרעה ומלא טוב הוא מיותר ועוד המלא דבר יהודה בחרבא דקפדי הול"ל פירוש כן ואפשר שמתכוין ע"פ מ"ש לסיים בדבר טוב וחבא טולה מסכתא במיקון מד' אבות וכמ"ש בריש המסכתא בדברי אדם לפי שב"ק וב"מ וב"ב כעין מסכתא אחת הם שלוש דיינים וכדי שלא יהיה חבר לסיים מסכתא זו בדבר טוב כי למרעה אותיות אחרונות דרעה ע"כ סוסף מלא טוב לסיים וכן המלמד בחר לסיים דקפיד סיים באותיות הו"א המורה מעותיו הו"ש שם של ד' וי"ה ואמיתי אשר עמנו בגלות הטו"ב הוא אותיות זעות ממנו והו"ק:

השמטות מחדושי גאונים

(שם) ת"ר דבר מועט אל יהלך אדם בתמלא סדרכיה מפני שמה"מ בתמלא בדרכיה אדם דיניהא ליה רשותא מסני לדבריה. בלוס מועט אל יהלך אדם בתמלא סדרכיה וכו' אחת מכריתה היא כלה לדעת מוסר בטבל נדר ומעשם ומעלרים לתת דעה ומיומה ולכוהות שנעת יולא הקלף מלפני מ' כחל הנוף נעם הנה רחוי לו ולחדש כיולא לת ס' ולקנו ולהטמר מעבנו שיטה עלמו מעט אל הקלוות עם שהדרכים הנוחים ובדרכים סם לדרכים המנוחים כמו שאומר ויבאר אחי בעלמו בעל זאת הכרייתה ואחר שלוס נעיר אל יהלך אדם בלדי הדרכים בלומר שלא יעשה אחרי שום אחר אחר מהלדמין לנעות אחרי הקלף לחבון לו אחרון וזה דבר ביאלוהו הרבנים נמדע בהלכות דעות ובהרכיבי לשמוח פרקיו. הנה אמנם הוהירה זאת אחר מעשה הקלף כמו כמו אמר כי קלף ס' בקולו לפנון בלאלה מ"ה כנה לא אחר בלדי הדרכים ומעבר אל הקלף ס' בלולו

אין מעבירין על האוכלין. פי' אינו רשאי לעבור מעליהן כדפ' רש"י אלא צריך להגביהן אבל אין לפר' דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם כדאמר פ' הדר דף ל"ג ר"ע לר' אלעזר בן עזריה אמר לו מעבירין הני מסמא ע"ה דאין להגביהם ועוד דקאמר התם אבל בזמנות אחרים שפרוסות בכפים מעבירין ואי אין מעבירין היינו אין דורסין מ"ב הא דקאמר נמי שפרוסות בכפים היינו דורסין כו': במסבתא והא דאמרינן ובמנחם שיסיו דברי תורה מחודדים בסיך אלא שאלך אדם אל הנמנם ואמר לו אלא אמור מיד וי"ל דהיינו דוקא באדם הבא לשאול דין או תורה או להלמד אבל הבא אצל אבא לבקשו אם יודע מוהר לעמוד ואומר אם לא למהרי זה: בבוריא. אין רגלין שיהא לו כפרס"ל אם אמם מעמו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לביתו"ל ושאלו לעמר לא בא שאנה ויאמר שאולו היה לו אחר אומם אירע לי ר"ע שאלו שבת על מעם זו לא יאמר לו כן פן ירגה בו בקרי ויתנגה: באושפיזא. כדאמרי' בדאמר בר אבין מבדך רעוא בקול גדול בבקר הבשם קלגה תחבב לו ל"ה והא דאמרינן בברכות אורח טוב ומזמר כל מה שמרח בעל הבית אלא אורח אלא בשבילי וי"ל דהתם אחיי בין בני אדם מהוגנים והבא בין בני אדם שאינם מהוגנים והא דלא חביב הבא מוחר לשנות מפני דרכי שלום כדאמרי' פ' הבפ"ר ומשום הכי נמי משום דרכי שלום הם ורגילים יותר מאחרים לסבי נקבו הני:

מהרש"א

ומתחלר בכך וכ"ל הבא אוכא אוכא לבריוכי דלא היה כ"ל מבהבה משום זבוחו וחבוכוחו נעשה כך שקבע האורח אלא משום להאי דהייבו מזלי הוא גדול יותר מאזלו וק"ל: בהני ג' מילי כו'. פרש"י ים ביוך מסכתא כו' אבל מדברי הערוך נראה לפרש עבודי רבנן דמסני במסכתא עמש"ם למד לשוך לומר לאי יודע פן תתבבה: בפוריא. עיין פרש"י תוס' עוד י"ל עמש"ם פ"ק דמגילה דחייב אדם לבשמוני בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן כו' עבודי רבנן דמסני לומר דלא ידע גם אם הוא אינו מבוטם כ"ל ודע: ובאושפיזא. עיין פירש רש"י ותוספות עוד י"ל ע"ש מ"ש פרק הערל והרוטב פומבדיתא לויך לאבי הוסיבו אלא הוסיבו לשם אושפיזו אלא יגבנו ממנו אוש דבר כפרש"י שם והיינו דעבודי רבנן בשנה בהא והתם הוא אלבשה דבריס שמסנין מעניין לומר אינו יודע גם בדבר

הכותב

פקע אריא דבי רב כו'. לדבר מאמר זה הוצעלת גדול והוא גדול אמונה חכמי התלמוד כי בראותם איזה שינוי במעשיהם לא היו אומרים אולי מקרה הוא רק היו מאמינים כי הכל בהשגחתו ית' לתת לאיש כדרכיו ובפרט בצדיקים באלה הקב"ה מסדר ליפרע מהם מהרה כדי שישארו זכים וטהורים וגם להראות השגחתו ית'ש

עיון יעקב

תלמוד ומיס במסורה תמה ועל סלקן מיסן ואיי אבר תמיה ליבא עליו שלו פורה התמורה עמוק עמוק מי ימצאנו (כי אוהן רלעומדים בניהם הם בבלגל עוילין דהיי בכתובות) דקאי על אוהן רבנן שמסתתרין רגליהן לגמוד ובכתחרין לדיקם אם שולין אוהם אם מסבתא זו

עין יוסף

ממנו. קרא יתירא הוא לאמשוינן אמיגו אבוד אלא הימנו: אין מעבירין על האוכלין. המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם. אלא צריך להגביהם. אבל אין לפרש דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם. כדאמר פ' הדר דף ל"ג ר"ע לרבי אלעזר בן עזריה אמר לו אינו מעבירין כמו אין מעבירין על המלות (ועיין במהרש"א): בבמסבתא. אם בוהלין לו ים ביוך מסכתא פלוני סדורה בגרסא אי נלאו ואפ"פ שסדורה היא לו יאמר לו אלא ומדת עמוה היא: בפוריא. שימשת מעוך יאמר לו אלא ומדת לאישתא היא: באושפיזא. אלאנו אל אושפיזו אם קבלו בסבר פניס ישא יאמר אלא ומדה עובה היא כדי אלא יקבלו בו בני אדם אליהן מהוגנין לבא תמיד אליו ויכלו אם ממנו: אגביב ליה כסף דכספא. כלי אל אושפיזו היה: לבתר תריסר ירחי שתא. מלאם (ובתוס' פי' הן עלמן המיר אל"ע דלא היה צריך ליתן רק דמיסם כתמן כל דבר שנשם ואוכל מעכל בו ל"ב הדם מבלן ואילך שם דמיהן ומיקן): דורשהו. והכי מצמע עד דרוש אחיך אותו [עד דרשך את אחיך]: [שבועות מפרש בגמ']: כדי שילך. כל אחד לביתו: שלשה מעומעמ הסכרה ולידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד יחזור שלשה: ויכריז יום א'. אני אבדתי ואלו סימנים וכגמ' פריך דבג' ימים אין שהות לחזור לסוף ו"ש:

אלו מציאות פרק שני

דף כב ע"ב א"ר יוחנן משום רבי ישמעאל בן יהוצדק מנין לאבדה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב (דברים כב) כן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם: דף כג אמר לך רבה התם היינו טעמא משום דאין מעבירין על האוכלין:

ב שם ע"ב אמר רב יהודה [אמר שמואל] בהני תלת מלי עבודי רבנן דמשנו (בדבורייהו) [במלייהו] א במסבתא בפוריא [דף כ"ד] ובאושפיזא. מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא חזייה לההוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה אמר היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה ב כפתיה ואזל:

שם ע"ב אבוה דשמואל אשכח הני חמרי במדברא ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא לפנים משורת הדין:

דף כז ע"ב והיה עמך עד דרוש אחיך אותו (דברים כב) וכי תעלה על דעתך שיתננו לו קודם שידרשנו אלא לפנים משורת הדין:

אינו רמאי]:

דף כח מתני' ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ג' רגלים ואחר הרגל האחרון ז' ימים כדי שילך לביתו שלשה ויחזיר שלשה ויכריז יום אחד: גמ' תנא שבני אבדה [מאי שבני אבדה

שבני מקום. סמגלא בו אבידה. שמא שלהן היא]: כדי שיגיע וכו'. ולא ידיעוקו הגמוס אלמא טלי הסי בשנים ומתני' הני ג': אודיא דזוגרי. מלא זהובים: וזו היא שמעינו. במס' תענית בתוני המעגל: צאו וראו אם ממחת [אבן טובן]. אם נכסת בגמיס שנבאו הגמיס למעלה הימנה יש גמיס יותר מהלו ותמבלו עליהם שלבו: א"ל לוי. כסבוריס אמ"ש ידעיתון ביה דלאו רמאי הוא שבך היה לו לשולגן: מסתברא. שזה היה דעבון מהחלה ולוין כלון מטוס מניד ותוחר ומניה: לא מייתי לוגס מוכה לגמיס. וכמסביגן לב"ד בעות היה אלא שעיתו מובטוגיה אי מוגיה ס"ת. שהוא נוח להתקלקל בטמטוס וקריעה: כאן אנה רבי. במסבת ניעון הגן הסולה בגו [בארץ ישראל ה"ז מאלתו ביד אחר ואם אמר לו עול תבן פעוני הימנה לא ישלחו ביד אחר אחר שלון לאומו שיבא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עולה כלון אנה רבי במסבה זו למדנו רבי אבהם המסבות לוון הסולל כו'] דבטולנו שיך למיגר לוון אדם רוצה שיבא פקדונו ביד אחר: [מי אם לו] נדרי אונן בביתו. שיאלנו לו עליהות תדשה תמיד: יגער בסיתו בכל יום. ונמצאנו דרך אדם דיעוד קבה לה: בחד. באדם א' לוון ניעוד קורע: שנים. הפוחזין בב' לאנשים ומגעגרין ממתמין לוותה יותר מדאי וקבה לה: דעמרא. קבה לה בעמתחה ומקרעת: כסא דחרסין. עוה לבתות כוס של מכספים מכוס של מיס פוסרין ולוידי לחיירי במיליה דר' יוחנן בהלכות ד"ש נקט הני בעמתחה: צוריך. רוחה: ציבי. כל דבר שוהגיון לחוך המקבה לו עכבים לו תבלון לו עקבי בעמיס קרי ליבי: ורוצה לאבדן. לגמרנו בא שלא יהיו לאדם בכך בהעוסה אלא מאבד מהר הון רב:

כיתא

איליבא שבני דבעל אבדה אי ידע ליה ליזל ולהדריה נהליה אלא שבני מקום שנמצאה בו אבדה. פיסקא רבי יהודה אומר וכו') ורמינהו א בג' במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר בז' בו שהוא ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבארץ ישראל לנהר פרת א"ר יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני במקדש ראשון דנפישי ישראל טובא דכתיב (מ"א ד) יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים לרוב בעינן כולי האי. במקדש שני דלא נפישי ישראל טובא דכתיב בהו (עזרא ב) כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים לא בעינן כולי האי:

שם ע"ב [משחרב בית המקדש שיבנה בב"י התקינו שיהו מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשרבו האנסין התקינו שיהיו מודיעין לשכיניו ולמיודעיו ודיו] מאי משרבו האנסין דאמרי אבדתא למלכא. ר' אמי אשכח אודיא דדינרי חזייה ההוא רומאה דקא מירתת א"ל זילי שקול לנפשך דלאו פרסאי אנן דאמרי אבדתא למלכא. ת"ר אבן טוען היתה בירושלים כל מי (שאבד) [שאבדה לו] אבדה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבדה נפנה לשם זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנים ונוטלה וזו היא ששנינו צאו וראו אם נמחת אבן (הטועים) [הטוען]:

שם אבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא ואשכחוה אתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את וטזיל אזל אייתי סהדי א"ל ידעיתון ביה דרמאי הוא א"ל אין א"ל אנא רמאה אנא א"ל אנן לאו רמאי את קאמרינן אמר רבה בר רב הונא מסתברא לא מייתי אינש חובתא לנפשיה: דף כ"ט ע"ב אמר מר השואל ס"ת מחבירו הרי זה לא ישאילנו (לאחרים) [לאחר]

מאי אוריא ס"ת אפי' כל מילי נמי דאמר ר"ש בן לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר. ס"ת איצטריכא ליה מהו דתימא ג ניחא ליה לאינש דתעביד מצוה בממוניה קמ"ל:

שם מצא כסות מנערה אחת לל' יום. למימרא דניעור מעלי לה והא"ר יוחנן מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו ינער כסותו בכל יום. אמרי בכל יום קשי לה א' לשלשים יום מעלי לה אבע"א לא קשיא הא בחד והא בתרי אי בעית אימא לא קשיא הא בידא והא בחוטרא אי בעית אימא לא קשיא הא בדעמרא הא בדכיתנא:

שם א"ר יוחנן ד כסא דחרשין ולא כסא דפשרין ולא אמרן אלא בכלי מתכות אבל בכלי חרש לית לן בה ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא צויץ אבל דצויץ לית לן בה ולא אמרן אלא דלא שדא ביה ציבי אבל שדא ביה ציבי לית לן בה:

נ שם א"ר יוחנן ה מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן ילבש (בכלי) [בגדי] פשתן וישתמש בכלי זכוכית

עיון יעקב

על מי מלא סיה לו לאכול רק פת במלח ומים במסורה וכל זה כתובים למדנים כדי שלא למעוא רגיס מלגלן לגמוד תורה לפיק עבודי רבנן דוקא רבנן מבנו בהני מילי דשיין לדידהו ומפ"ז מיובבים קושיות התוספות:

ענף יוסף

לחכמי לב. ורק מבנין מליסון לומר דבר המתמעא לחרי אחי ובלבבו יכוין על בחמת. ואם הידקן דוגמת בין מכל לא אי אלא מ' ליש יום. ובתב בכ' מ"י דלהיט יודע מ"ל דכני מ' פרסה מתבנר מקבלן אחר בכלל אחר ובלבל הוא. ובריב הזיק רבנן פ"ם פרסם. ובראה דפסקה לנו כן מהיבולמי דפרקין אסה דתניא וכן יר"ז שעמל מזה ומכן נזה מה שבעל נפי שם

אבדה איתן

ר"נ אומר מ' מ שהוא ע"ו יום אחר כתב. מקבו הבוסי אלא אי הוא מ' פרסה עד מ' פרסה ודיבוגלים מן הירקן שהוא תמוס ל"ש מבלן יום אחר בשאר מצד מ' ליש יום. ובתב בכ' מ"י דלהיט יודע מ"ל דכני מ' פרסה בכלל אחר בשאר הוא. ובריב הזיק רבנן פ"ם פרסם. ובראה דפסקה לנו כן מהיבולמי דפרקין אסה דתניא וכן יר"ז שעמל מזה ומכן נזה מה שבעל נפי שם

אמר הבונה חייבת הוא רוואה כו'. אמיגו מלא סיה רומיים אבדי מדות ובעלי דקן ומבסם בדת בעבעיה מבל אחוסתא אחר בזמנה ולכן סיה קולאים ליתר אחוסתא עם לוגו בלבוגם בתרבנ"ש דהייבו פרא אדם בלי מעלות המדות ובלבוגם ובמה שמעמיה אמרו בגמרא הלי דינא פרסאי דלהיון דינא דפרסאי לאמר לי ודיס בסולם בעלי אמנה שנאמר אתם מאחר אמתם בכשים אמרו אמר לאו ולאו לא מאמתם אבל אם נמתה זכות הבטת אבידה בכשים אבל אחבן הבלו אמנה בעלי אמנה בעלי אמנה בעלי

ב מהדרין דף רש"י ע"ב בכסא דף י"ב ע"ב: ב' כ"ל דף נ"ט ע"ב:

. בני רב יוסף וסדעתא לכם זה בית מייסם כו'. וסקסם מקדם מלים נגד מי לא נשוים מפי מקריא בעצות לפניה סיה נוסח דין הוא. ויש לומר בנוסחא מצא בני זיני בנים. בנחיות בסבת אדונם. כלתר הוא מזה לב מזר. ומעבר מאחר הוא בשיב ובמחמת לבב עבר בני אדם. כן לאחיהו סמה בעלי רחמים מלה. ואם יוצה לו לאדון דרך מבל לקון מני עניים. אמר המבר בלבו. ודלי אחיי הוא יותר. אבל הוא עוב לב ולא יעלה לבבינה עלי לת בעבודה. לכן מקיל עלי. ומלוס רק מני עניים. וכיון שכן שוסה בעבד הוא מזה בעבדים. ואבל בעבד יוסף לא יוסיף לעבוד אדוניו. ולכן נלו לו לאדון. אולם בעבד הנני אבל אחר יש עלי אבל מפשעים יותר

אהבת איתן

אמרן מקן הבייס חקק ירדן מחם ולעמן קדושה אחרן כי אחר פרחים בין לי לאחרן מיון ושב ומעמדים ומלוך לבנים בנים בנים ב

מלאכת האהל] : כל המקיים בעצמו כך כו' . עיין פרש"י ושד"ל שמי שלומר לכך מדלא קאמר כל העושה כן וקאמר כל המקיים דר"ל שמי שלומר לכך מחזיר אבידתו ולא אבידת אביו לקיים מקרא זה אפס כי לא יהיה ונו' שלא יהעני הנה הוא פותח פיו לצמון וסופו לבא לידי עשירות זה כו' . מפני חכם ודלו מדיגה שומדין דקי"ל דעומדין מפני ויקיר וחכים לפיכך מיהו רבו ול"ל הסכא לאייר בלאיו מעלגא בחכמה ולישנא דמ"ח סבי מסמע וכמ"ש התוספות בשם ר"י דיקיר וחכים הייטו דוקא מופלא בחכמה ומלאה לפרש דקמתני ת"ח שבבבל אין שם סמיכות והאשר שכבר הגיע הוא ת"ח למעלת יקיר וחכים אבל בא"י שיש שם סמיכות מפני ת"ח הייטו אלא נמסך מדיין לון שומדין אלא הגיע יגדיין למעלת יקיר וחכים אח"כ הוא נמסך כבר ודו"ק: עד לרבנין סמן לקבלי ר'. מעשה דלמריגן פרק חלק כל המרחיר אחר רבו כהיטו מרחיר אחר שבועה ומלוגו בשבועה שהיו ישראל נוזפין לרבנים שהם בגמדר על שהרחיקו אחר הבשיעה ומזה יהבו מ' העניתיה יוס לשנה וק"ל: העוסקין במקלא מהם כל. מלא מהם הוא מיתעבר בה שהדם במדה זו והוא מבואר

חדושי גאונים

ותנו רבנן הבוסר מקרא פי' במקרא בלבד ולא יבא מתעסק בה כתלמוד בבלי אמר אביי אם אינו בקי בתנ"ך ומשנה אינו בקי בתלמוד ומשנה אינו בקי בתלמוד אינו בקי בתנ"ך

מנדיכם אלו עמי הארץ שמא תאמר (פסק) [אבד] סברם ובטל סיכויים ח"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו:

המפקיד פרק שלישי

דף לח [מ"ש לוה דמהימן ליה למלוה] ומ"ש מלוה דלא מהימן ליה ללוה לוה מקיים ביה במלוה (משלי יא) תומת ישרים תנחם מלוה מקיים ביה בלוה (שם) וסלף בוגדים ישדם: ח דף לח ע"ב **והרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים** (שמות כב) **א ממשמע שנא' והרה אפי והרגתי אתכם יודע אני שנשותיהם אלמנות ובניהם יתומים אלא מה ת"ל והיו נשיכם וגו' מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן ובניהם רוצים לירד לנכסי אביהם ואין מניחין אותם:**

שם **[היורד לנכסי נטושין מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי נטושין הרי שהי' אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ולא שמעו בהן שמת וארשב"ג [שמעתי שהנטושין כשבויין] היורד לנכסי רטושין מוציאין אותן מידו ואלו הן נכסי רטושין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן ואינו יודע להיכן הלכו] מ"ש הנך דקרי להו נטושים ומאי שנא הני דקרי להו רטושים [דף לט] נטושים דבעל כרחו דכתיב** (שמות כג) **(בעלי משמה) בעלי התלמוד לפי שבעלי התלמוד לומרים עד בעלי משמה מ"מ מבלי שולם כדאמרי' במסכת סוטה (דכ"ב) ההגולים מבלי שולם שמורים. הלכה מתוך משמתם: מנדיכם אלו עמי הארץ ומתוענין להם כנדה: שמא תאמר אבד סברם. אל אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' ומשמע שהם לומדין אבל אין הדבר כן: ת"ל ונראה בשמחתכם. ואלא נאמר ונראה כך אמר הקב"ה אני מחיכם שנאמיכם מנדיכם אלו אלו ונראה בשמחתכם: והם יבושו. אותם שהם שובבי טיכבים אינן ממנו ואינן נקראים על שם ישראל שם יבושו וישראל ישמחו: **לוה** מקיים במלוה • מקרא זה דומה ישרים הנחם אם לא שהם ישר ונאמן הוא לא היו מעבירים אותו מן המעים שנאמר דומה ישרים הנחם: ואותיותיהן מנקשות כו'. כגון שילו בשני ולא ידעו בניהם אם חיים אם מתים ויהיו נשיהם אלמנות לעולם אין ב"ד מניחין אותם ליגמא ובניהם ביתומי' שלא ידעו נכסיהם וכ' קלות שם אחד של מרב ואחד של שני: [שהנטושין כשבוין • ואין מוליאין מידו] : רטושין. ממש שנשבו בעיים מדעתם והלכו להם דכיון דהיה לו לאות הורידו יורשי לנכסי ולא אם ס"מ לא ניחא ליה ונעושים ממש שנשבו בעיליהם בעל כרחן כגון שנשבו כדמפרש לקמן בגמרא: ה"נ נטושין על כרחן דכתיב והשביעית המטמנה ונטשתה. שיהו על כרחו: אפקעתא דמלכא • מלות המלך: רטושים מדעתן דכתיב אם על בניס רוסמה. שיהו מדעתו ולא שביה דכתיב ירשיה דקרא וקאם שאין בעמך היו ירשים שלא יבושו אויביהם עליה' וכל מבלבל יוצר יגלו בגולה מלגיהם ושאלו שעירות שדודים מאין אים כשוד שלמן בית ארבאל ביום מלחמה כשודדין הבאים למלחמה ע"י מלכה עם ויושב בשעים שלא מהרו בהם לברוח מפניהם ושודדים את הכל ומשולו (ירמיה י"ג)

והשביעית תשמטנה ונטשתה אפקעתא דמלכא. רטושים דמדעתן דכתיב (הושע י) **אם על בנים רוטשה:**

עין יעקב

כגיד דברים שקשים כגידים ונגיח יעקב משפחה אלו עמי הארצים כי בית יעקב הכשים כי גם שמעו האדמים הקשים כמה כמקבה וכו"ב פרש"י כפ' יהודו על פסוק כה אמר נגיח יעקב ומלחמה בשבת ע"ש ומה דלא פי' כתם בית יעקב אלו עמי הארצים לפי שאין כתיבת הקודש וכו' ולא פי' כתם בית יעקב אלו עמי הארצים לפי שאין

מלמד שנשותיהם מבקשים לינשא ואין מניחין אותם. תע"ש שאין זה צער למת כשלא לאכשא אלמנותו ואחרגה זו בכוחו של מת כידוע מ"מ זה עונשו שנשותיהן מבקשים שלא מני ומניחין אותם וכבר אמרינן אין אדם רואה בצערו ואין מניחין אותם לרוקה שתבוקה אשתו בגיד ואין לך ביזוי גדול מזה וגם בשביל רדיפה לנכסי אביהם ואין מניחים אותם. ואין כאן ר"ש אם אין מניחין

ח יודע מי שנשותיהם אלמנות • וכלומר ומה לי לכתוב עוד בפירוש והיו כשיהם אלמנות ובניהם יתומים: לינשא ואין מניחים אותם • ח"ל אבות

עין יעקב

שנשיהם של ת"ח בעלי הלמוד ובעמי הארץ גם מגדיהם מתעבים את ת"ח כנגדם כיון שכן אותנו בעלי המקרא שאין לנו לא מסכולים ולא מבטלים לתיכם לנו ולמען שמי יכבד בתוך קריאת המקרא ועם זה יזקקון מלת לתיכם ושנותיהם ובמה אלמר אבל סברים עלמר של בעלי המקרא כיון דכתיב אמרו לתיכם למען שמי יכבד ה' משמע שלומדים אבל שאין סדבר כן ת"ל ומלמד כשמתחכם מדלא כתיב בדבר ה' ולא ונראה בשמחתכם דהוה משמע ונראה בשמחה בתבדים אל דברו שם ס"ת וכתיב ונראה בשמחתכם שם דברי אגדות שלמר אלי ולתיכם שנאתיכם ומי סולו ונראה בשמחתכם זה ר"ל מוסב ע"פ ר"ש ז"ל. ולריז עדיין לייסב נמי' זה מ"ש אמר ישראל יבושו כיכי ס"ד לומר כך שישראל יבושו כיון דאמר ונראה בשמחתכם אל לתיכם שנאתיכם מנדיכם ולתפר דס"ק ונראה כלם בשמחתכם

עין יוסף

דר"ל אלא אלמנות ולא אלמנות שלא ימצא לכם עדים לתיתים לנשא. כגון ביתר שלא מלם ממנה נשמה לתיתר אמת אים: לנכסי אביהם ואין מניחים אותם •

הגלת יהודה כולה הגלת שלומים מתוך ישיבת שלום בתוך מחריב הגלם ל"ל בית ארבאל ה"י בית אתרב אל"ף למ"ד יתיריס בו כמו (הושע ב') ויעמו אתי יזרעאל שהוא לשון זריעה ולא לשון עיר ומדקאמר יוסד כשוד שלמן בית גלת הגלה מכלל דהכוא יומת לא בית ארבאל ביום מלחמה הוה אלא מוקד בא בלבם והמה עוזבים אם על בניס והולכים להם מדאגת התויב שמא יבא עליהם • רוטשה נעזבה: **אתא ליה אחא מבי חוזאה:** שהלך אביו לבי חוזאה וכשא [שם] אמה וילדה לו את זה והזר מרי לבאן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו: שפיר קאמר לך • שאינו מכירך ואין זה רמאות שבשילא מאלגך לא היה לך בתימת זקן ועכשיו בחת בתחימת זקן: **ויכר יוסף** את אחיו • שבשילא מהם היו כולם תהומי זקן והם לא הכירוהו שילא מאלגה בלא חתימת זקן ובא בתחימת זקן: דלאו אחיך הוא. אותם עדיים שים לו לזה שבאו מעם ומעירין בו מי הוא הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך לו בקש עדים לו אחיים • מצוי בידו • לא יפקידנו לאחיים במקום אחר שאם תזמון לו סחורה לשבר יהא מזומן לו: **תחת ידו** להיות מזומן לו לגודריוח הבא פתאום: **אין הברכה.** שמתברך ורבה מאליו פירש"ן בלע"ז: באסמיך. דרים ליה לשון דבר הסמוי מן העין: **שאין העין שולטת**

באסמיך. ת"ר ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה'אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בברי הזה מדד ואח"כ בירך הרי זו תפלת שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך:

אלא בדבר שאין העין כו' משמע ליה באסמיך כפשוטו מלשון אוצר דבדבר המונח באוצר ואין העין שולט בו הברכה מצויה ועי"ל דדרים ליה ממלת אחך מלשון אחיו ומלשון אחיך כשבא אלו אחיך ואין העין שולט בו הברכה מצויה וק"ל: **אלא** בדבר הסמוי כו' ואין הברכה כו' • טוחת העין הוא אחד אבל ממשות הוריתן אינה בעיניהו מ"ל אלא בדבר הסמוי כו' דרים באסמיך מלשון סימוי עין ומ"ש שהוא כמו אחיו ואין אחיו אבל אחיך כל מי שהוא אחיך ואין אחיך אינו אחיך אלא בדבר שאין העין שולט בו הברכה מצויה ועי"ל דדרים ליה ממלת אחך לשון אחיו דמשמע אחיך כמו אחיו ולא אחיך אינו אחיך אלא בדבר שאין העין שולט בו הברכה מצויה ומ"ש אלא בדבר הסמוי כו' • טוחת העין הוא אחד אבל ממשות הוריתן אינה בעיניהו מ"ל אלא בדבר הסמוי כו' ואין הברכה

הדרושין לשלוח יד • כך מתשבה הוי דבור כדילוף מעל כל דבר פשע וכן מתשבה פעול נמי הוי בדבור ולא בלב כדאיתא פ"ב דזבחים (דף לי) ובפ"ק דמנחות (דף כ:) ופרק המעיל (דף ל"ד) ובמקומות אחרים [פרשתי]: בעושה מעשה עמך • ולא מיירי מוהר לקלו בהגס כי אם לקלו של המקח הוה כמי שפרע:

מהרש"א

לת המעבר וגו' והריקותי לכם ברכה וגו' וע"כ תקנו ברכה זו לומר שהבטחתו קיימת כו' ע"ל ע"ש אבל מדמייתי הכא קרא דיל"ה ס' אחר לא הבריכה באחמיך וגו' לא משמע דמעבר דוקא קאי"ר ולישה לומר דמוסיף מדידה אחרת כגון לעבור כיון דלא חייב בה לא תקנו בקלה זו דהא אם לא היה מודה שיפה הברכה אלה אף לשלוח בברי אחר אבל במעבורות כיון דע"ל חייב במדידה משום מלות מעבר כדי שלא תבא תקלה על ידי מדידתה תקנו הברכה והברכה שתחול הברכה קודם המדידה והו"ק: **והלא** הין בכלל איפה ט' לפי שבשו פירש רש"י בחומש לאיפה היא מדה שיבש וכיון מדה הלח וכן מוכח בכמה מקומות בתלמוד אבל מ"מ הכין בכלל איפה היא חלק שביה ממנה הכין י"ב לוגין ואיפה ע"ב לוגין כפירוש רש"י בשמעתין ואין להקשות דתקני ליה נמי במשורה שהיא מדה קטנה בלא למה לי והלא בכלל איפה היא דיש"ל כדאמרינן פ' הספינה במשורה שלא יהיה וק"ל מה משורה שהיא מ' מ"ל בלוג הקפידה ט' וק"ל: **מי** שפרע מדור ט' • קלגי בפרעונות רבינו שובדי מוכבי שזה עושה כמעבדים אבר פיסם דבר שוה ואיכא עומדין בדיבורם משמ"כ בני ישראל שמא אחד בפה ואחד בלב **מיתיבי** ר' שמעון אומר אע"פ שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טליה מ"מ כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו

אלא אמר לך שיבא כן אבל נדק. זה נלמד מלשון שין לבל נלא שלך נדק מעלן ונ"ל דלא הוא הוא כגון ומכור מיתי לאלן ומ"ל דנלמד מיתורא דקרא דכ"ל למיכתב ליפסם ואין נדק כיון דתרוייהו מדות ניכו ואתה בכלל מכרתה ומ"מ נלמד נדק שלך נדק מיתורא דאין שהוא בכלל ליפסם ומדכתיב נדק ישראל לגזור שיבא שלך נדק ומ"מ לא כתיב לא לא ודוק: **אבל** אמרו מי שפרע מלאכי דור המבול וכו' הא דלא עכבו דוקא כמי שפרע מלאכי דור המבול וכו' אלא דאמר לא שיבא לא שלך נדק. אף דכתיב לא כן נדק מ"מ מכלל הן לא תתא שמע לא שיבא ל"ב אלא אם

הן שלך נדק ולא שלך נדק. אף דכתיב לא כן נדק מ"מ מכלל הן לא תתא שמע לא שיבא ל"ב אלא אם

הריש"ק

אם היה גר גרים כו' פי' בקונ' לא זו אל זה אפילו מעשה לטוביו ולריך לייחב לפי זה הכ"מ אחר לומר וכא לגזור תורה ריחוק לוס אפילו מעשה לטוביו מעשה עמנו ושוב שכבר הוחבר למעלה במעשה עמנו שלא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. ואחבר לומר דבמתיה היא שאמר' לגזור ג' מעבדים בעשה כיצי ניזבו שאינו כ"ב מנוגה כמו לגזור מעבדים בעשה כיצוהו ישראל מ"מ לא יקבלו לומר אם שאבל נכלות ובריות הבו מי דבוקה יותר אומר לכן גרים זכור מעשה לטוביו דבריו מה שתעשה לאחר לכם אמר לא תעבוד לא אחר לא לא לא

אר"ר יוחנן מ"ש גדול לומדה דברים כו' . ירמה דבלמו לומדה דברים מגדולה לומדה מגדולה ממון שלומדה ממון לעשות ושרד ממון ויקח לעסקון לכל לומדה דברים לא ניתנה לעסקון אלא שלא מלאכה קרמלכו בדברים מה עשמה הסתירה כורה בגנב יוהר מבגלון מים סים . דתניא סומקא ואתי חיוורא מי׳ כיון שמקבידו מת הדם שבלבו והוא שהמדומות הטל פניו כי הדם הוא המאדום את הפנים וכיון שמתחה מלבן הפנים מגן נחת. (שושה מקובלת) :

נוח ע לאדם שיש לו . על סדק אבן הדם הים. ואם תאמר אפילו בא על דלתי אבן הים ... טוב מחלבן מדקאמר דוד הבא על אבן הים מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אלא כגון בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אלא כגון שלשה הבא אלא ניתן לו חלק לעולם הבא אלא ניתן לו חלק לעולם הבא אלא ניתן לו חלק לעולם

ד' יוסף

* נכרות ד' ל"ב ע"ב סוס"ע מזמור ד':

חדושי גאונים

כל הסעודים נעלו תוך משערי חומה מי: וכשעם לפי הסמוקים מלאכתם מלעשות ויהי ומתלים דעתו ולבו נכנע על לרחמו ומתפלל מתוך הלחצ לבו בכוונה ובמתפ ותם הוא אומר ומי יודע אם תתבונני לרעה לכך תאמר וירחם מלאכיך (דברים כמ"ו):

כל השערים נעלים תוך משערי חומה לאלה שהין הסדר בכוכות כלל דרך השערים כיון שהן מגדולי בן בכוכות תולה בן בן דוד ולא שנרין הסדר עד שיפתחו הסעודים ויהיו נעים מיד בשמתפלל אלה כולם הדופק על שער הבית ואין מתפתח לו מיד עד שהיה דופק בכל בנדבה דלת הנעלת לא מהרים הפתח אבל שערי חומה עדיין לא נעלו אלה הסעודים ובכל מקום שהיה אלה הסעודים מקום אלה הסעודים הם הם הם

נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ד' מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים חזר ואמר [להם] אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של ר' יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין מטין ועומדים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו ואמר (דברים ל) לא בשמים היא מאי לא בשמים היא א"ר ירמיה [שכבר נתנה תורה מהר סיני] אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בתורה בהר סיני (שמות יח) אחרי רבים להטות • אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההוא שעתא א"ל קא חיין ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו אותו ₪ היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם רבי

מטהרין והלזו מטמאין שמא יאמר היאך אני לומד תורה מעכשיו ח"ל כולם נתנו מרועה אחד כו' אמרן מפי אדון כל המעשים כו' אף אתה עשה אזנך כאפר כדי לשמוע וקנה לך לב מבין וכו' הטעלה מדבריהם אלו דדברי המטמאין והמטהרין כולם דברי אלהים חיים הם דאיכא לד לטמא ולד לטהר אלא שהתורה נתנה לטמוא לטהרים על פי הרוב דכתיב אחרי רבים להטות וע"ש סיים קנה לך לב מבין לשמוע כו' שאין לאדם להכריע בלי נטיית והכרעת הלב לך ושקול הדבר בדעתו לפי הבנתו ובכלל טרם שיטה לאחד מן האדמיר וע"ש מ"ל ר"ל אף שאתם הרבים להכריע הנה אמרו בהנאלה אחרי ונו' הרבי' בנטיה

נגלל פיו: כל מדרות שטיהר ר' אליעזר ע"י מעשה שהיה נשאלה הלכה זו בבהמ"ד שנפלה טומאה לאויר תנור זה וחזרו ועשו על נציו עהרות ועיירים רבי אליעזר והביאום ושרפום לפניו:

תוספות

לא בשמים היא. והא דאמרינן פ"ק דיבמות הבלבה כב"ה משום דילמה ב"ק שאני הכא שבא לחלוק על (סהם) ד"ה דכתיב אחרי רבים להטות אבל התם אדרבה ב"ה רובא מי גלו דהוה משפקא לן מי אזלינן בתר רובא משום דב"ש הוו תריסי טובא ושוד דבקן לא יתמה ב"ק אלא משום כבודו של רבי אליעזר דאמר מן השמים יוכיחו והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול ולא שמעינן ליה לרבי יהושע אלא ב"ק דאלו מעשה דרבי אליעזר דהכא התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כבר נתנה לנו תורה מסיני משמע דבשום מקום אין משגיחין:

ענף יוסף

יצאת בת קול וא"ל מאי עביד קוב"ה בההוא שעתא. הקשה מה לכם אל ר"ל שבלבה שמתו כבל מקום עמד רבי יהושע על רגליו כו' אין אתי מבעיתן בבת קול כו' קא חיין ואמר נצחוני בני. מתמתה הוה תמוה שבכיות שעשה בכבול ר' אליעזר כל שבעות בתמתר עד שיאתה בת קול. היה ראוי שתביה הלכה כמותו. וכיון שאין הלכה כמותו למה נעשה כל זה בשמתו. אחין נעשים דברים כאלו שהם בסך הטעם אלא מתמעט. ועוד כיון שהקב"ה אמר שהלכה כמותו אין לא היתה הלכה כמותו אחין שקר יצא מפיו יח"ש. אלא הכונה הוא זאת. שדע כמה שאמר כאן אחרי רבים להטות אין הכונה בבינוני שהמלוקים היו רבים ואחד היתה הלכה כמותם אלא שהתנגד זה היה בתמה טהור כרבי אליעזר. אך מה שהיו מטמאים היה משום דאזלינן בתר תוליות דעלמא שהם רבים גזרו אף על הטור זה מפני הטמון אחין ותדעון שהתלוה שיש בין הטור זה לתטורים אחרים כמו שחילק ר"ש לפיכך הסכימו וגזרו גם על אותו הטור. שעם היותו

חדושי גאונים

יפוקיון המלוות חזרו לעיקרן שהדין המוצא בהם עתה בדיום הקודם שהם תוליות אלהו מלכבות ואם לכבוד הדין בתור הטור זה לא יטמא הדין הטור שתוליותיו מזהבות אלמן אל תוליות אלמן לא כתוב הטור וכיריים יהיו אבל לא יקרא אבלו תור ולא נתן בו בדין כלי שמקבל טומאה שהוא אלו כלים הוא מתפרק המלקים לסבת הטוב המבדיל בין תוליותיו ותלוי שטיל הבדר לחלוטין טהור ותמרי אין בהפרש אלים בין בתחברה תוליותיו אם בחול ובין אם בתבנין בחול אלא עמת הדין כלי הרם שמעמד מהוזקן ע"ב. ז"ל הריטב"א בכל הספרים הלן ובשקולו בתשבת מס' כלים פ"ה גרסינן הרבה תוליות והתם משמע דלא מוזקי אלא בהטור שרי אלים

אהבת איתן

קא מייק ואמר אמתו בני מאמרי אמר. יתכן דמיון מעשה דאיתא בסוף ע"פ דהקב"ה שמח בדברים הלכה כמותם ואם בדברים הלכה כמותם אין לנו לעשות כן לבלתי מלכבות דברי בתורה הטור זה לא יטמא הדין הטור שתוליותיו מזהבות אלמן אל תוליות אלמן לא כתוב הטור וכיריים יהיו אבל לא יקרא אבלו תור ולא נתן בו בדין כלי שמקבל טומאה שהוא אלו כלים הוא מתפרק המלקים לסבת הטוב המבדיל בין תוליותיו ותלוי שטיל הבדר לחלוטין טהור ותמרי אין בהפרש אלים בין בתחברה תוליותיו אם בחול ובין אם בתבנין בחול אלא עמת הדין כלי הרם שמעמד מהוזקן ע"ב. ז"ל הריטב"א בכל הספרים הלן ובשקולו בתשבת מס' כלים פ"ה גרסינן הרבה תוליות והתם משמע דלא מוזקי אלא בהטור שרי אלים

עיני יצחק

ואמרינא כמי דד לו בקר הדומים (ובסבת ע"ב) כתבו"ר תוכי לנו תרוצא אחרת וכן בדלא נעשה בדין מדברים אוסר בגין דיסולדלי (עי' מה"ל) ולבך ניחן לחיבו בפיסם של מזיל כלל מי שמתבדרים בדומה שהוא אלמן מוזקי ומוזנו בפיסקה דר"ל בתחלתו שבתחלה

חדושי גאונים

מתחלתו ובסוף ומה נראה ואחר ואבר ומבלי תוליות ומאמר הפעמים שבעמנו שיש מול בין תוליות לתוליות כדי אליעזר מעיר דתחלתו זהו שהרהו ד"ל בלא נתן דומו כיון שלא לבדו בתמתם בו כסי"ג ולא תשוב תחזר זה בתיקים ובל הדבר אלא סוכך לתת חול בין תוליות לתוליות ל"ש עמה ובל שתחתו לאחרו ד"ה עדוד ותתרו". הכי תיהא כפ"ה דלעם תמר שבת שמתרך מניה הלמון תוליות תתנו תוליות לאחרו וכו' וכו' ובדבר הדיבר בבדיר מתרוך מניה לחומן בשוקן לאמרן סוד שיהרתו ובסתה דיבדי בבדיר אלם מניה הלמון ועמה ותתקן בנ"ש כדי לעהרו ובן פי' בתוס' פ"ב: וזהו תמנו אל עבלתי ובדבר אלמי מני יש תבנה ובאל בעל הטור כי' אמר בלבד הבדר בבדר בבדר ב

[חזי דלמא קשים מלבוך ט'. משום הכי זקיים כדאמרינן פ"ק דקדושין ר"י הוה קאים מקמי סבי דלמרמלי ולבך נקט אסקין מיל דאפילו בשום קל כזה אחין טו טורח והיה אפסר לי לעשות לא ירלה בו משום מצות הידור זקנים וק"ל]:

במדה זו מדידת קרקע ט'. דלמדידת מקח וממכר בלחמה לא אילעריך דהייטו גזל בעלמא. וכן במשקל אלא יפמין ס' כדאמרינן לעיל וכן במטורה אלא ירקות ס' וכמ"ש בפרק הזהב ע"ש וק"ל: ל"ל דכתב רחמנא ולאחר מלריס ברבים. לפי שאלו הם מרבים משהיהן בעול ע"כ אמר בהו אני הוא שהבחנתי ט' בין פסח של בכור ט' לפי שהשעבדו

מיא אזל דאוריה לרישיה ולדקניה אמר ליה חזי דאנא קשיש מאבוך קרי אנפשי' (משלי יא) צדיק מצרה נחלץ [ויבא *) אחר תחתיו]:

איזהו נשך פרק חמישי

כ דף סא ע"ב **לא** תגנובו (ויקרא יט) דכתב רחמנא למה לי לכדתניא לא ב תגנובו על מנת למקט לא תגנובו ע"מ לשלם תשלומי כפל א"ל רב יומר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי א"ל לטומן משקלותיו במלח האי גזל מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה • ת"ר (ויקרא יט) לא תעשו עול [במשפט במדה במשקל ובמשורה] (במשפט כמשמעו) במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחר בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלישים (ושלשה) [וששה] בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג • אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית • יציאת מצרים גבי ציצית • יציאת מצרים במשקלות • אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני [הוא] שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בעובד כוכבים ומלוה אותן לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי

ומתעבדים מהן בעבר עיבודים עבר בטורות שהן בטורות של אחיהן כלום מהו: תולה מעותיו בעובד כוכבים • מלוה מעותיו לישראל ברבית ולומר

ומודים שלא יבור מע"פ מגורה שאינו אלא כגונב את העין אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים:

יט שם **ההוא** עבדא סבא דאזיל צבעיה לרישיה ולדקניה אתא לקמיה דרבא א"ל זבנן א"ל * ויהיו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אזל דאוריה לרישיה ולדקניה אמר ליה חזי דאנא קשיש מאבוך קרי אנפשי'

(משלי יא) צדיק מצרה נחלץ [ויבא *) אחר תחתיו]:

איזהו נשך פרק חמישי

כ דף סא ע"ב **לא** תגנובו (ויקרא יט) דכתב רחמנא למה לי לכדתניא לא ב תגנובו על מנת למקט לא תגנובו ע"מ לשלם תשלומי כפל א"ל רב יומר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי א"ל לטומן משקלותיו במלח האי גזל מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה • ת"ר (ויקרא יט) לא תעשו עול [במשפט במדה במשקל ובמשורה] (במשפט כמשמעו) במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחר בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלישים (ושלשה) [וששה] בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג • אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית • יציאת מצרים גבי ציצית • יציאת מצרים במשקלות • אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני [הוא] שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בעובד כוכבים ומלוה אותן לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי

*) נקרא כתיב רשע

ויהיו עניים • פרש"י מפני היה רש"י כה לאחרן שלא תקנה לה אמר ויהיו עניים כני ביתי כיון דעל עלמו אמר לה מדבר לשון המצנע: קרי אתעשה צדיק מלרס מתן • כלומר בדבר זה סיס צדיק יותר ממני שהיה רוצה לחיות עניים כני ביתו וכולה לקח מוך ביתו עבר בעשיר:

לא תגנובו ע"מ לשלם תשלומי כפל לא תגנובו ע"מ לטקט. ואי הקשה לך ולמה כל שכן לטקט ח"ל דעיקר לשלם תשלומי כפל בשעה לא לשוטרתו לחבוטתו הא"ס אמור ע"מ לטקט ח"ל דעיקר לפי שעה לא לשוטרתו קאמר שיתכבר מלמר על חטאתו: **לאו** דכתב רחמנא לטקט ח"ל דעיקר לפי שעה לא לשוטרתו קאמר לא דכתב רחמנא גמרות לא"ל דלמה נמרות לא"ל דכתב רחמנא גמרות לא"ל דכתיב קודם ח"ל דלמה נמרות הה קאי שלא יעמוד לאחד בימות החמה ולאחר בימות הגשמים הכשרים ולא"ל דכתב רחמנא גמרות לא"ל דכתיב קודם ח"ל דלמה נמרות ואמר ר' יהושע בן לקוניה בבמים היה לפי שמרת הסם תמיסה ובכר נתנה לו בביי ומרוטעת שלא יעשה מתוכה דבר אלא בטהר בהוראתו לא דבר

עיני יצחק

אם יוכלים: לרמות כזה שהוא לשון דוחק נחלו מהרב"ל שנסתפק בחרוצים ומסתפקת ומכר שלשורה מהקריים נידו לבלבם כרוזה יותר מכל ר . ו . (ומקר המחנה ק' לא"ת ק' לא"ת) כלה שהוא פרקו ק' פעמים לשוב ק"ת ופירשו המפרשים שעד ק' פעמים הוא מחיל לו דוחה מי שהוא מחיל לו אחר ק' פעמים הוא שלוח הפס אחת יותר מה שלין לריך עוד לזכרונו ולוחו הפסים לגבה הוא גמור עכ"ל. וכזה מבואר דמה שמקר ק' לאחר לרמות לרמות ק"ת ונה אחר כו עלמו ק' פעמים ומודלה לא נסמה ממנו (וי"ל ת' פעמים) וכולה כמו לוחד עם מלמדו ת' פעמים ודכמו הנמתנים לימודו סיס קבר עליו לבנין

עיני יצחק

אם יוכלים: לרמות כזה שהוא לשון דוחק נחלו מהרב"ל שנסתפק בחרוצים ומסתפקת ומכר שלשורה מהקריים

מ פסח ד"ה מ"ס:
ב יקוב קדושים רמב מרש"י:

חדושי גאונים

בדרך הפלה ובקבה ולפי שאין נכלים ואין זה רחוק מן הדעת ויש לומר כי חכם מחכמי הדרש בתנחומא כמדרש ותלם בתלום שביו תולקים הכמים על רבי אליעזר ואל"ל לשם לתם תולקי שלי ולכל הענין וכי רבי יהושע מהרים כנגדו וכי מאמר כת קול מן השמים ואל"ל יהושע ד"ל לא פי' כי דברי תלוטות כם מפני שהיה נידם בתלוטות קדוים לנשלה אבל אמרו כזה הענין ובתלוטות שוא ידברו וקיימו אחרי רבים לנטות. ר"ש זצ"ל. חיל היה נפיס נגלון דיל שסולירים בעשר רבי אליעזר מנסים ומוסתי' ולא נתלחמו אבל הכמים שכבר קרם בכלומם לזה ועל זה אמרו אין מכריעין לאים מן הסתרוב וכו' רבו לומר שאין כזה דבר יוצא מהנהג הקבע ואמנם מה שאמרו ילמה בת קול וכו' ראיתי בו שהי השוטות אחת שבת קול לא אמרה אלכה כמותו בדבר אם אמנם בת קול יעיד לפי הענין הוא אמר ר' יהושע לא בשמים היא תורה ומנה בת קול ול

חבנך וקי"ל: כנון סבור מלגא סי. מי' פרש"י וכם' מסלי פרש"י לחוק דלים הרשות עכ"ל ונפ"ח לכך נקט הכא שבור מלגא מלך פרס ומתרגם רבי הגחומא עכ"ל ונפ"ח לכך נקט הכא שבור מלגא מלך פרס ומתרגם במלכי פרס ברפ"ק דעבודת כוכבי הרבה נפרים נפרנו כי' ע"ש וקי"ל:בכסה סמיות כו' כל מי שיש לו משנה כו' • יש לדקדק מהי ספר בחלקי ישראל מיכ' בחומש על הרבים ופ"ק מהי המעמיען הש"ס כל מי שיש בו' וכי קרא אחת לאמעמיען ונראה לומר דקאי אחלבינא דקאמר עמי ושבר כוכבים עמי קודם בחנם וקאמר רבי יוסי אין על הבולה משתיו בשבר כוכבים הוא מסמא עיני הבולה לומר הרם לל מנם ונלא נמרן מולם עליו בפנין בנת' ישמעם ר' ניזי ומיתיר. ואמר ספר בעפר בתרוב ד' מלות לחם ממקום דלאם כפי מה שבת ביום בת ר"ש בפיוט ומתר עליו נחמל בכים לומנש ואמר מתרומה לי אין אלא בבעל רבי ה' אלא בבעל רבי מלמה לעשר כוכבים ברבים ומלה לעלה בכוכבים ברבים ומלה חם. ולאי אמרו מתרומה ומעשר ק' סוקים ומעשר ק' סוקים ומעשר ק' סוקים

ותורתו אמת ואומרים אילו היה יודע משה רבינו שהיה ריוח בדבר לא היה כותבו. כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו תלמוד לומר (שמות כב) לא תהיה לו כנושה רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דיינין שנאמר (תהלים סו) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים • אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים עובר משום (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר גורם קללה לעצמו שנאמר (תהלים לא) תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק. אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפי׳ אנא נמי שלח ליה כ״ש מר דטריד בגידסא ומשתלי וגורם קללה לעצמו • ת״ר ג׳ צועקים ואינם נענים ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו • הקונה אדון לעצמו מאי היא א״ד תולה נכסיו בעובד כוכבים א״ד הכותב נכסיו לבניו בחייו א״ד דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתי:

האומנין פרק ששי

דף שח ע״א נמשנה השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה [בבקעה והוליכה בהר אפילו זו עשר מילין וזו עשר מילין] ומתה חייב יאמרו בגמ׳ הא מני ר״מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעה״ב [שם ע״ב] נקרא גזלן ואמרינן בגמ׳ הני ר״מ וכו׳ [אלא הא ר״מ דמגבת פורים דתניא * מגבת פורים לפורים מגבת העיר לאותה העיר ואין מרדקדקין בדבר אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן והמותר יפול לכיס של צדקה רבי אליעזר אומר מגבת פורים

עיון יעקב

לא סיה סתמנו ובתמיה גם מפסידין יותר • שאסור לעצור לפניו. אפשר שלמד כן מתוכם לדבעשה דכל לעיכתה לא תביה לו עשה מה בעשה אלא דבוא כ״ש המרויח לומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים ולא עשה ממש רק שעובר לפניו: כאילו דנו בשני דיינים. מדבהיב קודם לזו אלא תשמעו עליו בשר אלא שזה בשנו ובמשנו שהו בשני דיינים לכך אקדימם קרא לזה דדיינים: עובר משום לפני עור לא תתן מכשול. ומשמעי בשם מומרים שפיכת אמר שזה סוגת הפסק אם כסף תלוה את עמי לעומר בפני עדים ואם בעני עמך לבוחם מתן בסתר: ורישא לקים אמר גורם קללה לעצמו. אע״פ דקלות מגם לא תבוא הוא בתמם חייב לו מ״מ הא דאמרינן בגיים אמר ר״מ דמעמה דקלות מבם מבוא מגם הוא מבוא ואף אם לפי מ״ם הבתר שבם בם מלך דלף קלות מבם לא בתם בתנם אם לא בעבר אחה בעיבה מ״מ זה ג״כ אבר בעיבה שעבר אל לפני עור לא תתן מכשול לכן סדר דבריו ריש לקיש אמר דבריו ר״י אמר רב כי לא פליג עליו רק לתוספיה הוא דקתוסיף: בא״ן דבים ליה בהלי מתא אחריתי • דהוי קונה אדון לעצמו אחר מגבל על עצמו מזל הרע שמבלבל עליו

עיני יצחק

מאמר נמיין יפה לוקח ולמדו׳ (בשבת ל״ח) כלי עובדה שלבת שהתחתן מהם מעל בדבריו מן הנעשה הנעלם הנעלם לוקח לחזו׳ אחר בלבד עשיתם אם לא בעיר אחר בלבד עשיתם אם לא בעיר אחר בלבד עשיתם אם לא בעיר

הפועלים פרק שביעי

כז שם ע"ב דרש רבי זירא ואמרי לה תנא רב יוסף מ"ד (תהלים קד) תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה א' העולם הזה שדומה לילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער תורת השמש יאספון מעונותם ירבצון ואל מעונותם ירבצון ב' אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב

ג במי שהשלים עבודתו עדי ערב

כח שם **רבי** אלעזר ברבי שמעון אשכח לההוא פרהגונא דקא תפיס גנבי א"ל היכי יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בהו בו תרמוש כל חיתו יער א"ד מהאי קרא קאמר ליה (שם ט) יארוב במסתר כאריה בסוכו דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי א"ל ומאי אעביד הורמנא דמלכא הוא א"ל תא אגמרך היכי תעביד עול בארבע שעי לחנותא כי חזית אינש דקא בידיה וקא מנמנם שאיל עילויה אי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדים לגרסיה. אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה אי עבידתיה בליליא דרדוי רדיד ואי לא גנבא הוא ותפסיה אשתמע מילתא בי מלכא אמרו ר' קרינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא אתיוה לר' אלעזר ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזיל שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומץ בן יין עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מבלה מן הכרם • שלח ליה יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו • יומא חד פגע ביה ההוא כובס קרייה חומץ בן יין אמר מדחציף כולי האי שמע מינה דכתיב תשת חשך. כיצה קשה דסות כפל לשון דסביעותא דאם תשת חשך שהוא לילה כדכתיב בתחלת סדר יוסף ולמה קרא לילה תלת ולהי לא תחשך לילה ממש קאמר אלא שמא ר' קאמר שהוא לילה רבשיים שעשון בחשך ומעשיהם הם ידעו ויכולו כי לו חשוכה כאורה: תזרח השמש יאספון לגדיקים. סמוך עצמו לחיבה דקדא דכתיב כבשיהם שתנה לערף ולבקע מהל אלהים שהם גלדיקים כלבי עשון לשון קוים ומשוקים ומתפלים לבקע מהל אלהים ולא כרבשים שנוגעים בלילה ומיין במסרבות: בבמי שהשלים עבודתו עדי ערב. וכדאיתא בפרק קמא דקידושין דף מ' אמרינן דתיר: כל יומו ומבל כו' : ר' שמעון בן יוחאי דף פ"ב ע"ב ודף ל"ז ע"ב.

חדושי גאונים

דרש ר' זירא מאי דכתיב תשת חשך ויהי לילה כו' . פי' דיוקפה ל' בקעה כמאכל לשון ומכי מולינ' שמש ידע מעשו ויהי לילה כו' . ובפרע דמיכה נמיך בתחבר אין זה בכיאה כלל אלא הענבר נמיך זה ס' כריאה כלל מה שהבר מלה אלא הוא ומה שהבר מלה אלא הוא ומה שהבר מלה אלא הוא ומ

יתיב לאצרי טבילה • והא דאמרינן בע"ס האי מאן דפגע באתתא בעיזן ספק לפיו סביב של ורד לחוש: הדרת פניס • זקן: עולי עין • שוליס לאמלה מן הענין ומיא מלמטה שיא לוחש לשלום בקן: חזייה ר"ל • סיום ובס"ל לאמיתה • שור • קסן: **א"ל** • רבי יוחנן: חילך לאורייתא • כמה כחך יפה לאסל של תורה: שופרך • יופיך: לנשי • רמוי לנסים: ולא מלי • לקטן כבר מלכוה דמשקבל עליו של תורה הפש כתו: הסיף והסכין מסנה היא (בסדר עהרות) [במסכת כלים פי"ד מ"ח]: הגיון • לספי"ד: ומכל יד ומכל קליר • פלא"ל בלע"ז: ליסטאה בלוסטיוזיה ידע: לפי שהיה ליסטים אתה בקן בלוחו כלי לומות ליסטיות: רבי קרו לי • רבן של ליסטים ומאם לכם הייטי:

ההוא זהרורי מעין שופריה דר' יוחנן אינו אהאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דר' אבהו ושופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו ויעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ואילו רבי יוחנן לא קחשיב ליה שאני ר' יוחנן דהדרת פנים לא הויא ליה • רבי יוחנן הוי אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילה מצוה לפגעו בי כי היכי דליהוו להו בני שפירי כוותי גמירי אורייתא' כוותי אמרי ליה רבנן לא מסתפי מר מעינא בישא א"ל אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלט ביה עינא בישא דכתיב (בראשית מט) **בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וא"ר אבהו אל תקרי עלי עין [אלא עולי עין]. ר' יוסי ברבי הנינא אמר מהכא** (שם מח) **וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים אותם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא חזייה רישׁ לקיש ושוור לירדנא אבתריה א"ל חילך לאורייתא א"ל שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי קביל עליה בעי למיהדר לאתויי מאניה ולא מצי הדר אקרייך ואתנייה ושוויה גברא רבא יומא חד הוו מפלגי בי מדרשא הסיף והסכין והפיגיון** ה) **והרומח ומגל יד** ו) **ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר מלאכתן ר' יוחנן אמר משצירפן בכבשן ריש לקיש אמר משיצחצחן במים אמר ליה לסטאה בליסטיותיה ידע אמר ליה ומאי אהנית לי התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי אמר ליה אהנאי לך דאקרבינך**

תחת

אתאי אחתיה: דרבי יוחנן לאתהו דר"ל • וקא בכיא • קמיה דרבי יו... להתפלל על בעלה: עזבה יהומיך ואני אחיה ואלמנותיך עלי תבטחו • פסוק הוא בירמיה • מצטער מתחרט על שהמיתו אלא היה מועלת תלמיד ותיק כמותו: דשף דעתיה • ונקרה ממנו דעתו ונסתעה: ואפילו הכי דאמר ר' אלעזר בר' שמעון לעולם אל יסקוף אדם אלא כך: לא סמיך דעתיה אהכי מלבקש רחמים ומתילה ביסורין שמא חטא בלחד מן הדיוקים: באורתא הוו מייכין ליה שיתין ממטי • בערב היו מקפלין תחתיו במשכבו שנים לבדיש שקורין פלטיר"ש משיכלי כמין ערבות קטנות שמתמשים בהם מיס ומושבין ומכלסן לע"ז קוקרי"ן. ובגדי מהוחים שיתין משכלי דמא ובינא • ומושבים (מנופו) מתחתיו שנים עריבות מלאות דם ובלב דם לקוי שהלבין מזהו ממנו מתחין שבא עליו: מיני לפדא • מיני מאכל שנושים מתאנים: אמר להו • למלאכים: ביטול תורה • שהיה עוסק בגרסתו תמיד בביתו: את מייתת לה עליך • אתה מביאון עליך: בלית ממון. במאכל ומקבות בגדים: ספונאי. יודני הוה בתאות • עיילו ליה שיתין עבדי • לפי שעמד עליהם נחשול של יס והתפללו לה' להגלל בזכותו של רבי אלעזר ומילו בזכותו וכפלו מן הים שלחו לו דודון. (ובתוספות כתבו שכך הוא במדרש): אמרה לה • אמתו לבריתה: בקי בלחבוך. בדקי בלחבוך מהו בקי בקי לשון בקיאות ויודעה: אמר • ר"ל לבתו זילי המרי: שלני • עוסר גדול מבלהם: היתה כאניות סוחר • על לפדא ו) ואביל להו וברי ולא הוה שבקה ליה דבתיהו למיפק לבי מדרשא כי היכי דלא לדחקוה רבנן • באורתא אמר להו אחיי ורעיי בואו בצפרא אמר להו זילו מפני ביטול תורה יומא חד שמעה דבתיהו אמרה ליה את קא מייתית להו עילוך בלית ממון של בית אבא אימרה אולה לבי נשא כליקו וארו הנך שיתין ספונאי עיילו ליה שיתין עבדי כי נקיטי שיתין ארנקי ועבדו ליה שיתין מיני לפדא ואביל להו. יומא חד א"ל לברתא זיל בקי באבוך מאי קעביד דאידנא אתיא א"ל זיל אמרי לאמך שלנו גדול משלהם קרי אנפשיה (משלי לא) **היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה**

לא חדושי גאונים

תחת כנפי השכינה חליש דעתיה דר' יוחנן חלש ריש לקיש אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה בשביל בני אמר לה (ירמיה מט) **עזבה יתומיך ואני אחיה עשה בשביל אלמנותי אמר לה** (שם) **ואלמנותיך עלי תבטחו גח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל ר' אלעזר בן פרת דמחדדין שמעתתיה אזיל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן א"ל תניא דמסייעא לך אמר את כבר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי כ"ד קושייתא ופריקנא ליה כ"ד פירוקא וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייעא לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קאזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא אר בר לקישא והוה קא צווח עד דשף דעתיה מיניה בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה:**

לא שם ע"ב **ואפילו הכי לא סמך רבי אלעזר בר' שמעון אדעתיה קביל עליה**

...רי באורתא הוו מייכין ליה שיתין משכלי ו) **דמא לצפרא נגדי מרותיה שיתין משכלי ו) דמא** [וכיבא] **למחר עבדה ליה דבתיהו שיתין מיני ומוקרקד וגו' ע"ם ועל דוגה זו אמר הכתוב ואסר נגוע כל דגה ודוכתיה מעבדין ומוקרקד לון בתר [שיתין] ספונאי כי. אפסר לפרס דבסוף קדושין אמרינן לא ילמד אדם לא בני מחר גמל קדר כו' שלומיהון לומות לסטים ר"ש אומר ממנו כו' הספונין רובן הם דגים ולרבי ר"ש הוה מכלה הלסטים מכל הדגים ולא הוה מכלה הלסטים ס מכל הדגים ולא הוה מכלה הלסטים ס מכל הדגים ולא הוה מכלה הלסטים ס

אבל ושתי וברי נפק לבית מדרשא אייתו לקמיה שיתין מיני דמא טהרינהו הוו קא מרנני רבנן ואמרי ס"ד לית בהו חד ספק אמר להו אם כמותי הוא יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כולם זכרים ואסיקו להו[רבי] אלעזר על שמיה. תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא ברבנן דדתידי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעליתא ולא תדהלין מיני׳. א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי (יוחנן) [יונתן] דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר בר"ש לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגנין׳תיה בעיליתא כי הוה סליקנא מעיינגא ליה במזויה כי הוה משתמטא ביניתא מינה הוה אתא דמא יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאודניה חלש דעתאי איתחוי לי בחלמא אמר לי לא מידי הוא יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדאבעי לי׳ כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מלתיה ומר מלתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב ומר מלתיה נפיק קלא מינציא דביתהו בהדי שיבבתא אמרה לה תהא כבעליך שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא א"ד ר' שמעון בן יוחאי אתחזי להו בחלמא אמר להו פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי אזול רבנן לאיעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים ר"א בר שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה הוו טרידי שדרוה רבנן לבני בירי ואסקוה לערסיה ואמטוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא ליה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להו:

לב שם שלח רבי לדבר באשתו שלחה ליה כלי שנשתמש בו חול תמן אמרין באתר דמרי ביתא תלא זייניה *בולבא רעיא קולתיה[ל] תלא שלח לה נהי דבתור׳ גדול ממני אבל במע"ט מי גדול ממני שלחה ליה בתורה מיהא גדול מכך לא הוה קא מרגני רבנן ואמרי ס"ד לית בהו חד ספק אמר להו אם כמותי הוא יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כולם זכרים ואסיקו להו[רבי] אלעזר על שמיה. תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא ברבנן דדתידי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעליתא ולא תדהלין מיני׳. א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי (יוחנן) [יונתן] דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר בר"ש לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגנין׳תיה בעיליתא כי הוה סליקנא מעיינגא ליה במזויה כי הוה משתמטא ביניתא מינה הוה אתא דמא יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאודניה חלש דעתאי איתחוי לי בחלמא אמר לי לא מידי הוא יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדאבעי לי׳ כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מלתיה ומר מלתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב ומר מלתיה נפיק קלא מינציא דביתהו בהדי שיבבתא אמרה לה תהא כבעליך שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא א"ד ר' שמעון בן יוחאי אתחזי להו בחלמא אמר להו פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי אזול רבנן לאיעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים ר"א בר שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה הוו טרידי שדרוה רבנן לבני בירי ואסקוה לערסיה ואמטוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא ליה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להו:

לב שם שלח רבי לדבר באשתו שלחה ליה כלי שנשתמש בו חול תמן אמרין באתר דמרי ביתא תלא זייניה *בולבא רעיא קולתיה[ל] תלא שלח לה נהי דבתור׳ גדול ממני אבל במע"ט מי גדול ממני שלחה ליה בתורה מיהא גדול מכך לא הוה קא מרגני רבנן ואמרי ס"ד לית בהו חד ספק אמר להו אם כמותי הוא יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כולם זכרים ואסיקו להו[רבי] אלעזר על שמיה. תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא ברבנן דדתידי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעליתא ולא תדהלין מיני׳. א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי (יוחנן) [יונתן] דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר בר"ש לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגנין׳תיה בעיליתא כי הוה סליקנא מעיינגא ליה במזויה כי הוה משתמטא ביניתא מינה הוה אתא דמא יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאודניה חלש דעתאי איתחוי לי בחלמא אמר לי לא מידי הוא יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדאבעי לי׳ כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מלתיה ומר מלתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב ומר מלתיה נפיק קלא מינציא דביתהו בהדי שיבבתא אמרה לה תהא כבעליך שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא א"ד ר' שמעון בן יוחאי אתחזי להו בחלמא אמר להו פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי אזול רבנן לאיעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים ר"א בר שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה הוו טרידי שדרוה רבנן לבני בירי ואסקוה לערסיה ואמטוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא ליה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להו:

חדושי גאונים

קיבל מרבותיו. וריב"ל דכיון דאמר אם כמותי יהיו כולם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם הי

דראמר רבה בר רב שילא קשה יומא דמטרא כיומא דדינא ואמר אמימר אי לאו צדיק לעלמא בעו רבנן רחמו עלייהו ומבטלינן ליה אפילו הכי כי הוו עקרי פוגלא ג) ממשרא הוה קיימא בירא מלוא מיא:

לג שם איקלע רבי לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון אמר להו יש [לו] בן וכל זונה שנשכרת בבב' שוכרתו (בד') [בה'] אתייה אסמכיה [ברבי] ואשלמיה לר' שמעון בן איסי בן לקוניא אחוה דאימיה כל יומא הוה אמר לקרייתי אנא איזיל לקרייתי אנא איזיל אמר להו דמי טומי עזובה דא. כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא קלא דמי לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה ר' יוסי בר' אלעזר ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא כי נח נפשיה אממיה למערתא דאבוה הוה הדירא לה עכנא למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתח פידויכנס בן אצל אביו לא פתחה להם כסבורין העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה:

לד שם איקלע רבי לאתריה דרבי טרפון אמר להו יש [לו] בן לאותו צדיק שהיה מקפח ג) את בניו אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו (בד') [בה'] אתיוה לקמיה א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי הדר ביה א"ד נסבה וגרשה א"ד לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה ולמה ליה כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (ירמיה טו) אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה ה אפי' הקב"ה גורר גזירה מבטלה בשבילו שנא' (שם) ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה:

הרי"ף

לקמן גזר רבי תענית אחתיכם לרבי חייא ובניו אתר מביב כרות ונביב זקא שוריך בבם אחת מערות דמבטל דהו לגריכי למערה אוכא למיגר דבוס בתר שבלבו מתנו ריסוריו שע"י מעשה בלבו בדהו: בהכל מלוכה לא מלוכה לא מלוכה לא

ירושלמי ובבבלי נמצא הנ"ל עכ"ל: [על מלת ברכו בתורה ס"ו. ס"ו הפירוש שכתבתי בזה בחידושינו ולאמתת במסכת מדרש] : נעשה גדול לעשות"ב כו'. אפשר שרמזו בסמן על דוד המלך שהרכיבו אחריו שבא על מ"ל אחד מנ' שורדון לגיהנם ואינו עולין ע"ז אמר קטן המקטין כו' ואם דוד שהרשו עליו בס"ן דמגילה שנאמר בו הוא הקטן ונו' דכשם שבקטנותו היה מקטין עצמו אל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו כו' נעשה גדול לעשות"ב שהוא יהיה שמבדך בסעודה לעשות"ב כדאמרינן בפ' ע"פ אמר דוד לי נא לחם לבדך כו' ובזה נעשה גדול דהגדול מבדך ברכת המזון וכן בעבד חפצי ונו' אפשר שרמזו על משה רבינו ע"ה דאמרי' בפ' חלק ויאמע משה שהשתוחו בא"ל ועי"ז אמר כל המשיח עצמו בעבד כו' שהוא משה שנאמר בו תורה משה עבדי לפי שהקן נשבו עליה נקראה על שמו נעשה חפצי מאחזיו אל אלו גם נם מלכך המות במותו כדאמרינן במדרשות וק"ל: בהדי דידי כו' . ירלה בזה שהשיב לו רבי חייא דידי עדיפא מדידך דלא משתכחת תורה ח"ו ודלי דהוה דידך עדיפא שעל ידי פלגלוף תחירה לבל אלא עבודתה אלא השתכח ואם כן דידך איכה אלא בכח ודידי הוא בפועל ויותר משובח דבר שהוא בפועל מאשר הוא בכחו:אמר מאי עבודתא תלונא ומדיא בתלא כו' . שכל מעשה הזה לתורה הוא התחילה לשם שמים ולא היה כו' שום שיחוף"ל ושונה אחרת שלא לש"ש כי אילו קנה בהמה לעורה היה בו מלד המוכר שיחוף ד"ל אבל מתחלה גידול הכתחלה כי' לשם תורה ולמלות בהמשים ומלאכתה לבשריהו ולחמי ולהיבאת מנלחה כו' עד דלהיבא לקרו ולהבנו אהדדי כו' שכל אחד נעשה לעזר ולמלוד שהוא מעלה העליונה בתורה ושי"ז לא השתכח תורה מישראל ומסוק ודקדק דאמר רבי גדולים מעשה חייא שהם עדיפים וגדולים מדל"ק מפני דרבי חייא הם במעשה ובפועל ודל' חיוצא אינן אלא בכח: אין אפילו מאבא כו' . אפשר שא"ל אין על לד הענוה דאמרינן בסוף סוטה מאמרה רבי בעלה עניה וירלת חטא דהא מלינו ברבי עדיפא אפילו מדב' יוסי דאמרינן בפ' כל כתבי ל"ר יוסי מימי לא הסתכלתי במגילה שלי

לת שם אמר רב יהודה אמר רב א מ"ד (ירמי' מ) מי האיש החכם ויבן את זאת [ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה] על מה אבדה הארץ דבר זה [שם ע"ב] אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפרשו הקב"ה בעצמו שנאמר (שם) ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם אמר רב יהודה אמר רב שלא בירכו בתורה תחלה . אמר רב (נחמן) [חמא] מ"ד (משלי יד) בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע בלב נבון תנוח חכמה זה תלמיד חכם בן ת"ח . ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן עם הארץ . אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא [6] קישקיש קריא. א"ל רבי ירמיה לרבי זירא מ"ד (איוב ג) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מארוניו . אמר לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעוה"ב ג וכל המשים עצמו כעבד על ד"ת בעולם הזה נעשה חפשי לעולם הבא :

לט שם ר"ל הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתיה דר' חייא איעלמא מינה חלשא דעתיה אמר רבש"ע לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת ג כי הוו מינצו [3] ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לרבי חייא בהדי דידי קא מינצית חס ושלום אי משתכחה תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי א"ל רבי חייא לר' חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל מאי עבידנא אולינא ושדינא כיתנא וגדלינא נישבי וציידנא טביי ומאכילנא בשריידו ליתמי (ועבדנא) [ואריבנא] מגילתא וכתיבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא אמר להו רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו ממר אמר להו אין אפילו מאבא אמר ליה חס ושלום לא תהא כזאת בישראל . אמר רבי זירא

דבר זה: על מה אבדה הארץ : אמרו חכמים • מי הלים החכם: אמרו הנביאים: אשר דבר פי ה' אליו: שלא בירכו בתורה תחלה • בשביל שסקרן בתורה לא היו מברכין לפניה וקרא יחורה דאשר נתתי לפניהם קא דריש ברכת • אשר נתן לנו תורה אמת ס"ה לפניהם מברכין נגיא דעתיהו שהיה מתנה חשובה להם : תודע . מודיע לכל ומתפאר בכתרה : בן עם הארץ . שיני בקרב כסילים משפחת כסילים:אסתירא בלגינא • סלע אחד בלגינא : קיש קיש קריא • מתקשקש ומשמיע קול ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול • (ופירשו בהום' בשם ריב"ש לפי שאין דרך זה להיות בלגין הוא מקשקש ואילו היה מונח בארנקי כדרכו להיות שם לא היה מקשקש) : מציין מערתא דרבנן • שלא יכלו הנהים לעבור עליהם ולהפסיל שלא הארע הקלה ע"י לדיקים : איעלמא מינה . לא יכל לאלוה מקומה : ריבצת . לאחריה לשון המרבין שהוא ומשקה [מ"ק ו.]: רבי חייא • ברבי חמא : שדינא ויתנא • זורע מלי דשעי פשמן : שדינא • משליך : וגדלינא נישבי • וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות : וציידנא טביי • ואני לד לציים : ואריבנא מגילתא• ומתקן אני בשרוטיהם לקיים: ולליקנא למתא • למקום שאין מלמדי תינוקות: לחמשה ינוקי • לכל אחד ספרו : ומתנינא . על פה שיתא סדרי משנה לשיתא ינוקי : אקרו אהדדי • לומדו זה לזה זה מקלאות : ואתנו אהדדי . לומדו זה לזה זה סדרו : לא הכא בזאת בישראל • לא תאמר זאת בישראל:

*) תוי' ע"ל אחר מאר כמו מכל הפעמים ופי' מ"ש פ"ג הי"ח :

אמש נראה לי רבי יוסי (בר רבי) (בר') חנינא • אבארתי לו אצל מי אתה תקוע אמר לי אצל ר' יוחנן ורבי יוחנן אצל מי אצל רבי ינאי ורבי ינאי אצל מי אצל ר' חנינא ורבי חנינא אצל מי אצל רבי חייא אמרתי לו ור' יוחנן אצל רבי חייא לא. אמר לי באתר דזקוקין [6] דנורא ובעורין דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן . א"ר חביבא אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי חזי לי ההוא מרבנן דהוה שביח אליהו גביה דלצפרא הוה שפירין עיניה ולאורתא דטיין כד מיקליין בנורא דרקיעא א"ל בכולהו מצית בהו לאיסתכולי לבר מגוהרקא [2] דרבי חייא דלא תסתכל ביה מאי סימניהו בכולהו אולי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר [3] מגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סליק ונחית ולא מצאי לאוקמי אנפשאי אסתכלי ביה אתו תרי בוטיטי דנורא ומחייה להההוא גברא וסמינהו לעיניה למחר אזלי אשתטחי אמערתיה אמינא מתניתא דמר מתניתא ואתאסאי [4]. אליהו הוה שביח במתיבתא דרבי יומא חד ריש ירחא הוה נגה [5] ליה ולא אתא א"ל מ"ט נגה ליה למר א"ל אדאוקמינא לאברהם (ומשי) [ומשינא] ידיה ומצלי ומגנינא [6] ליה וכן ליצחק וכן ליעקב ולוקמינהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה א"ל ויש דוגמתן בעה"ז א"ל איכא ר'חייא ובניו גזר רבי תעניתא אתתינהו לר' חייא ובניו [7] אמר משיב הרוח ונשב זיקא [1] אמר מוריד הגשם ואתא מטרא ממא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי ברקיע מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו אתיוה לאליהו מחיוה [2] שתין פולסי דנורא אתא אידמי להו כדובא דנורא על בינייהו וטרדינהו :

בר נפחא בפרק חלק ובסנהד' יוחסין פירש טעמים המרים דהוקים ע"ש והו"ק : כתתיתא דמר מתיגא ואתאסאי • שנ"ש המה דר בב' שלמות כדאמרינן בפ' המפה רבה לגורה בהלך שלומים כו' כל הלמיד חכם שמועה משו בשיב"ש כאילו שמתהיו דוכבות כו' וק"ל: ריש ירחא הוה כו' • כי זה היום אחר בו חדוש הלבנה הוא רמוז על התחדש מלכות ישראל לעתיד ויוסף מוכן להתגלות בן דוד ולכן אמר שהתחדש עונת הגלות לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה כו' והוא שאמר לאי בר"ח ברחמי הוה מייתי ליה למשיח כו' : ובשי ידיה ומצלי כו' • הוא מבואר שהאליהו במיתתה קרויין חיים והמיתה אינה אלא כשינה כאמור ר' יוסי עפר והוא שאמר אלהרהם שהעמידו מהוך הסיגה ומשי ידיה להפלה כדין הוסן על מעמו שלריך נעילה לתפלה וכו' ק"ל: לפשר שהו כתחלת הכתיב כי כן מלינו במתים שהחיה יחזקאל ויהי קול כהגבהו והנה רעש והקרבו עלמות נו' . [ס" פולסי דנורא. והטעם כשם שמלקות של מעה ל"מ שהוא נ' פעמים ל"ג שנה בר עונשין דב"ד שלמעה כן מלקות דלמעלה ס' שהוא נ"פ כ' שנות בר עונשין דב"ד שלמעלה] : כדובא כו' • ולפה שהוא שר מלך פרס של מעלה שהוא נקרא דניא"ל דלוקמוהו

עיון יעקב

ולאמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא נכנסת שהוא הנעשה שלא תשתכח תורה מישראל לזה מייתי כי הוו מנצי וכו' : א"ל בהאי דזקוקין דנורא ובעורין דאשא ק"ו פ"ש ביאה בלשון דזקוקין לשון ומחיה לשון מקרא כדמייתי כאי מעשה

אמש נראה לי • כתלוי : תקוע • ויוסב ביאיה של מעלה : ורבי חייא בר' חייא לא לא • אמרתי אני רבי אין רבי יוחנן ראוי ליסב אצל ר' חייא : ובעורין • הנעוס לפרים : דמצפרא הוה שפיריו עיניה • בבקר ראויה לת עיניו יפה ונערב ראויה דומות כאלו נפרשו כאור : אמרי ליה • אמרתי לו : דאמרי • אמרתי לאלוה : נוהרקא • קהדרת : בוטיטי • מלאכות סוגלליות"ם בלע"ז : מתניתא דמר קא מתניתא הוספתא של אדוני סידר לשבח סדרים אני שונה תמיד דרבי חייא סדרה לתוספתא דאמרינן בעלמא רבי לא שנאה רבי חייא מנא ליה ומתיקן כל מתניתא דלא מיתניא בי רבי חייא וג' מוסיפה לא מוהבו מינה בבי מדרשא : תקפי ברחמי • מרבין בהפלה: ומייתי ליה בלא זמניה: לך לוקמיה לי בשמה לשמיתן יחד : יש דוגמתן • שהיה נשמעת הפלתן : פולסי • הנעה מלקות :

ואיתסאי • ונפא דחזי להו לעיניה דהוו מחרבן לפי שעדיין היה ביכר מ"ש לאחר זמן אמר ליה כן : אוקמינהו • לפני התיבה שלמהם כדרים בעודם הה"ל יהדין לפני התיבה ג' כדכתיב ויהי אחרי אבלו כי סלקת ואתחי לבר מעוהבקפא דר' חייא בשמעתא שליח ונחתה כגיל : ב תעניה ד"ל כיר ש"ל ופס דף כ"ס ע"ב :

חדושי גאונים

מבואר לפנים מבוארת סדרן בלבל עלמה לפרש הא דאמרה בפ' המפה רבה נבי אוהן בני פריס שהקריבו אליהו ושונדני הבנו שלא לקה אמר אמר ר"ש אמר ר' אבא ר' אבא ר' אבא

במקום גבריאל וכתב. ליה לישראל ולרבנן בתכרנא כדתמרינן בס' י"ל והוא
להה לעדדיכו לומר דלא אתי עדיין זמן המשיח ועדיין מתנו ישראל לחיות
מצוערדים תחת יד מלך פרס: רבי לא יתקרי • יש לספק בזה ומה היא הסר
שלא נסמך לך על גב הגיון • מצטר מעשה מולי"ר בלע"ז כדתמרינן גבי טותח
הבבלי [חומן האמומי] בספתי' (ד' נ"ד)
משמר קשטר מעבל פחו: נובהא • קנה
חלוז: תותי בי סדיא • תחת מרמשותיו
ומוקע כח חתק הסס ומולך דרך פיס
נולגלתו ומותו עד עיניו: דוה מלעטר
רבי מסמכיס • מרח ומתעסק לטומט
לפי שחכם בקי היה בל כך: ולא הוה
מסתייעא מלתא • שהיתה הסעה מרפה
לו לא היו החכמים מלפיסים: ה"ג
חכים אתקרי רבי לא אתקרי: ספרא
דמזמר הרלסון • שהרלתו הקב"ה דור
דור וסופריו דור דור ודורשיו דור ודור
ודומיו: רבי ורבי נתן סוף המשנה •
כל זה כתוב לסם: כוף מסנה • סוף
הגלוים עד ימינו אמרו לים לת דבריו
בבמ"ל והיו הלמידים נורסין שמועה
שמועה לבדה ולא היו מסכתות בזמנם
ומדר וקבץ על הסדר והם כלנו האמור
בדורות שלפניהם והרבו לה המסכתות
ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט: כוף
מולאה סוף כל המומלאין עד ימיהם
לא היתה נמרה על הסדר אלא בסביתה
שאלה נשאלה בטעם המשנה בבמ"ל לו
אלה על מעבה המלורע בדין ממון לו
לישר ולישר כל אחד ואחד לומר טעמו
ורב אמי ורבינא הדרו אלה מעטות לתורלים
בלביהם וקבצו על הדר המסכתות כל
אחד ואחד אלא המשנה הלאיים הסנוים
לם והקבו קבוצות שים להשיב ולחיוקין
שלאין להרן הם והלמולים שנמרם
וקבצו בגמרא בנון לחיבים מוחיב
ולמיומא מיבעיא להו והחיולין שעליהם
ומה שסיימו לוחם שלפניהם ולחיבולין
שלמרו לפניהם הקבוצות והחיבולין
[שעליהם] לא קבעום בגמרא על הדר
המסכתות והמשנה שסיור [רבי] וכלו
רב אמי ורבינא וקבעום: וסימניך עד
תנא אל מקדמי אל • מקדמי סימנא דרבינא
אמי: אבינה • סימנא דרבינא:
לאהריתם • סימן סוף הולמה: רבה
בר נחמני • בר עלנהיה דרב יוסף:

מ שם שמואל ירחינאה אסיה דרבי הוה חלש
רבי בעינינא א"ל אימלי לך סמא
א"ל לא יכילנא אשתר לך משתר אמר להו לא
יכילנא דוה מותיב ליה בגובתא דסמני תותי
בי סדיה ואיתיב דוה קא מצטער רבי
למסמכיה ולא הוה מסתייעא מלתא א"ל לא
לצטער בר לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון
וכתיב ביה שמואל ירחינאה [דף פו] חבים יתקרי
רבי לא יתקרי ואמר דרבי על ידו תהא. ר' ורבי
נתן סוף משנה רב אשי ורבינא סוף הוראה
וסימניך (תהלים פז) עד אבא אל מקדשי אל
אבינה לאחריתם:

מא שם אמר רב כהנא אשתעי לי רב חמא בר
ברחיה (דחמא) [דהסא] רבה בר
נחמני אגב שמדא נח נפשיה אכלו ביה קורצא[6]
בי מלכא אמרו איכא חד גברא ביהודאי דקא
מבטל תריסר אלפי גברא מישראל ירחא
בקייטא וירחא בסיתוא מברגא דמלכא שדרו
פריסתקא דמלכא אבתריה ולא אשכחוה ערק
ואזיל [מפומבדיתא לאקרא] מאקרא לאגמא
ומאגמא לשחין ומשחין (לצריבא ומצריבא)
[לצריפה ומצריפה] לעינא דמיא ומעינא דמיא
לפומבדיתא בפומבדיתא אשכחוה איקלע
פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא דרבה קריבו
תבא קמיה ואשקוה תרי כסי ודליוה לתבא
מקמיה הדר פרצופיה לאחורא אמרו ליה מאי
נעביד ליה גברא דמלכא הוא אמר להו קריבו
תבא לקמיה ואשקוה חד כסא ודליוה לתבא
מקמיה ולית עבדו ליה הכי ואיתסי אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא
הבא הוא בהיש[7] אבתריה ואשכחוה אמר אזולנא מהא אי מקטל קטלו לההוא
גברא לא מגלינא ואי נגדי מנגדי ליה מגלינא אתיתה לקמיה עייליה לאדרונא[8]
ומרקיה לבבא באנפיה בעא רחמי פרק אשיתא ערק ואזל לאגמא הוה יתיב
אגירדא

מקטע

אגב שמדא נח נפשיה • מחמת מיתת מלכות מת: דקא מבטל מ' מנקלין אליו ביניסן ומסרי לשמוע דרשות של פסח ושל חגים ומסמכקין שלחי המלך
נעבוד הסם ונולגולה של כל חדש וחדש לוכס מלאון בכתיסס • פריסתקא • לון כתוהו פורקים שהיה רבה נחמא בו • אשקיוה
מרי כסא ודליוס לבבא • ומיים המעוטים על הזוגות מזיקים לת הסוחה שונת ובני הבית לא נתבוטו לכך • אמרו לו • בני הפומבדיתא לרבה מה נעביד:
נגדי מנגדי לי • ולם יתכונו ביסורים לגלה: ומרקיה לבבא • סגר הדלת: פרק לחיתה • גפלה הבעמה:

עין יעקב

ג"ב שבים בגל שמר: ג"ב לגם לוקמיגו לבלגן לגלה כדרגים כמדרגם: ואגלן דרבי מבא מל ידו. כדלמרינן בפ"ה מלאים רבים ומלמדים שבבתיכון לתיב בלגה לגלה מרי שלומי:

ענף יוסף

הא תריסר אלפי גברא. כמ"ל: אמר חסנון בן יוחאי דאמרי בני עניי • מנשיו לומר רבי שמעון בן יוחאי דאמרי בני עניי ומס
מעשיון אם אלף בס בס מ' • משמע דמחלוקת אחת לוקס יוחר מאלף לדיקים
דעקלאים בני עניי • ולרבנס בס לגבות הכרגא ביניסן ובתמרי מה שבא בגל
תבא כרגא • ותוהן אלף לדיקים בולמלי הולכים לשמוע הלרבה לגבות הג
הבתורגמן • ו) אנקלאגען שווערצען • ב) זוכען • האט געוולט • ג) צימער

אגירדא[6]) דדקולא וקא גרים קא מיפלני
במתיבתא דרקיעא * אם בהרת קודמת לשער
לבן טמא ואם שער לבן קודמת לבהרת טהור.
ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא
דרקיעא אמרי טמא אמרי מאן נוכח[3]) נוכח רבה
בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות שדרו שליח בתריה
ולא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא
הוה קא פסיק פומיה מגרסה אדהכי נשיב
זיקא ואוושי[4]) ביני קניא סבר גונדא דפרשי הוא
אמר תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר
בידא דמלכותא כי הוה קא ניחא נפשיה אמר
טהור טהור יצאת בת קול ואמרה שאריך רבה
בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור
נפל פיתקא[7]) מרקיעא בפומבדיתא רבה בר
נחמני נתבקש בישיבה של מעלה נפקו אביי
וכולהו רבנן לאיעסוקיה ביה לא הוה ידעי
דוכתיה אזלו לאגמא[8]) חזו צפרי דמטללי וקימי אמרי ש"מ התם הוא ספדוה
תלתא יומא ותלתא לילותא נפל פיתקא כל הפורש יהא בנדוי ספדוה
שבעה יומי נפל פיתקא לבו לבתיכם לשלום. ההוא יומא דנח נפשיה דלייה
זעפא ודריה[1]) לההוא טייעא כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה
בהך גיסא אמר מאי האי אמרו ליה נח נפשיה דרבה בר נחמני אמר לפניו
רבש"ע כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני דידך את דרבה ורבה דידך
אמאי קא מחרבת ליה לעלמא נח זעפא:

מב שם רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה יומא חד הוה חמימא ליה הוה סליק ויתיב אשינא דטורא[2])
אמר לה לברתיה בתי הניפי[3]) עלי במניפא ואני אתן ליך כברין דנרד אדהכי נשיב זיקא אמר
כמה כברים דנרד למאריה דיכי:

מג שם מעשה מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות כשבא
אצל אביו א"ל בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך
עמהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב וכו':

שם ע"ב גמ' למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב (מ"א ה) ויהי לחם שלמה ליום אחד
שלשים כור סלת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי
ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גורזן בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ורבי יצחק אמר הללו
לציקי קדרה[2]) גו"א ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מ"ט זו סבורה שמא אצלה
סיעד היום וזו סבורה [שמא] אצלה סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב (בראשית יח) ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן

עין יעקב

דהחיליון הוא מבטקה לומלמה לא מעמידין הסבא לחזקה טומלמה אבל מבלא חזקה לטומלמה
אלו הסבא בחזקה סרסה וכיב הרי"ם דמתיבתא סוי רוב מנין מ"מ לא"ג דמתיבתא סוי רוב בנין
לכן סוגרת הבעמה שלשים: אמר מסר מסור. כל דאמר בכל מיכת מסור מסרתי
נסם בגזל לגרמה אל מיש מסבאת בסנהדרין פ' אלו הן המתקנין גבי בין נגע לנגע

עין יוסף

נדר בעלי ולא אלא תרגומו סגר בתרמי בנין אלא מיסוף • פי' עיון סגירה:
בג כל אחת ואחת עשתה לו. מאמר שלומים יתור מיבת אחד המעשה מיאמר
ויכי לחם שלמה ליום אימר אחד רמז אסי' כן בכל בית מנגיו • ו"ש ליום
אחד ר"ל לכל יום ולכל בית אחד מנגיו (כלי יקר):

אגירדא דיקלא • על גזע דקל קטן: אם בהרת קודמת לשער לבן טמא •
לשער לבן שפרח בה הוא סימן לטומאה כדכתיב (ויקרא י"ג) והנה
נהפך שער לבן בבהרת: בהור • לפי מה שכתוב בתורה: גונדא • נדוד של
פרסים שמתפשטים אחריו: בפומבדיתא • והוא רחם ישיבה (הוה) [בה]:
דבר רוח סערה: את דרכה • אחה
לוסבו של רגל: רבי שמעון בן חלפתא
וכו'. משום דאיירי בריאת אגדתא
בבעלי בשר נקט לה: כברין דנרד •
אגוזות של נרד והוא עשוי כשולין
למארי דיכי • לבעליו של רוח זה:
בשעתו • בעת מלוטו המלך והיוום
היה: שהם בני אברהם וגו' • וסטוהו
של אברהם גדולה מכל שלמה בתפארת
בגמ': הללו • הקמה והסלה: לעמילן
של עבחים • חלות עשויות לבשות פי
הקדרות לבלוב וזוממת התבשיל: הללו •
הבקר ולכלן המעוט בזה הפסוק •
לציקי קדרה • מיט אלא למין מאכל
שמו ליקי קדרה אחזו"ל בלע"ז:

תוספות

ר"ש בן חלפתא בעל בשר הוה • משום
ר"ח בר"ש דהיה בעל בשר נקט
מי הא עובדא ומה שהמתין עד כאן
לפי שכל דבר דבוק לחבירו עד כאן •

מקטני לי לא מגלינא וקיל: וכולהו מתיבתא דרקיעא ס' • בפ"ד דנגעים
מיכ' פלוגתא דתנאי בהא דהכי קאמר עמא ור"י אומר קיבה
ומייתי לה בפרק הנחקין ובפרק כל היד ומפרש לה רבה קיבה ומיבר ומ"ש
בהוס' הנרסינן רבה דקאמר הכא מלן מיבה רבה ומשום דמיבא לפרש
קיבה לאמתם לגמין לעמא קאמי רבה
לפרוחי דאומן בן אלא דבא רבי יהושע
לגמין ומיבר ובשלמי מיר יליף לה מקרא
ובתנדה זו קאמר דהתבקש על כך ביסיבה
של מעלה לבריות בדבר הקיבה ומיבר
דקא מיבא ניחא נפשיה אמר מיבר
דקאמר ספק הקב"ה אמר מיבר נם
לפרוחי שפיקה קמי שמיא לדידן דאיכא
ספיקה קאמר ואקרא דמייתי בזמיר
לעמר קממין רל"ל: [חזו לפרי דמטללי
וקיימי ס' • דאין דרך הצפורים לבשות
עומדים בתיר במקום אחד ובזה חזו
דעומדין כן שם לבבודו להיות לגל שהיה
הדים לון בכ"ק דיום
תשב: ג שה"ש
יעקוב אלכים מ'
רמז קפ"ו:

חדושי גאונים

מיעמדיך עלמא
לגמרא דומה לגיסורין
שקבל עליו. שהם
בפס. ואלון שבמקום
קמיים, כי הוא מלעבר
בשמלנו ומשקיו.
ולכך נתברכו בזכותו
המתלנים ומשקים
בלי מטר. דיומא
דמשיח ביומא
דדינא כתו שלמרו
שדיעי יסורי דכי
אלעזר מדכי. ולא
רבי אלעזר מלהכנס
כלו ומלהכנס אלו.
לדבר על ידי מבשר
כלו. מוהלתם בזה
כי גם ביסורי רבי
סיו אלמים בלהכנס
ביסורי רבי אלעזר
שיד אלל קבלת
סיסורין. כלו עניו.
ובכלם ביסמלקן
מעניו בסתלון. אבל
יסורי רבי לא בא
עליו מיד בקבלם.
עד אבר בא אותם
מעשה לידו אלהיהם
על המעל שהבנה תחת
כסאו אלא ובחשבו.
ומתר זיל לבבר עלמת
אמרו אמרו לו אלהיהם
ליתו עליה יסורין.
ומתבר בידו דבור
הקל לתעלה עד שלא
בא יסורין על
המעל הבנה. ולולי
כי בשעה אתם
שבתמידו בו אותם
יסורין בהיכר לו
המעל הבל. אלא כיון
שבאו עליו כבר פי
המעשה לא נסתלק
מעליו. אתם לא
אלמים ועשות הא
נקבו אבל הוקן

אהבת איתן

על כגלוות וסיפ
עבור כבי הבון הדיל
בתפלה. אלא מלאין
אחרתי. ועלם ממנו
הא דאיתה במדרש
רבה אוכה דאבר
בתפלה על עניות
בעמים ואלות מתעבון
עליהן ויסרם שהוא
כבר מ'. ובשעה
לו' כמ' נפתלי בנפ
לשון ס' נפתולי:

אגירדא[6]) דדקולא וקא גרים מיפלני
במתיבתא דרקיעא * אם בהרת קודמת לשער
לבן טמא ואם שער לבן קודמת לבהרת טהור.
ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא
דרקיעא אמרי טמא אמרי מאן נוכח[3]) נוכח רבה
בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות שדרו שליח בתריה
ולא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא
הוה קא פסיק פומיה מגרסה אדהכי נשיב
זיקא ואוושי[4]) ביני קניא סבר גונדא דפרשי הוא
אמר תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר
בידא דמלכותא כי הוה קא ניחא נפשיה אמר
טהור טהור יצאת בת קול ואמרה שאריך רבה
בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור
נפל פיתקא[7]) מרקיעא בפומבדיתא רבה בר
נחמני נתבקש בישיבה של מעלה נפקו אביי
וכולהו רבנן לאיעסוקיה ביה לא הוה ידעי
דוכתיה אזלו לאגמא[8]) חזו צפרי דמטללי וקימי אמרי ש"מ התם הוא ספדוה
תלתא יומא ותלתא לילותא נפל פיתקא כל הפורש יהא בנדוי ספדוה
שבעה יומי נפל פיתקא לבו לבתיכם לשלום. ההוא יומא דנח נפשיה דלייה
זעפא ודריה[1]) לההוא טייעא כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה
בהך גיסא אמר מאי האי אמרו ליה נח נפשיה דרבה בר נחמני אמר לפניו
רבש"ע כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני דידך את דרבה ורבה דידך
אמאי קא מחרבת ליה לעלמא נח זעפא:

מב שם רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה יומא חד הוה חמימא ליה הוה סליק ויתיב אשינא דטורא[2])
אמר לה לברתיה בתי הניפי[3]) עלי במניפא ואני אתן ליך כברין דנרד אדהכי נשיב זיקא אמר
כמה כברים דנרד למאריה דיכי:

מג שם מעשה מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות כשבא
אצל אביו א"ל בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך
עמהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב וכו':

שם ע"ב גמ' למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב (מ"א ה) ויהי לחם שלמה ליום אחד
שלשים כור סלת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי
ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גורזן בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ורבי יצחק אמר הללו
לציקי קדרה[2]) גו"א ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מ"ט זו סבורה שמא אצלה
סיעד היום וזו סבורה [שמא] אצלה סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב (בראשית יח) ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן

עין יעקב

הקב"ה אומר סור וסולמו מזיקה לומלמה לא מעמידין הסבא לחזקה טומלמה אבל מבלא חזקה לטומלמה
אלו הסבא בחזקה סרסה וכיב הרי"ם דמתיבתא סוי רוב מנין מ"מ לא"ג דמתיבתא סוי רוב בנין
לכן סוגרת הבעמה שלשים: אמר מסר מסור. כל דאמר בכל מיכת מסור מסרתי
נסם בגזל לגרמה אל מיש מסבאת בסנהדרין פ' אלו הן המתקנין גבי בין נגע לנגע

עין יוסף

נדר בעלי ולא אלא תרגומו סגר בתרמי בנין אלא מיסוף • פי' עיון סגירה:
בג כל אחת ואחת עשתה לו. מאמר שלומים יתור מיבת אחד המעשה מיאמר
ויכי לחם שלמה ליום אימר אחד רמז אסי' כן בכל בית מנגיו • ו"ש ליום
אחד ר"ל לכל יום ולכל בית אחד מנגיו (כלי יקר):

אגירדא דיקלא • על גזע דקל קטן: אם בהרת קודמת לשער לבן טמא •
לשער לבן שפרח בה הוא סימן לטומאה כדכתיב (ויקרא י"ג) והנה
נהפך שער לבן בבהרת: בהור • לפי מה שכתוב בתורה: גונדא • נדוד של
פרסים שמתפשטים אחריו: בפומבדיתא • והוא רחם ישיבה (הוה) [בה]:
דבר רוח סערה: את דרכה • אחה
לוסבו של רגל: רבי שמעון בן חלפתא
וכו'. משום דאיירי בריאת אגדתא
בבעלי בשר נקט לה: כברין דנרד •
אגוזות של נרד והוא עשוי כשולין
למארי דיכי • לבעליו של רוח זה:
בשעתו • בעת מלוטו המלך והיוום
היה: שהם בני אברהם וגו' • וסטוהו
של אברהם גדולה מכל שלמה בתפארת
בגמ': הללו • הקמה והסלה: לעמילן
של עבחים • חלות עשויות לבשות פי
הקדרות לבלוב וזוממת התבשיל: הללו •
הבקר ולכלן המעוט בזה הפסוק •
לציקי קדרה • מיט אלא למין מאכל
שמו ליקי קדרה אחזו"ל בלע"ז:

תוספות

ר"ש בן חלפתא בעל בשר הוה • משום
ר"ח בר"ש דהיה בעל בשר נקט
מי הא עובדא ומה שהמתין עד כאן
לפי שכל דבר דבוק לחבירו עד כאן •

מקטני לי לא מגלינא וקיל: וכולהו מתיבתא דרקיעא ס' • בפ"ד דנגעים
מיכ' פלוגתא דתנאי בהא דהכי קאמר עמא ור"י אומר קיבה
ומייתי לה בפרק הנחקין ובפרק כל היד ומפרש לה רבה קיבה ומיבר ומ"ש
בהוס' הנרסינן רבה דקאמר הכא מלן מיבה רבה ומשום דמיבא לפרש
קיבה לאמתם לגמין לעמא קאמי רבה
לפרוחי דאומן בן אלא דבא רבי יהושע
לגמין ומיבר ובשלמי מיר יליף לה מקרא
ובתנדה זו קאמר דהתבקש על כך ביסיבה
של מעלה לבריות בדבר הקיבה ומיבר
דקא מיבא ניחא נפשיה אמר מיבר
דקאמר ספק הקב"ה אמר מיבר נם
לפרוחי שפיקה קמי שמיא לדידן דאיכא
ספיקה קאמר ואקרא דמייתי בזמיר
לעמר קממין ומיבר
ואמר

חדושי גאונים

מיעמדיך עלמא
לגמרא דומה לגיסורין
שקבל עליו. שהם
בפס. ואלון שבמקום
קמיים, כי הוא מלעבר
בשמלנו ומשקיו.
ולכך נתברכו בזכותו
המתלנים ומשקים
בלי מטר. דיומא
דמשיח ביומא
דדינא כתו שלמרו
שדיעי יסורי דכי
אלעזר מדכי. ולא
רבי אלעזר מלהכנס
כלו ומלהכנס אלו.
לדבר על ידי מבשר
כלו. מוהלתם בזה
כי גם ביסורי רבי
סיו אלמים בלהכנס
ביסורי רבי אלעזר
שיד אלל קבלת
סיסורין. כלו עניו.
ובכלם ביסמלקן
מעניו בסתלון. אבל
יסורי רבי לא בא
עליו מיד בקבלם.
עד אבר בא אותם
מעשה לידו אלהיהם
על המעל שהבנה תחת
כסאו אלא ובחשבו.
ומתר זיל לבבר עלמת
אמרו אמרו לו אלהיהם
ליתו עליה יסורין.
ומתבר בידו דבור
הקל לתעלה עד שלא
בא יסורין על
המעל הבל. ולולי
כי בשעה אתם
שבתמידו בו אותם
יסורין בהיכר לו
המעל הבל. אלא כיון
שבאו עליו כבר פי
המעשה לא נסתלק
מעליו. אתם לא
אלמים ועשות הא
נקבו אבל הוקן

הבתורגמן • ו) אנקלאגען שווערצען • ב) זוכען • האט געוולט • ג) צימער

ואמר רב יהודה בן בקר רך וטוב ט' • ויש לדקדק דבלתו רב יהודה סיה מדיפא לדקשות דבן בקר משמע חד כדפריך בסמוך וי"ל דבלתו רב יוחנן מיהא בחוקה • תור • שור: בדלא אנים • עגלה עשה מלאכה: ברבורים • תרנגולים • שאובסים לוחם בע"כ • תוחבין לחם מלכו בפיסם

חזייה להקב"ה דקאי אבבא ולא היו רואים אלא מלאכי השרת ולא הקב"ה מעל אברהם ומפקין מתמע שלא אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסן אמר להקב"ה להמתין עד שיכנסו אותן הנכנסת מיניה גדולה הנכנסת אברהם מקבלת פני שכינה וקומר ממי אתם בא ולאה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"י. מדת ב"ו אין קנין ישב לומר לגדול המתן עד שאבא אלך ואילו בהקב"ה כתיב אל מי תעבור: **הרוא** דאתת לאכול לזכרים לנוח • ומימה דאמרינן בב"ר דלמן מלך אחד ששה שני שלימות וי"ל דכלן לא עשה מיכאל שלימות אחת כי אם מעשה אחד שנשר

חזייה להקדוש ב"ה דקאי אבבא (בראשי' יח) **היינו דכתיב** (בראשי' יח) **אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא דקא אסר ושרי** ג) **אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב** (שם) **וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזייה דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא • מאן נינהו ג' אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל • מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפאות את אברהם גבריאל דאזיל למהפכיה לסדום והכתיב** (שם יט) **ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשוביה ג) ללוט דיקא נמי דכתיב** (שם) **ויחפוץ את הערים האל ולא כתיב וידפכו ש"מ. מאי שנא לגבי אברהם דכתי'** (שם יח) **כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב** (שם יט) **[דף פז] ויפצר בם מאד א"ר אלעזר • מכאן שמסרבין ד) לקטן ואין מסרבין לגדול:**

היינו משום שראה שרואה הכתוב להתהלך כדאמרינן הכא דלו משום שראה אברהם לילך לא סתרוהו לכתיבה ה"ל לקרא הלו קרא קודם וירא ויקן לקראתם ומ"ש רש"י בחומש דהיך דמרינן ע"ק דפסחים דבחר בעיטא לא אמרינן מלך מוקדם ומאוחר בתורה וכן מ"ש החזקוני דהיינו לה הכא במקרא מסורת לוט נכון דבריו פסוקי כי הכא לא אמרינן מקרא מסורת וכהיא דרשה דפ' מפנין לוט משום דא"ל אברהם לקב"ה אל תעבור ונו' ולוט מראה מעיניו מדרש מדהלך מהקב"ה לזכרים אורחים ומתמיה לו הקב"ה הדבור עד אחר כל מעשה המלאכים שלח א"ל הקב"ה שקרה סדום ונו' וכיון ע"ב משום דגדול הנכנסה אורחים כו' ודו"ק: היינו דכתיב כו' • בפירוש" בחומש כתיב נצבים עליו וכתיב וירץ לקראתם כדכתיב אל תעבור ונו' אלא מראה מעיניו ע"ב וכתיב וירץ לקראתם ומראה לפי דרש זה לא יתכן לפרש לקראתם כמשמעו דהא אחריהם היה רץ שפירש הימנו אלא המלך לקראתם פירוש אמו לקרא לוטה שהיה רץ אחריהם להחזירם וק"ל: דאזיל מיכאל לזכרים לנוח • כתבו הטוס' דמיתה דמרינן בב"ר דלמן מלך אחד ששה שני שלימות בב' מקומות ששה ב' שלימות מלך אחד ב' שלימות ב"ב בתרי סני ו"ש עכ"ל ותן כמן קושיא דלוין זה מוכרח שיהיה בן לשלוש אלא בב' מקומות ה"ל כ"ל שלימות אחדות ולפעמים ששה מלך אחד ב' שלימות ב' מקומות ופעמים ש"ש ב' מלכים כפי לשון הש"ס דאל"ה כל השלימות בב' מקומות ועבו ע"ש מלך ז' אלא בב' מעשים במקום אחד קאמר כיון שלא שוהתל עדיין שלימות שני ע"ב אין מלך ז' עושה אותן דאל"ה לא לעה לא עשה מלך אחד הבשורה וכרשותה לו הסטיכה והשלוה וחה ברוב בלבון הטוס' ויש לחכמי הקבלה דרך אחרת בזה עיין בספר בחיי וברקמתי וק"ל: דכתיב ויחפוץ ולא כתיב ויחפצו • וא"ם והא כתיב כי מחחיתים לאחנו ונו' וכחזקוני הוכן כיון שבהסיכה מלינו לשון יחיד לבלתי הפיר מלי מנו לשון רבים שבע"ל בחנם לבד כמה לא הכל אלא לגשת אבגדול יקול רשת מהקבון בדאיתא במדרש פ"ה כלו לשמושי אלינאמר כדלעיל: **דהיינו** דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך היינו דמוה. לאמר דלכך כלה לעבור לפי שאמר דברי אחסר ולאו אורח ארעא למיקם כהי לכן אמר אל נא תעבור: **דיקא** נמי דכתיב ויחפוץ את הערים אלו ולא כתיב וידפכו • וכמו דכתיב שבחיתים לאחנו

עין יעקב

ויל דלכן אמרו לשון רבים לשון עלה זה מה כיצד יסבן כדכתיב עבה אחד אש"ם אבל לכל כמה לא הכל אלא לגשת אבגדול יקול רשת מהקבון בדאיתא במדרש פ"ה כלו לשמושי אלינאמר כדלעיל: **דהיינו** דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך היינו דמוה. לאמר דלכך כלה לעבור לפי שאמר דברי אחסר ולאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב כמו ויחפוץ אל תעבור ונו' ולוט

למה נקוד על ו׳ שבגליו. בב"ר ו׳ נקוד למ"ד ו׳ נקוד ר"ש כל מקום שהתה מוזא כתב רבה על הנקודה להתה דורש את הכתב וכלן שהנקודה רבה התה דורש את הנקודה ו׳ ל"ד עדרים כשם שאמרו לי לאברהם ו׳ שרה כך אמרו לה לשרה ו׳ לאברהם ל"ב ו׳ כה פי׳ הכל אבל לפי׳ הקומטרס דפי׳ דמש"ה נקוד דעל תגם שלמו לי קשה דהיה לי לנקוד על ו׳ שרה ל"ל עליה: ע"י בעלה. הייט דווקא בשאל עליה: ע"י בעלה. הייט דווקא בשאל

ואיתימא רבי יצחק יודעים היו ט"ה ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה ר' יוסי בר' חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה. "תניא משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ ששאל אדם באבסניא שלו והאמר שמואל אין שאילין בשלום אשה כלל על ידי בעלה (קאמר) [שאני]:

מהרש"א

יודעים היו מ"ה ששרה וכו׳. ידאה לפרש למ"ד לחודיע ט׳ לא היו יודעים המלאכים סיכן היא אלא שאמר כי הכתוב לא סיפר כל זה ולא נכתב אלא לחודיע לנו שלמעשה היתה ומ"ד יודעים היו ס"ל שהמלאכים עליהם לא שאלו עליה אלא לחודיע שעשה היא ולא ברכה לבדה כי אם ברכה דתמרי בפרק אלמלא שאלו ומצר כי׳ כי סיכי דתמבדך דבומה עיין בזה סס ולריטא מי שהקשה וכי לא היה לו לאברהם לשגר סס של ברכה והתיר בזה בדרכים דחוקים לפן עוכך כי גדול במלאכים היה המבדך דבומה כדתמרינן התם בהיא שובדא דשונא כריך ריפתא בריך ט׳ ל"ל רב נחמן לשמר [לה] מר כסא דברכתא לילתא ט׳ וק"ל: לבדה תורה ד"ל ט׳. עיין בדברי ר"י בזה והרא"ש כתב על פירש"י שבתומה ולהתם על הלים הוא שיבא ולאיתמו שם בתורה ותוכן דבריו שבאה הקדוחות לעקר התיבה לדרוש מיבה שיאמל אדם בהשפיע היבו דוקא לאים על האשה אבל לאשה על האיש לאסור ומה ששאלו לשרה היו אברהם שהיי מלאכים לדעת בהו לה"ל ואין אלו אלא דברי נביאות ותמוהין הן לתכסיל קשיות התוספות בהשמעתן במקומה שומרת לעמה בתו הקדוחות על תיבת אלו שבה שרה שהלו עליה ולגמר מיבה דלא היו לריכין לשאל עליה אלא לגמוד דרך ארץ שיאמל אדם לאים על אשה אבל נקודות מ"ו משמע לגמוד דרך ארץ לשאול לאשה על האיש ומצרלה לקיים כל פירוטי רש"י שלפניו שבכלם כתוב ולאשה על אלהים ואשתא שפיר בתו הקדוחות על מ"ו ומיהו ס"ם דרך ארץ לשאול לאים על האשה דשיקר קרא בהם קמיירי אלה שבריה הרא"ש ראיה לדבריו לאסור לשאול לאשה על האיש מטיש דקול באשה ערוה לאו ראיה היא דודאי לגוזר דבר מה מעתר לדבר עם האשה דהא עלי דבר עם חתה ולאוסב עם הבעומים ולא קאמר דבור באשה אלא קול בנהגה מקולה ומדקאמר בפרק עשרים ותחמין ליהיר אלמא לגלה מטיש דקאמר שאיל קול באשה ערוה הייט דמדמה שיאה אלים לאשה לקול אשה שמניא גם כן לדי חיבה כדמסיק דחפיא ע"י בעלה אסור אבל לשאול באהבתיא לאשה על האיש כיון דר"ל הוא מקרי לגוזר ג"כ ומ"ם דשאר מלאכים דלית בהו יצה"ר דאם לא כן הא דקשה בגמרא על הת׳ספתא דלמדה ד"ל כי׳ מאא דאמר אין שאילין בשלום אשה לאמה לא הקשו על המקרא עלמו דכתיב ויאמרו אליו אי איה נו׳ אלא ע"כ לומר דשאר מלאכים ט׳ עכ"ל אין כאן מקום קושיא דהמקרא אבבר לפרטו שאלו איה שרה שהלו אברהם ד"ל לשאול באהבתיא שאיה שאלה אלים פריך שפיר מדאמר שמואל ס׳ גם מ"ם הרא"ם מדברי התוס׳ המבמתין כיון דשלה אים פלוטים אסור וכ"ם שמואל לא אים בעמד

עיון יעקב

כיון שאמרה הייטה ולאו לה אירע לה מקרה רעה כו׳: יודעין היו מלאכי בשרת שהרי אמנו באהל היתה. הייטו שהרי כל זמן שהיתה באהל היה עגן הבשיטה קבור על אוהלה כדברי׳ בתוס׳ בפ׳ מי׳ שרה על פסוק ויבילה ויאמן מלאכה שרה אמו בהיותה בביר׳ כדרי לחבבה על בעלה. פרש״י לחודיע שהיא לעשות הייטה לה לך על פסוק הנה לא ידעתי כי אשה יפת מראה את עד שבאיו לא הבינו כל מתוך לעשות שבאברהם ל"ב ידע אברהם שעוקרת אשתו הייטה לא ריל לחבבה בעמוד מה שעשה בזכותה בהאהל בעגן קבור על אהלו דוגר דלוק עש"ם ל"ש וברכה עליה בעיסה: **רבי** יוסי אומר כדי לשגר לה כוס של ברכה. ובגיל אמרה דס"ל בפ׳ ג׳ שאלו לחן פרי בעגם בה לאשה מהברכה אלא מפרי בגן שלו אים ובל"ב מהברכה אלא ומה מעתה מה שהקשה שאלו אים אים אים לא הקשו לו הייטו לו הייטו לו הייטו לו הייטו לאברהם לשגר לה כוס לו ברכה עיש ובגמרא לקיים לאשה לאמה לא אים ברוך ובעגם בעגם מעגלים שלו אלה לאברהם לשגר לה כוס לו ברכה ותוך כדי דבור בשבו אלו אים בכדבריו ואמרו אים אים אים לו אים ברוך ברוך אים לו אים ברוך אים לו אים ברוך אים לו אים

בחזיתא זקן ומלן דבני למשתיי ס׳ ומ״כ בקש לברכם רחמים שיחיה ט״ו
הקנה בליטון שער וק״ל: ארא יעקב כו׳. לפי שלא הזהיר כאן שקרלו אותו
כמו שהזהיר בפרשה הקודמת לפי שהאמירה שהגיו חולה היה עצמה
הקריאה שנתחדש בחגיו החולי קודם מיתה דבר שלא היה בא לשלם והוא
כדי לברך בנו ויאות אותם כברכ״ו
וק״ל: שלשה חלאים חלה אליעזר
כו׳ • אתבר שדרשו כן משלשה לשונות
בהאי קרא חלה אל״ת חליו ב׳ לשבר
ימות נ׳ וכ״כ בפר׳ רש״י בפרק חלק ולא
מלאנו בו כוס שולחנות חליו רק בשתים
הלו שדחקו לגיחזי וסגירה דוביס כו׳ וק״ל
ברוך

בשתי ידיו ואחד שגירה [6] דובים בתינוקות ואחד שבת בו שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו :
מט דף פח תניא מפני מה חרבו חנויות של בית היני שלש שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דברים על דברי
תורה שהיו אומרים [שם ע״ב] (דברים יד) עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח :
דף צג [ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא אגודא [1]] דנחר פפא שריג חדא מיניהו ונפלת למיא אתא לקמיה
(דרבה) [דרבא] ופטריה אמר מאי הוה ליה למעבד [שם ע״ב] הא גמר כדנטרי אינשי א״ל אביי אלא
מעתה על למיתא בעידנא דעיילי אינשי הכי נמי דפטור א״ל אין.גנא פורתא [2] בעדנא דגנו אינשי הכי נמי דפטור
א״ל אין] איתיביה אלו הם אונסים ששומר שכר פטור עליהם כגון (איוב א) ותפול שבא ותקחם ואת הנערים
הכו לפי חרב א״ל התם בדחזני מתא איתיביה עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי הייתי ביום
אכלני חרב וקרח בלילה א״ל התם נמי בחזני מתא אמר ליה אטו יעקב אבינו חזן מתא הוה דא״ל ללב
נטרי לך נטירותא יתירתא כחזני מתא :

עיון יעקב

ליעקב ומלאנו נחשדים ותגאים לתשובים שהיו לומרים הזהר כי מפני כלתו ולפי שהיה
לתרגום דומה ליעקב ל״ל לחזיר בו לכך כתב הקרא קודם שהשיאו לבנה ליעקב ולהרגיש זקן בא
ביאים: עד יעקב לא הוה חולשא. בעמים שהתפלל יעקב ויתר על בן מפאר לבוחיו הגיה
מלבד שהיה לו בנים הרבה לשון בנים נכנס לשון בנים מובנעת אלא ימות אחד מבניו
בחייו לכך לא הוכיחו עד סמוך לימות מותו שיחזור בתשובה אלא ימותו מהרה לחייו ולפי
אלא ידע אח שיו לחזיקתן לכך הרבה לו בנים ל״ל על המלאכה ועיל״ל לפי שיעקב הבטיח לו מת רק
נסתלק מן העולם ואלה מתים לעשים אלא הוה מיא מיא הרגישו בעמים אחים אחים ונסתלקו
מן העולם לא הרגיש בעמים מה הם נלקחים לכן התפלל דהוי חולשא לדי שיוכל לשוות על
בנו: אתא אליעזר כמי רחמי ואתיתה. ובשלום מהרו בזה ריפא לעשות עמהן ובמדרש
איתה דחזקיה הדם שמירת הכתוב: שליש בנים קודם ירמלים. לכן נעשו דוקא שלש
בנים מיוחד כמו הוה מדא מעבר כדכתיב מקום אלא בנים חולה אל כל מעבר בטוחה:

עין יוסף

בנים סכנה והאדם עומד על רגליו ופל פי לה אני אלבר בנים הדברה אחרת בפמידת כתלי
חלה לא חליו ומו׳ • אמנם עדיין כיחי אליעזר לו עמד מחליו אדם שנגר עליו שיחה ואלה אלו
לומר כמו חלה ג׳ חלאים אבל מי שהיי אבנגר עליו שיחה כו׳ מה ולא עמד ממנו ועכשיו בא
בו ובחלים לוה כדכ״ל כה אמר ה׳ לו לביתך כי אתה מת ולא תחיה כמו שנגרה עליו שיחה ולא
שנאמר ויתי מחליו ולא אמר ויתרפא לפי שכבר כבר מת בנגדם כאלו הבטיחו לו מעבר בטוחה:

ענף יוסף

בחזה עד יעקב לא הוה חולשא כו׳ עד דאתי אליעזר לו הוה דחלים ואתפח קשה מה
אמרו בבבל פ׳ ליש בתלמוד הקטן על החולים וכן מרגיזים כרי דלאיעזר ביתי
לחרכם הוה חולי. ונם אתפלים. וכן אותה בפיק דבב אבן עזרה הגיה לחרכם הגיים
בגיאתו שכל חולה בחזקה אותה מיד נתרפא. ועוד קשה דכתיב ויפרא ויפרא. ובי נרפא
בגנגו. וכי מתמיה בחלה לא היה מקום לכתובים הלא. והתוס׳ פיק דבב כתבו בשם
ריש דעד יעקב לא הוה מי שחלה חולי אל מיהה מבלן ולילך הוה לדיחלב חולי אל מיהה
ולא נתרפא עד אליעזר פיב. וכתב הפיפת מיש לא חלה חולי אל מיהה כי׳ חולי גדול שבוחלה
בו מיתת עכביו. ויפיק דעד יעקב לא הוה חולי גדול דמיתה. אלא חולהים קלים. כגון
מיהום הכרים ובוחלה. וכן מהרבלין. ובעיקר בתחבר חולי גדול דמיתה ולא הוה מתרפאין
ממנו עד אליעזר. ולעולם הוו חולאים קלים בחלאים ב״כ מעיקר עד אליעזר ומתרפאין
ממנו אבל ל״ל ובא בא דאתרכים התפלל על החולים ומתרפאו. וכן הא דכתיב ויפרא ויפרא
מקום אבנגו מקומו גם בפר׳ רפואות שעבר אלמה. כל הני מיירי בחולי כתים ולא בחולי
מסוכן: עד יעקב לא הוה חלה אחת אחת יעקב ונמי בחמי הוה חולשא שנאמר ויתר ליוסף
הבא לכתן חולה. הקושיא מפורסמת דאיתר מוכת מן המקרא הוה עד יעקב לא הוי חולשא
דלמה הוי גם קודם לכן אלא שלא מכרם בחולה עד עתה לפי שלא הוה מקום לקברה אל
חיה עניין אחין שיוך לא. ומכאן לתרץ בה אלא הוכיחו חז״ל ואמרו לון מושיבון אל הקולות אל הקולות אל
חיל הוה לחבים בן יוסף הרגיל אלא יעקב בחלמוד ולדיק נמוד הוה. והה הוה הכנה לחדיש בן יוסף הבא לכתן חולה ולדעת
בחיים דבר זה בפ״ב דיל הוה הוכיחו חז״ל ל״ל לא לפי הוה מחיים ולא בחיים. ואיכ לא הוה אחיים הבנים ומבלו בו שבלי הפרנסה
בנגיה בנולה בחיים בחיים ולא לפי הוה מלבד הוה בחיים. ופיק בפל
ואמר בא׳ בחיים. בכל מחקה מתקיים בכבוד בתיבה של מעלה.
מסכר כי לפי מדרגת בכבוד שהיה עכשו מן הגוף

אהבת איתן

דברו ויתפלה • ובן
הסולת כו׳ הרופא כו׳
ודלכיון בגלגלים
(דף מא) דלתן הכתוב
עומד מחליו עד
שמתלין לו. ויל״ע
מיש בהחיים ס׳ ויהיה
לחם דלה הוה חולה
עד יעקב דהיינו
בידי שמים אבל כידי
אדם הוה כגון מיי
שוכי רגנו אמו הוה
בהשמעל אמלה על
ידי שבם. ונפיל
בשמע דבנקה נמי
כיי חיה חיה אבל
שמעתא. ובי״ב כתן ריש״ל
ולא״ל קרא דדוד
בבכי חייה:
לא חזון לרחם
אמרה לחיה. (פי׳
משם עין אבע) חיי
כי׳ חיה בפיר

הדרושי גאונים

אל נוסו לא יסל
לקרב אליו בעצמו.
ריל אל עבדו בפעמים
(כי בגוף בשלם בו
המות הוא רק לנוכו
של רבנ״ע לא הוה
עצמו ריל עבדו שהיה
ריחמעיקר). כי עבדו
ספעמים לא הרגיבה
בו כלל. ומהיו ידעו
זאת שלא קרב אל
עבדו. ומזה מדלה
הוה ספק דומיה
מע״ר שלא. שזה הכיון
בחיוהו נוסה לא
הפסיק מלאוהו הרי
שעבדו לא הרגישה
כלל מיתת נוסו •
תדהכי כשב זיקא.
ידוע שהלב הוה המת
לבסוף. שכל עוד
מחיהו מתרפה עליו
ברוח חיים. ובהגע
הפתרונה של בנוסיה
ונמצא מן הקיר הרוחה
קול הוצרה ברוח
יוצא ומוציא קול מקרי
הרוחה. אל״ל כשב
איקא ולוונ כיי קבי.
ל״ל בדגש הבנים
לו הבנים נסשו לא
כי הרוח עשבו ומוציא

אהבת איתן

עד דלחה אליעזר לא
הוה חלים ואתפח
כו׳. וקשה דלא״כ כיאלך
אמרין דהרבנים
ריכין לחזות ואם
ויליף לה מקרא דדוד
הוה בימי דוד לא
הוי חלים ואתפח.
ודוחק לומר דקרא
דדוד נאמר לענין
אחר שבא אליעזר.
ומיהו אל״ל עפ״י מיש
הוספות בפיב לא
נאמר בפיב דדוד
ויפרא ויפרא. ובן
בגליון אל״ל דעד יעקב
הוה חולה בלא מיתה
כתוב בל מיתה ופי׳
הכי״ל ע״ב לכן
הוה חולה הכיון
מיתה אבל אם לא
הוה חולה אם לא סכנה
אל״ל דבר הוה חולה
אל״ל דבר הוה חולה
עד אליעזר הוה
מיתה אבל אם לא
הוה חולה אם לא
סכנה אל״ל דבר
הוה חולה אל״ל
דבר הוה חולה
אל״ל דבר הוה חולה
אל״ל דבר הוה חולה
אל״ל

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך קרובים לעיר • ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך• ברוך אתה בצאתך שיהו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו ר' יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך [אבל בית הכנסת לא ור"י לטעמיה דאמר שבר פסיעות יש] ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך משולשין שליש בתבואה שליש בזיתים ושליש בגפנים• ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא כך יציאתך מן העולם בלא חטא [שם ע"ב] לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא [1] הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא :

נא שם **והסיר ה' ממך כל חולי** (דברים ז) **אמר רב (זהו) א[ז] עין רב לטעמיה דרב** בעין הרע : קרובין לעיר . שלא יהא טורח להביאם פירות : ספק נדה . וכ"ם ולפי : ואמר להו . רבי אבא רבי יוחנן לא אמר הכי : סמוך לשלחנך . כלומר סמוך לביתך שלא תלעגך בדרך שלא תמצא אשתך נדה ולא תהא מעלה עליך עון שהוא לבזון עלמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשבת (דף מ"לי) [כדתניא] הגלגל לנקביו ואורי דומה להמור שהסיקוהו על גבי אפר: ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוציא לא המשובל ואם יהא צריך להרחיק פעמים שהעמוד מזיר ובא לידי הדחוק : אבל בית הכנסת. סמוך לביתו לרבי יוחנן לא מעלותא היא: רבי יוחנן לטעמיה דאמר במסכת סוטה (דף כ"ב.) שבר פסיעות יש דאמר למדנו ילת חטא מבתולה וקבול שבר מלגמעה שאמרה לו ולא שבר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשבילו ואמי בא לבית מדרש להתפלל: מ' שולשין . שיש שדה שליש בתבואה ושליש בזיתים ושליש בגפנים שליש טוקה בתבואה ויש שדה שליש טוקה בזו ולא בזו והיה לו פלוגתא: לא קשיא . דרב אדרב : שורא ורתקא . חומה וכתוקה גדר של (מלכים) [גלגים] כמו (איכה ב') . חול וחומה : כל חולי . דבר שכל החולאים תלוין בו וזו הענין

עין יעקב

ליה שורא ורתקא : **שלא** תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך. **פיין** פירוש כמו"י ומבריאתן ושוד יש לומר ל"ד דאותה ביזוהב דעה סימן קס"ד וקפ"ש דאשה שיש לה וסת אם שהה אחר וסתה שישוב שהשמאל ותעבור כה עליה ואל"ל לשאול ומעולה שהה אחר וסתה ולהי לאחר אחר אשר עדיין שלא בעיא סימן קס"ד סיק ס"ז ואל"ה בכה מן הדרך ואשתו היה ספק נדה אם אח"כ בעיא סימן קס"ד ולא יעדיעי מה נעשה בלאחר אחר בעוקר עיין במרגליות ולע"ד דאחר אחר בעוקר ריל כשאינו בעלתו לשולם עיש אבל אחר בעיא שנגע בלאחר אחר עדיין אחר בעוקר מתחם עדיין אחר אחר בעוקר אחר אחר בעוקר אחר אחר בעוקר

[אבא . יער : ניקייצו עילאי ותתאי . מי שיש להן יער על ההר תלוי למעלה שימני ולמטה שימני שילוף דרך המים : התם אמא דבי פרקן דופילא הוה . אותן שלמטה ולמעלה לא של ישראל היה שיכול לקלון אותו יער של בית פרקן פתח פרסיים היה ודומן הוא שלא יקולו ומה הועיל קילוה שלי : אי ממתחא אתלייהו מסתגי להו . אם יוצלו למקות חבלים ולבא ממנסע למנסע ולכפר לילך ממנה למעלה ילכו : ואי לאו לא מסתגי לה . אין להם מהלך בעבר זה והולכין על כתלן דרך שפתו הבנית שהרי על כתלן מסתלכין כנגד היער של עובד כוכבים ילכו בשפתו הבנוי הלכיגיעו כנגד שלי למה יעבירוהו לעבור את רוחב המים והרי הן לריכין לחזור ולעבור לד אחר בשלמתה הקלירה]: הוא הוה אמא . יער שיש בו רפה כר רפ הוגא לפי שאין העליונים ותחתונים קוליים ורפה בר ר"ל לא היה יודע שכן היה שיהא עליון ותחתון של עובד כוכבים המולה : ויד הבריס והסגיים . פסוק הוא בספר עזרא : תיקון עניים . ימותו בניו : איפוך אמא . דלא תלון בשביר לילה ולא הבא בשביר יום : שבירות אינה משתלמת אלא בסוף . בדאמרינן באיזהו נשך (דף ס"ה:) בשביר שנה בשנה שבירות שנה זו משתלמת ביה בתחלת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשביר יום עד שיהא חתום ומי כתיב לא תבא על בריך בשביר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבקר משכלתה שבירותו וכן לא תלון ממי לא תוקמיה בשביר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבקר : ממשמע שנאמר וכו' . שאין ליקח קרוים אלא עד הבקר דכתיב (שמות ל"ד) ולא ילין לבקר וכל ליקח שבמקרא לינת לילה הוא : מאי קראלה . היכא דמיתא בל השמה: ואליו הוא נושא (את נפשו) [בל עלמו] . הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסוכן בעצמו ליפול ולהמות באותן בשעה שנלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן : ה"ג ד"ל ואליו הוא נושא את נפשו . ופליגי בהא רב הונא ורב חסדא במשמעותא דקרא : ח"א נפשו של בעל . נעגם עליו כאילו הוגרו : וח"א נפשו של גזלן . הגיד לך הכתוב שגורם מיתה

מייתי מדכתיב ולא יכם שרב ומשם כו' כי בתורק בבקר בעת עליית השמש לא יקור יותר גדול לפי הטבע ומ"ש ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה כמ"ש ועבדתם וגו' בכל לבבכם לאיזה שהיא בלב אחד שהיא התפלה ואמר ובדק את לחמך ומים לחמך"ר הוא לחמים רעות בו נ"ב מלא לחמ"ר הוא לחיות מלא"ך מכאן ואילך והסירותי מחלה וגו' ורבה עבודה שהיא בלב אחד שיש כרבי חגיגה דבל חולי וגו' הוא לעזר ומדקדקים בהלי הסלות הנלוים בזמן ובמקום . ועל ידי זה העולם סוף . מבח"ב מעיני הבריות שהם מלות ה"כל ישראל ערבים זה בזה מבח"ב אילה ומים לא המצלה רק מבינים הסלות בלחם ומים לא המצלה רק ביחודי הסגולה וק"ל: התקרשישו וקיבו וא"ל קטוע בר' . ס"פ ח"ם פי' רבב"ם בלומר הבר קם מבין עיניך תהלה כמו לקושם קם בלומר קטוע עלמך עכ"ל ושוי"ל הבא בדברי המפרש' לוהו מלבון חפוס וספסים על מעשיו ומוהו ולמוזיח בשבר יקבון ר"ל התקושבו הפספסו על מעשיהם ואח"כ תבא מפספס במעבה אחרים לומר קטוע עלמך כו' וק"ל :

ולא יכם שרב ושמש לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו אמר ליה את אמרת לי מהתם ואנא אמינא לך מהבא (שמות כב) ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מבאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך) : ירושלמי והסיר ה' ממך כל חולי רבי הונא בשם רבי אליעזר בן יעקב כל חולי זה רעיון ואמר ר' יוחנן (דברים כח) ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון אמר רבי אבין והסיר ה' ממך כל חולי זה יצר הרע שראשו מתוק וסופו מר :

נב שם [רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא ע)דנהרא אמרו לי' ניקויץ ע) מר אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקויץ אנא היכי עביד הכי והכתיב (צפניה ב) התקוששו וקושו וא"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים התם אבא דבי פרזק רופילא הוה ואמר אי קייצו קייצנא ואי לא קייצו אמאי איקוץ דאי ממתחי להו אשלייהו מיסתגי ע) להו [דף קח] ואי לא לא מיסתגי להו]רבה בר רב נחמן הוה קאזיל בארבא ד) הוא ההוא אבא דקאי אגודא דנהרא אמר להו (האי) דמאן אמרו ליה דרבה בר רב הונא אמר השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קוצו קצו אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקיץ אמר מאן קצייה תקוץ ענפיה אמרי כולהו שני דרבה בר רב הונא לא איקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן :

דף קי ע"ב ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה (שנא') [ת"ל] (ויקרא יט) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר (דברים כד) ביומו תתן שכרו ואימא איפכא א שכירות אינה משתלמת אלא בסוף . ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר ומה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מבאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהא א"ר יוסף מאי קראה (משלי ג) אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך :

נג דף קיב תניא ואליו הוא נושא את נפשו (דברים כד) מפני מה עלה זה בכבש ה) ונתלה באילן ומסר א"ע למיתה לא *) על שכרו ד"א ואליו הוא נושא את נפשו כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו ר"ה ורב חסדא ח"א נפשו של גזלן וח"א נפשו של נגזל מ"ד נפשו של גזלן וכו' (בראיתא בפ' הגזלן ומאכיל) ב :

נד דף קיד אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בביה"ק [של עובדי כוכבים] א"ל מהו שיסדרו ו) בבעל חוב

*) נ"א שתתן לו שכרו . רש"ל

פרק המוכר : מאן קייצה תקון עניפיה . וכוון מדם כנגד מדה כי אדם עץ הבדה וכוון קו תלון אלא יעבה עוד פירות לבך תקון פירותיו : דבר אחר ואליו הוא נושא את נפשו כל הכובש . מראה דמשם הכי קאמר דבר אחר כי הכי דלא תימא לפי פשט המשון דאיש עובר על בל תלין אלא אם כן עשה מלאכה בבידה שבכן אחת את נפשו בגון זה שעשה בחילון ובמומה לבני אמרה ד"ח : א"שכח רבה בר אבוה לאליהו דקאי בביה"ק [של עובדי כוכבים] א"ל מהו שיסדרו בת"ח

עיון יעקב

אמר לו גמר מיכה מיכה מעברכין מנין לעבוה וכו' אמר לו לאו הכן מר מ"ש קאי מר בבה"ק. מראה לי ע"ד הפשט דהוה סיה רוצה לשאול לו לאו הכן מר וכו' לכן תלוקד בשאול לו שתי שאלות מקודם ובתוספות ד"ה לאו הכן מר תימה לר"י שיקר בתיב בבה מר אלמנה כו' ויל"ל פשיט כמוד לו שיתיהו מי' עכ"ל תוספות ועוד יש לתרץ לפי מה דהיתה כיולקוט מלכים מ' י"ז דף ל"ג ע"ח בשם פרקי ר' אליעזר וז"ל ויהי אחר הדברים האלה אמרה אליו אשתו בת

מיהה לעצמו : ערות דבר . בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר ב"מ לון אחם מבכך בשמות ערוה תורם בעי מיניה לעניין הורם דהתם תנן (תרומות פ"ח) לון מנביהין תרומה ערוה: [לאו בהן מר . דאיכא למ"ד דאליהו הוא פינחס דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאתו את קנאתי : בארבעה לא מלינה . בגיכסה דאיכא מדרבנן בשלומים לא די לו הרשות שעבור על ראשי אלא אף הפשה הזאת שאני יודע שמחון אדם בנה דבהה דבר אלא שעשה הבר לא הם בשם הילד ע"ב וא"ב נפ"ז ים לתבן ג"כ קבוים מדברים בגון מושב ישובה בשם מ"ש בתוספות בדי אלא יתחלל ש"ש ושלום שהוא בדין לבך עבשיו אלא מ"ש אמר אלא מכה מי שהיא מלוה אלא אם בדין

איפחית מעצבה • והתקרה קיימת אלא שהמיס שותפים ויורדים דרך הפתחים הוו ולאו שובר ומשבור הוו אלא בית אל זה והעליה אל זה: **ויוסף** הורד מצרימה כתרגומו איתחת ור׳ חייא בר יוסף אמר התחתון מתקן וכו׳: **קמיה** דשבור מלכא • לי גרלה שבור מלכא ממש ומלך פרס היה ובקי בדיוים ואמרתה להא דר״ש [דמתני׳] קמיה וקלסיה ואמר אפריין מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה אם כן מה תלמוד לומר ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל:

שם **תניא** (דברים יז) **ולא ירבה לו נשים רבי יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו** ר״ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו הרי זה לא ישאנה אם כן מה תלמוד לומר ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל:

הבית והעליה פרק עשירי

דף קיז **הנהו** בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איפחית [א] מעיבה [ב] כי משי מיא עילאי אזלי ומזקו לתתאי מי מתקן ר׳ חייא בר אבא אמר על העליון לתקן ור׳ אלעאי משום רבי חייא בר יוסף אמר התחתון מתקן וסימן (בראשית לט) ויוסף הורד מצרימה:

דף קיח ע״ב **משנה** שתי גינות זו על גב זו והירק בינתים ר״מ אומר של עליון ר׳ יהודה אומר של תחתון [אמר ר״מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק אמר רבי יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גינתו אין כאן ירק אמר ר״מ מאחר ששניהם יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי] ר׳ שמעון אומר כל שהעליון יכול לפשוט את ידו [וליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון: גמ׳] אמר אפרים ספרא תלמידו של ר״ל משום ר״ל הלכה כרבי שמעון אמרוה דשבור מלכא א״ל אפריין נמטייה לרבי שמעון:

הדרן עלך מסכת בבא מציעא

ענף יוסף

וכן אפריין נמטייה לר״ש. יש לומר דשבור מלכא היה מסופק כזה דכתיב המיס המיס לו׳ והתקר נתן לנגני אדם. כזה כתוב שבון המיס והתקר לנגי בייר. לכך אמר הוה יכול לפשוט ידיו עד בתרן וכבל שלו. ולכך איתא בגמרא ואין עוד תלולו כתוב. ולכך אמר אפריין נמטי לר״ש כיון דהוכיח דאחוב לו׳ הוה. דשבור מלכא תסיד שבאמות סיה (רמת משולם):

עין יוסף

וכן הוא אומר לקח בגדו וכו׳. ולא בעי לאתויי דאיה מהיך דרקי דיכול ליכנס לביתו של ערב. וכן מסמע בסוף פרק גם פסוק דקאמר אתם מנין לערב דמשתעבד (בתמירה בעמלא בלא קנין) אמר רבי יצחק מהכא לקח בגדו כי ערב זר (פי׳ למלוה קרא קח בגדו בי ערב בשביל אים זר דהייגו תמירה בעמלא. דלא כתיב הכא הבא לגלות) ואומר בני אם ערבת לרעך (ממון או) וקפת בתמרי פיך ר״ל אם ערבת לו וגלגלת עצה זאת חיפוה בני והגיע (ומשני דברים הללו - אל תבטח בעצמך ובמה שאתה מבטח בו אל תבטח בו ולא תבטח בו אל תבטח בו אל תבטח בו אל

בכריתת ל"ב לגיות יוחנן וכו' עד כבר כושפים מה זעזוקה כי עשה ומעיתה וילכה ר"ל לגזרות שברשאלה
הכוונה אל זה הענין שכלו שעם היות שבא לו חלי משלת נוחת החזון אינו חיומה ובעם על רעהו
לא יקום ולא יגור לבדו בגיבה אבל יקח המלה הסרה הזו ולא שמע לו אמר מנין סבי
מחלה זו מרה ולמה יקרא שמה מרה וכו' כי' שיאלה לתקשות לפי דברי אלה שהיא רפואות הנעם
ולמה תקרא בא"ש בשם הלבי לזה אמר מפני שהיא מחלה גדולה של חדש לגזרות כי מה הנעם בעצמו
ולזאת הסיבה בעוה"ר תקרא מחלה כפי מה שידוע שאם יהיה כאדם בחזון ורדיפה הנקמה
ותוקף הגבורה ונחזקהו כי נבא לבו לאותם הקלה בה ויתקלקל כל בו ויבוא ויפקוט הנעים
רחיתה נקמת לבבו ובעם עניו ויסור בחזון הסיבה מלבו הנה לבי ספק אחו ושבר כל עלומתו ובהיה
ודוע עם בגודה ובלתי שום ספק לאחת הסיבה היא מחלה כל גופו של חדש וזה פשוט ובהיר מאד
ובלתי עיונים לא יתפקח בזה כי אם הנבון הבעיטור מן החכמה ובעבר הדעת ובזכה בסגולות הפנינות
כי בזמנים הם למבין ויבינים למולתי דעת ואחר שאמר זה כפי הענינות במבל ותיבה וכמו שזכרנו
בדרוזה הנעם שהם חלה ר"ל כפי הענינות המאמר ובפי דברי ביאורינו גם יתר דברי זה מבוארי
נמצין. ואמר ובזלם פה בחרות המלה ויקונן על מיס מבקלון שזה עם היותו כרוך כפי הענינות
המאמר הוא ר"ל נאות ואמיתי כפי המצבי ראיתה לבוא לאותם הנפרשה שלא ויתפלק על כל זה

א סוכה דף כ"ח ע"ב: ב שם לאיתא דגים: ג שורש לב מגנים נמנסה ושורש ויולאה (רש"י שם): ד ילקוט דמלאכ רמז תלף סג:

חדושי גאונים

באי הקנקוים דהסוא נגבת ל"ל הוא כגם גרו של עולם ויעסוק באורו של עולם מ. ל"ל הוא ויעסוק בעינו של עולם. ל"ל ביאור הענין בכללו. (ומזה נדע הבדל בפרטי שיטי הלשונות) כי הסגולה בזה נמצד למ"ם ס"ק דברכות מלמי הסמ"ק דאי יפול מ' ומתבני בכבל תמיה למען ירבו ימיכם כתיב ולא כתי"ל מ'. ביון דא"ל מקדש לבי מיסתת. אמר סיון דאסתי לסו מלי קרא מ' לבאור מזוזות פתחו ובביב כתיב מלאי מלא חיים ע"ב ולכאורה יקשה מלי אסרי לסו מ' כי מיסתת אם בכתוב אות ע"ל אלהים"ם (עי' ריש"ם שם) ומ"ל כי זה נמצד למ"ם. אלו דברים שאם מ"ל בכל דבריהם שאם מלך לא נתקיים שאם מ"ל ל"ל פיזוקיהם בשוס"ם והקרן קיימת לעוס"ב מ' ומגיעות תם דיים וסמכת בסמ"ד מבולר כי

אהבת איתן

עינו של שלם זה ביסמ"ק דכתי' מתמד עיניכם. י"ל ע"פ מ"ם במסכת ד"ל עוה"ז דומה לגגל עינו של אדם. לכן כבו זה לוקיניסם בעקוב כעולם. שחר כבו זה הטוג'. קמוש בבמחור זה ירוגלים פרלוף שבקומש זה בסמ"ק ע"ב. הכי המתמד הענקבל בהדם דסיומו הפרלוף נמתמו כאור יוצא דומה לביסמ"ק וכוא מקרי ע"כ עין בשלם. ובוזכר פ' פקודי רכ"ב ופרכסם ויקרא ובלא לך לי' דהפרלוף רמז לקדבי קדבים שמתמו אור יוצא לעולם. וז"ם עינו של שלם זה ביסמ"ק וכוא נגד מתמד הענן של אדם כ"ל.

שאני ע כ ד א דאיתיב במקום דמלה זו דבנין ביסמ"ק עבד חייב בם וה"ם כשיב ובמ"ם כרמב"ם ריש"ל, ניח

חדושי גאונים

מעכך מה לבעליהן דאיתומים אומה המתמ' כתוב לו מלה המיד כתוב לו מלה ס' מן הסמים אמנם בפסוק אל בם ס"ם ז בו בחיבה טסבת על הלדקה כי שוקדי דלתותיסם. יוסיפו כלבקה נאמר ולדקה תגיל ממות. כבר אר"ל אבר"ל ממיתה משוכה. כלו כזה אלא מות בעליו בלא עתו. לולם מוספת חייס לא לא מלאמוהו שגיל בת יוסיף לומן לא כן תבת הקודם של בית הכנסת. וזהו שא"ל לבר"ל אליהם סבי בבבל תמה. עיי"ל ס"ק הקדם אמו סבר ר"ל דגיבה ובבנים בכל הטולם. ר"ל אימא בתבנו בית ולדקה בחיבו מלאכת המלאכה ובדעתיו הדהיעוהו יוחר מבבל אלא מאמר הלדקה אלו מלאכת המלאכה בבלי בלבד ר"ל דגיבה ולדקה בחיב

מחול ירבון • לא שליט למרמא עליהון • לפי שהיו עסוקין במלאכת שמים בבנין בהמ"ק ה"נ לין לבטל עם עם על לומדי תורה: והלך זו מרומה • פי' בקונטרס עשרו בהמות והבהמה וכו' ור"ח פי' לחוכת הדורן לשלמון העובר ממקום למקום שנותנין לו כל עיר ועיר לחוכה ופירושו מל' ויבא הלך לאיש עשיר (ש"ב י"ב): כבלב וכעורב • כמו שיהיה כדמתיו עליו. ר"ל כיון לתת לתת שליך לחקרו לבנותם ולא לבלתי מבוני. אלבל לא בבעבור זה יתאמר אם יבוא אלא מי שהוא שלוח מי יבוא אלא מי שהוא מוזמן אלא מי שהוא מוזמן ומנו ומנו ומנו ומנו לחשבונם מהתחבר עמו ויעמוד שיעות בעבר לבלתי שיהו בן חורה. כי לרך להתמות אלוו יח' הבינן לתם לבל בשר ויודעים. ולבלתי יודעים. (ביום יודעים):

חדושי גאונים

כד"ל ואחו לתם לעקדם מעט. ולפ כי הלמדם אחר לבבע מ' לית לבע ג' מלות בעבנן בפעת מיבעת לור הענין. עכ"ז אחר כי מחלוקת בלו לגאנים. וכם המקדם מעט. כתי בבעות יבוגים בני אדם בהשוב בני אדם מבוקש חיים. מה ס"ק ד"ס על דלתותיכם. כי אם לחיר ס' לבע. חכו לחיי לבני ג' כי מוצאי מה שיים. כלומר בם לבי. וכן בן בוטח בשאלו מורבדים מחקרים. כלומר כבר בגיבו ימיו לעולם קיבו. ובמה לחיר יומו הוא כבה מו בל עולם בהריבת ה"ם המשבים אותו מבמים אבן. ור"ב בעם לבע יומים כי אם אין שבן יבבה אם אין בבבה דבה מבאבל ליה בל בי דברים ממילא ידע דה"ל למידע כולם בן מהבנים בעולם ומיל דהי לא בעם מבעות ולהי לא למד בגמרא כי בן סדר המבנה ואח"כ תלמוד בי לא בעם גמרא מבל ובס"ג ה"ל בלמוד דברי הגדה לו לא למד פסוק: פרנסני בכלב וכעורב. עיין פרש"י ומפרש"ה ומיל"ל דבנים עניי עובדי כוכבים ומפרנסים עם עניי ישראל הכא בעני רעבון עבדים ומפרנסים עם כל העולם שרוי בעבר ומתרגין ק"ה דתעניית שיש לאדם לעבר עצמו עם הלבור וכל המרעיב עצמו כו' ואסור לאדם לעבר עצמו בעני רעבון ולפי שע"ה אינן עושין כן אוכלין כדי שבען ואין מעבירין בעבר שלם כמו שעושין הת"ח שאין אוכלין כדי שבען דהתמרין בם בכך לא הלה ליהן להם כדי לרעיבן ולעברן ג"כ יוה"ל פרנסני כעורב וכבלב כו'. נקט אלו שגם בתיבה היו כולם אסורין לעמם מטעם זה שהעולם היה שרוי בעבר והעורב וכבלב לא לערו עצמן ומשמו מטהן בתיבה כדתמרינן פרק חלק ואע"פ כן פרנסן נח גם אתה אל תחוש לזה ותפרנסני ומחס שגם הוא שיעם בתיבה לא הביא לו ראיה שאפשר שהוא פרנס עצמו ועוד שהיה נח חס על בנו ושוב ראיתי בב"י י"ד סימן רנ"א בשם הריעב"ח אחר שובדה שהיה מעבר על שעתן פתו לעם אחרן מהתבארא בהאלו גוונא שהיה נח חס על בנו ושוב ראיתי בב"י (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר א (רבא) [עולא] פסוק זה בלשון ארמית נאמר אם (כלם יתנו בגוים) [תנו כולהו] עתה אקבצם ואם מעט מהם ויחלו ממשא מלך ושרים • אדכתובי דכתיב (עזרא ז) מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זה כסף גולגלתא והלך זה ארנונא:

ו שם רבי פתח אוצרות בשני בצורת ואמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי תלמוד [בעלי הלכה] בעלי הגדות אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק יונתן בן עמרם ונכנס א"ל ר' פרנסני א"ל [בני] קרית א"ל לאו א"ל שנית א"ל לאו א"ל א"כ במה אפרנסך א"ל פרנסני ככלב פרנסני כעורב פרנסו לאחר שיצא יתיב רבי וקא מצטער אמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר"ש בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות בכבוד תורה [מימיו] בדקו אחריו (ומצאו) אמר רבי יכנסו הכל. רבי לטעמיה דאמר רבי אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ כי ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא ארתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן א"ל לא • אמרו ליה עורקינן ה) א"ל

(הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר א (רבא) [עולא] פסוק זה בלשון ארמית נאמר אם (כלם יתנו בגוים) [תנו כולהו] עתה אקבצם ואם מעט מהם ויחלו ממשא מלך ושרים • אדכתובי דכתיב (עזרא ז) מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זה כסף גולגלתא והלך זה ארנונא:

כסף גולגלתא והלך זה ארנונא:

ו שם רבי פתח אוצרות בשני בצורת ואמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי תלמוד [בעלי הלכה] בעלי הגדות אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק יונתן בן עמרם ונכנס א"ל ר' פרנסני א"ל [בני] קרית א"ל לאו א"ל שנית א"ל לאו א"ל א"כ במה אפרנסך א"ל פרנסני ככלב פרנסני כעורב פרנסו לאחר שיצא יתיב רבי וקא מצטער אמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר"ש בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות בכבוד תורה [מימיו] בדקו אחריו (ומצאו) אמר רבי יכנסו הכל. רבי לטעמיה דאמר רבי אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ כי ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא ארתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן א"ל לא • אמרו ליה עורקינן ה) א"ל

מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם • פי' באותן שהיו מתעסקין בעסקי בית המקדש: מנת המלך זו ארנונא • פירש הרי"ף ז"ל שלא בפי' רש"י ואמר דארנונא זו היא השורה ארוחה שעושין למלך כשעוברי עליהם והיינו דכתיב והלך: בלו זו גולגלתא • ומסתברא דבי אמוראי הכא דרבנן פטירי מכסף גולגלתא ומעשרי תבואותיהם דוקא כגון שהמלך השיל על בני העיר ליתן כך וכך מחצית מעשר תבואותיהם או מחצית מנין גולגלתם שיכולין

עיין יעקב

ר"ל שיתן רמ"ג כסף תשובת רבינו מאיר לא מוכח מדבי מכסם ע"ס: א"ל קרית ל"ל לאו ל"ל שנית ל"ל לאו • על שיש בעמיים לא אמר דאי מלאוד לו בעל הגדה ס"ל לומר אלו מדתי נמנא לו הגדה דהא מבאבל ליה על שני דברים ממילא דע דה"ל למידע כולם בן מהבנים בעולם ופיל דאי לא בעם מבעות ולהי לא למד גמרא כי בן סדר המבנה ואח"כ תלמוד בי לא בעם גמרא מבל ובס"ג ה"ל בלמוד דברי הגדה לו לא למד פסוק: פרנסני בכלב וכעורב. עיין פרש"י ומפרש"ה ומיל"ל דבנים אלו הדרן לאחמה עליהם ובדאמרינן ריש פ"ב דעבודה זרה אומה לבלבה ומעורבה בהבהמים שלא הרגילו אלו ביה לע"ס שאם בבי אבל יבמו מהלי עבמה אבל בבי אבל בבי אבל בבי

חדושי גאונים

ערכי המתנות ופירש"י ז"ל מן אלנו לפי המלכותו כיס נקי ל"ל בר הכן כלומר׳ הכל לגך אחד מן אלו ממעיים ל"ס. לי עמי לכך נקט לפרוץ לשון רבים בדרך הנכבדים בעדם כבמדברים כמו שאמר לכן ונתנם לך גם אח ואח ודעיאל אמר דגלי מלחמה ופעריה אלמר קדם מלכא. (תוספ תוס׳):

והמשכילים יזהירו כוכבי הרקיע וכו׳. עי׳ מ״ש בפוס׳ וכתוב דמוק הרקיע דסא עיניו רוחות שבכוכבים מאירים והרקיע הוא מהור. ושוד מס שיעמוד הנבחר לדקה לריין שבן דין אמת לאיזה יתרים ביניסס ומה ענין לומתה לגוזר הרקיע וקומה ענין מלמדי הטקות לכוכבים לכן נראה לשנאמר בס״ר כ״ב ד׳ ר״ה ד׳ ר״ה ד׳ ר״ה

דומתין לשכחן עניים שחזרו על הפתחים וסייעו שכל בעל בית טוחן לו מעט ורב פפא אלא היה מוחן לו הייטב מן הקופה כדרך שטוחנין לשאר בני העיר כדאמרינן לעיל לא היה טוחן לו כיון שהוא מחזר על הפתחים ולא בא לבתים שיוחנו לו מן הקופה ואמר ליה רב אמאי אתדיים לא ידשו לו שמן הקופה לא נתן לו אלא משכרו אף מעלו לא נתן לו ולא יתנו לו גם הם מעלים זימנא בראש אלא שהבר מועט יתן לו גם מן הקופה ולא יתנו לו גם אתדיים מעלים וקל' : אל ומנא ל"ש מעלים הקל ט' • אע"ג דלענין קרבנות בעי חלי שקל ט' אלא שנה קאמר שהא דלקמה דמיא שפי לקדושה בדק הבית דהוי קדושה דמים וסגי בשלים הקל : שקולה לדקה כנגד כו' . על פי מה שאמרו לקמן כל המעלים עיניו מן הלדקה כאלו עובד עבודה זרה וזהו שהוא שקולה כנגד כל המלות וזהו שהוא נתן לדקה הקב"ה מעלה לו כמ"ש עליה ה' חוגן לו וגו' והמעלים עיניהם מן לו לב בליעל לאמר שאין מי מושלם לו וחרי הוא כופר בה' ומודה באלהי זהב וכסף : לא זכה ועייל מרודים כו' • וסייעו חיל המלך הרודים בעשה הכנים לבית הם שהעיל המלך עליך להת להם מזונות ורש"י כו' בע"ח וקל' : [אם עשין לדקה מועט כו' • דאיכלה במזכה וסייס בשלחן בזמן שבהמ"ק קיים מזכה מכפר ובעכשו השלחן מכפר כמעורם בפרק ח"ם ע"ש] : והיה מעשה הלדקה גו' • דלגבי הטוחן לא קאמר אלא הקשה ובמה ולגבי מעשה קאמר במה • וגדול הלוס כדאמרינן בעלמא ומנין הלוס הוא שלמא ממלוכתא דחי לאו בחין עובדי כוכבים ומזלין כדמסיק בעובדא דריב"ל ועי"ל דמעשה הלדקה אין כאן רק לוס ממלוכתא כיון שאינו טוחן רק ע"י כפייה ואלה זה בעשה לפי שגדול המעשה יותר מן השעה אבל עבודת הלדקה הגמורה שטוחנין

ליה והא תניא אם היה עני המחזר על הפתחים אין נוקקין לו א"ל אין נוקקין לו למתנה מרובה אבל נוקקין לו למתנה מועטת :

מ"ש אמר רב אסי לעולם אל יזמנע אדם (את) עצמו מלתת שלישית השקל בשנה שנא' (נחמיה י) והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו • ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנא' והעמדנו עלינו מצות וגו' מצוה אין כתיב כאן אלא מצות . אמר רבי אלעזר * גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה לב) *) והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם [זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה וענים מרודים תביא בית] • אמר להו רבא לבני מחוזא [במטותא ו) מינייכו] עושו ז) אהדדי כי היכי דתיהוי [לכו] שלמא במלכותא • וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם נותן שקלו ומתכפר לו כיועבשיו שאין בהמ"ק קיים (זכה (שם נח) הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה) [אם עושין צדקה מוטב ואם לאו] באין עובדי כוכבים ונוטלין (אותה) בזרוע (שנא'

*) כלומר עשיית הלדקה יגרום שלום בקצון המדינה שלא יגזל השיר את העשיר אבל אחרי שהיא עבודת הלדקה אם היא מלא עשה כה הרי שהו' נקרא עבודת הלדקה יגרום הבטח ובטח עד שלום שהו הבטחות הנבאי הלמי. (מקריס) •

מלתת שלישית השקל בשנה . אפשר טעם השלישית שקל לפי שבלשה שותפין יש בחלה ועד חלק הקב"ה שהוא . חלק שלישית נרוך ליתן פדיון נפש בכל שנה שלישית השקל כי מעלה כי חוגן לו : **שקולה** לדקה כנגד כל המצות . ובכו' ג"כ שוה לפרי כתיב ריש פ' ראה אם הבכרה אחר תקשרו אל מצות כי אלהיכם אחר אחרי מלוה אחרים הוים ובמצות לדקה כתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך וגו' : **אבר** לה רבא לבני מחוזא מלאוה לעיל ובקדמי על כל נותני אמנה אמנה לדקה חסור לכפות אם לא תאמר שיעור לכפות המלוה אמר רבא לבני מחוזא שהיו עשירים לשלוחה שלם ב"ש כל אחד מהם לבני מחוזא שהיו עשירים לשלוחה שלם ב"ש כל אחד מהם לא תאמר שיעור לכפות המלוה אמר רבא

ופליגא דר"י דאמר אף טפה כו' • ורלה בזה דתלמודא סמך עצמו לומלי דאמרינן בפ' אלבעה נדרים דמשה הכרנו לחומה והשתא ע"כ לר"ל דאמר נח דעשה כו' הייט דעשה לדקה טפה דמשה לא הוה חומה ומשה לא כפה רק חומה ומשה לא כפה רק אף ולא חומה אין כאן גדול העשה לדקה דאם בלדקה טפה אף ומשה לא כפה אומו הרי גם משה גדול מעשה לדקה שהוא כפה החומה משה"ל שעשה לדקה והשתא קאמר שפיר ופליגא כו' דלר"י דאמר בלדקה אומו טפה חומה אין כאן גדול עשה לדקה כו' כיון דמשה כפה חומה ק"ל: ובהוס' ד"ה חמה אומו טפה • חומה דכשלמי פרק ד' דנדרים

מן החוטאים: אע"פ ששחד בחיק חמה עזה. אע"פ שעשה לדקה בסתר: חמה עזה. עדיין היא בהוקפה ורבי אלעזר סבר הלמי ושחד בחיק לרשע וקלי ושחד בחיק יכפה חמה עזה: ותפק לרשע נפקד. הוא פיוס דברי ריבוניו:

תוספות

אמרינן דאמה משה הכרנו: והמפייסו בדברים מתברך ב"א. יש מגיסים והמוקן פרוטה לעני והמפייסו משום דמשמע להו דקראי לאיירי בנוקן לדקה דכתיב והפך לרשע נפקד ונפש עצמה מכביד והלו מלבה היא דעשה עצמה

השביע

משובב נתיבות לשבת) ואיר יצחק ג מ"ל (משלי כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף

עוה אע"פ ששחד בחיק חמה עזה. יצחק כל דיין הנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם שנאמר ושחד בחיק חמה עזה. ואמר ר' יצחק ב כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב (ישעיה נח) הלא פרוס (לרעב לחמך) וגו' [ועניים מרודים תביא בית וגו' כי תראה ערום וגו'] (שם) (אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני וגו') והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות דכתיב (שם) ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע ורחם בחשך אורך ואפלתך כצהרים ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך וגו' *) ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם [וגו'] (וקורא לך גודר פרץ) יצחק ג מ"ל (משלי כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף

*) נ"י בכ"מ נפשך ובנו פיל.

עין יעקב

נפקא לן מהכא דלגבי פיא אמר מצלה אבל אינו מלבה אבל בכל מקום אמרינן דאיכא דיקא דאמר מעשה בעבל כי יעורתי מפני כלף ובמקום אחר אמרינן דאיכא מעשה דאם כן ומכאן אמרינן דאפילו בלא מעשה כלום לא יכול לבא בכלל מלבה דאמרינן דאיכא דיקא דאמר מעשה בעבל

א יקוט מבלי רמז תחקק״ט :

הדרשי גאונים

המים וכלות כן רפואתך מ״ה ר״ה תלמח וזה ב״ש מכוון כמו שהוא רפא לה ברעב מנולמשו ותשוב כמו כתולה הזה כן גם אתה תרוכתך מברא תלמח ותכיים מברא כמו אתה: מיסרה לכבין ספרוסים לעני בדפרסתי גמ״ש הלא פרוס לחסים פרוסה ושומדת מוכנת לעני וכמו שאתה מדדתה לעלות לעני קודם הקבלת פניו כגם כי כן ולכך לפניו לדקך ולחר כך בכוד ס׳ ואסכך מכוון לגם שאתה מקדים לעני לדקך ואחר כך אתם מקבל פניו וכן לו אקרא וס׳ ישעה תשוב ויקב כן הקדוש ברוך אמרה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה ומצות ס״ר ה׳ כמשה כמו בתיון ושיל דסקם לכן אנכי מצוך היום לעשות ס״ר זכה לאמר מטוב דבר חיי ומוחיי לחי השעה״ב ועיקר לגם הכיון לכל פרוס לכן כנים לכן סרבים זכה לאמר מוב ומשמעו בשם תוספים בטעות מכל שבים כתוב זכה לאמר בהיות הלחי חיות לאמרים מוכים ומבים המדבים וכתב מה מוב: בעלי כבוד לכתוב וכבוד . עיין פרש״י ועיין דבקם מקראות שלין לכם בכבוד בשיעו וכמו המלוים כמה פעמים מקראות זה צריכין להדרש אלא דל״ל פי׳ כתוב עיש דדרש לו עיש כסוד ובאמת אין לא כסן אמרת כי כבוד אלהים הסתר דבר וכין שבעל הגדה חס על כבוד קש אלא לגלות

הסוד לכן כוה גיב מחכבד חס כי מכבדי אכבד :

ר״ש פתחון פה לבעל דין הבינוך . עי׳ פי׳ רש״י ואסבר דלכך נקרא בפיר״ש דקאחר זכה אלא פרוס לרבנו מתוך לא זכה ועניים מרודים תבוא בית לא בבטון ר״ש לדקה הוא מעניים מרודים ב״ה לכן כן בכעשיה: אם אלהיכם אוהב עניים אם אלהיכם אוהב עניים ובכן ר״ל כתיב ואוהב גר לחת לו לחם ומלבוש וגו׳: ברר לבעל לא בכם מדינה של גיהנם. שבדי כבר בחתמי לעיל בחס״ע מלא משעבד גליות לפי שהבכרם ביבר גליות וגיהנם כדי מפרנסים בעלים ונעלא ע״י הקבעות מכבד לדקה בגדולה יותר מכל הקרבנות ועיל ואם נפשך לדעת לן לך שולה בדולה אלא מה מדינה של גיהנם יעבו אחרים בעבולה ונחמת לקרא דוחלי זה שיוכל מבכסיו חבל לכן הקב״ה בעם עניו ודבקאמר לפנון בעם מה בעל אלה שבקשה שמיה הכל לקבקים לפניהם בלמלים ומה מסברו מוחמיו בוד בעב וכה כדי לבעל לא מדינה של גיהנם חס הוא נכון אמר שבעם מוצא כדי לבעל לוחנו מדינה של גיהנם חס הוא נכון אמר שבעם

ענף יוסף

יא היה ר״מ אומר יש לבעל דין לחלוק כו׳ אם הקב״ה חוסב עניים למה לוחנו מפרנסו ל״ל כדי לבעל לא בכם מדינה של גיהנם . ענין המחלוקת אחת . משום שבאמת מה שמוחנין הקב״ה לבעניים הנוגים לא מוחנים ע״י הלדקה שיחנין לבם הבבר מלבד ר״מ ס״ל ולזה אמר וכמו ומלבדמו בפיר לבעלות בכוח אלא לבני אדם . ואמרו שמבלתי לבפעל ביכוח מוחנים

מרודים

בעת אחר עשה בבם כלומר שלא תועיל לדקתם לבוח אל הקב״ה שישגיח לבעניים

יא לבעל דין . לרבנו : אם אלהיכם אוהב עניים . אלהבם נמודרם מפני מה לוחנו מפרנסו מדינה של גיהנם . כלומר מלהבבם הוחה הבעניות לבם . כפי שאם מתחיבו לוכד לגיהנם בגלוחנו מגיהנם בגחינו

סלדקה

הדרשי גאונים

מי יתן מוחי המחיון כמו שזכנו בוחפק לרבנו בפנן הדרכם מוסרי דור ודור הקומסבהמיה יסודות שלם. (כלי פז) : בשם שמזונותיו של הדם קונין כו׳ מה לו בחלמא כו׳ . עפיר״ש ומהרש״ל להגיה ומהרש״ל מקום מלח בפיר״ש במקום מלח ערש״ש מלח יוסף״ל ראתה לענין דלקח בחלמא כו׳ . ומהרש״ל בפיר״ש מלח ומהרש״ל

דעתיה) אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים אמר ליה חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא (דברים טו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם (שם יג) יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים :

יג שם תניא אמר ר' אלעזר ברבי יוסי כל צדקה וחסד שישראל עושים בעוה"ז שלום גדול ופרקליטין גדולים בין ישראל לאביהם שבשמים שנאמר (ירמיה סז) כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנוד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם ה' את החסד ואת הרחמים . חסד זו גמילות חסדים. רחמים זו צדקה. תניא ר' יהודה אומר א גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר (ישעיה נו) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות . הוא היה אומר י דברים קשים נבראו בעולם . הר קשה ברזל מחתכו . ברזל קשה (אש) [אור] מפעפעו . (אש) [אור] קשה מים מכבין אותו . מים קשים עבים סובלים אותן . עבים קשים רוח מפזרתן . רוח קשה גוף סובלו . גוף קשה פחד שוברו . פחד קשה יין מפיגו[ז] . יין קשה שינה מפכחתו[ח] ומיתה קשה מכולם . וצדקה מצלת מן המיתה שנאמר (משלי י) וצדקה תציל ממות :

יד ש דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי [ט] בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם . מדת בשר ודם אדם מביא דורון[י] [גדול] למלך ספק מקבלים אותו ממנו [ספק אין מקבלים אותו ממנו] ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה [פני המלך] והקב"ה אינו כן אדם נותן פרוטה לעני וזכה

א יגיעם רבים רמז שמ"ם : ב יגיעם מכלים רמז תרע"ח :

מרישי גאונים מגיל לקרם דמרחם הבשם נלוסים רבעים נמוריים מתכרון מעמו בכ ילדנים ביום כסיפוריס כמו בדיני נפשות והלא אמריתן סתם גנמרת בר"ס ודייק: נכתבין לאתר לתיים ובוטעיסתלוים ועומדים מר"ם על יום הכיפורים זמו נכתבין לחיים וכו' אם כן משמע מבשם

אהבת איתן

כל המעלים עין מן הצדקה כאלו עובד עבודת כוכבים. יתכן לפעם על פי מ"ש המפרשי, בעניין יוסף רבי עקיבא עם עורטסרופוס לא מעביר נאים של הקב"ם לו של ב"ו . דטעמא הרבעים דמעבה הקב"ם נאים מבל ב"ו ואיכ א"ל למו"ל אי אמו דה"ל להקב"ם לבלאו מ"ו וכן אם אינו חבן בעבודת כוכבים הי"ל להקב"ם לבטלה . והתשובה ע"ז דמעבה ב"ו עדיף ולכך לוה הקדוש ב"ה לותנו על המילה ועל בעול עבודת כוכבים. והנה ויכוח [illegible] וכדאי' [illegible] אמנ דאמר [illegible] לר"ע אם הקב"ם [illegible] מעיים לאה לייי [illegible] ומיינו מבוש דסבר דמעבה הקדוש ב"ה עדיף אבל לפי דברי ר"ע דמעבה ב"ו עדיף אפיר דלוה לנו ה' לפרנס אותן . וז"ם דמעלין עין מן הצדקה מתחת עשיר הרבה [illegible] כאלו עובד עבודת כוכבים . דמתחת עשיר הרבה נגי צדקה מיכא ב"כ [illegible] בעבודת כוכבים כנ"ל :

גדולה צדקה שמקרבת [illegible] הגאולה שנאמר [illegible] אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' . והקבה הכי"ף דמיל דבצדקה לחוד דיליה [illegible] חוקה עם משפט דכתיב בכ"ש קאמר. וי"ל לכמ"ם תוספות ביומא (דף ג) דר"ע לא בעי קבל לחלק דמסתמא ליה כל ה' נפני עצמו כר' יוחנן וא"כ א"ם כך דבסלה דר"ע קאמר לה ואזיל לעבייה ומכ"ה [illegible] מ"ם לדם .

בדבריה מעיה לשמה וק"ל : איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות כו' . עי' פירש"י ועוד נ"ל לפרש השתא אילו נפלתי דמאן דסני לן הוה מחייב לי שהייתי מחלל שבת ועובד עבודת כוכבים וחייב סקילה וק"ל : שמא עני בא לידך כו' . אפשר שרמז לו תעובדא דמייתי לעיל דהוא ענין דהוה מחזר על הפתחים ולא מזדקק ליה רב פפא וק"ל : כתיב הכא כו' עם לבבך וכתיב התם יצאו כו' . הרבה כתובים לשון בליעל במקרא גם בשאר עבירות אבל בתורה אינו כתובים רק אלו שנים ויש לו ללמוד זה מזה וק"ל : ש אמר כה אמר ה' אל תבוא וגו' את החסד והרחמים וכו' . לפי פשוטו החסד והרחמים שלו שהיה לו עם ישראל שאל' ואמר לך ה' את הברית ואת החסד וגו' ונתן לך רחמים אמר לאסוף מהם אבל את שלומי דרים המשמע דבר שהיה עושה שלום אלא שהם החסד והרחמים שהיו הם עושין היו פרקליטין ושלום הגדול אלו כדאמרינן כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך וגו' וע"פ דרך זה אמר גם כן שמקרבת הגאולה שנאמר ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות כי ע"י הצדקה שיהיו עושין יהיו זוכין לעשות עמהם צדקה בגלה בעת הישועה כי הצדקה שעושה הקב"ה עמנו בגלות היא בסתר וק"ל : [ומיתה קשה מכולם כו' כי הסיבה הקשה מהם היא אינה אלא

עיון יעקב

מרודיים אלא בע"י פע"ה ס בשתנה כמשל שכרי ע"י בשביבנו בדבריה נתן סך רב ממנו לצדקה : א"ל מייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו . ואי תקשה לך מ"מ איך הוא מייחב דעתו בזה דמ"מ עבה עבירה שבקול בע"ת ע"ל דמ"מ כיון שאמר כאלו עובד עבודת כוכבים הוא רק כמו כ"ף הדמיון ואינו ממש לכן באמת רק בעי למיפל ולא נפל ממש : כל המעלים עין מן הצדקה כאלו עובד עבודת כוכבים . עיין בתוספות בכתובות דף ס"ח מה שכתבנו על זה :

כל צדקה וחסד שישראל עושין בעוה"ז . מתיבת כל משמע כין עושין בסתר לו בסר סיה לו דר"ל בין עושין צדקה הרבה לו מ"מ כי כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לתבונן גדול שלום גדול ופרקליטין גדולים וכ"מ [illegible] המיתה בשבת דף ל"ב עלה למקה ונפל יהיה דומה בעיניו כמי שבעלהו לגרדום ליהרן שכל העולה לגרדום ליהרן אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול אם לאו אינו ניצול נמצא דע"י צדקה וחסד נמלט מחליו [illegible] אש קשה מים מכבין אותו . ואפשר דמה"ע נמשלה התורה למים [illegible] דף כ"ה ע"ב תנא משמיה דר"מ מפני מה נמשה תורה ליבראל מפני שעניין כן [illegible] אם לא לתן לכן נמשלה התורה למים ולכך מקרי שם לפי שמחיים את האדם וכדקאמר בש"ס כאן מים קשים ואפשר שה סוגרת הפסוק ה' שוה לעמו יהן כדי לסתים עזותן ותקשי לך קושיות מהרש"א שם בביאור דש"ב הוא לרעב בתיבת התורה שמחיים כמה וילגוע בסם יד שלוחות במלחמה על זה קאמר ה' יברך את עמו בשלום כדי שלא יהיה יד שלוחות חקיפה עליהם במלחמה רק שלום יהיה לכם : ומיתה קשה מכולם . תע"ג דסם י"ח כלימוף שמיתה מ"מ תביב רק יו"ד דברים קשים הי' מהרש"א דשינה בע"ב אחד משמ"ך בתי"ה לעניין ברייתה ופחד ל"ל ג"כ שהוא שורף עולם כדכתיב אחרי אדם שפחד תמיד משל"ב המיתה לא היה מלד הבריאה שאלוני לא הבא אדם הדם היינו חיים לעולם . בכתובות ל"ד אין מיתה בלא חטא :

אדם מביא זדון גדול למלך . הנה מדמה מלך בלילא מביא זדון להקב"ה בעצמו ונעיל קאמר לומר [illegible] מייריי בטחון לדקה בפרטיא ואלו מייריי בטחון מתן בסתר שאינו מכיר בה אלא ה' זה תשוב כאילו טחון מ"ו [illegible] מכיר בה אלא אני : זוכה ומקבל שכר

ענף יוסף

וכבי [illegible] בה פרוס נרעב לחמך . אלא תפרוס אין כמ"ב כאן . אלא אלא פרוס בבר הוא פרוסה במ"ה בבר היא נגזר על האדם מה שהוא משבר ומה שהוא מתחבר ש"ב . ובוהאי הבא שוה בגמרא נ"ב על הא' קרא ומהאי דווקא . וכ"ל קרא אלא פרוס כלומר בבר פרוסה מה שבאדם מתחבר . לכן טוב שתתן זה בחברון לרעב לחמך ואם לאו עגלים מרודיים יבואו ויתבאו . ועי' מייתי המעשה דבני אתתיה כו' . ח"ש אם זכה אלא פרוס . מה שמפרס ונתבר לך בגזירה . תתן לרעב לחמך . ואם לאו ס' . ואפשר שיל

עין יוסף

יב כל המעלים כו' מאלו שוכר כו' . לפי שהצדקה היא קבלת עול מלכות שמים . וכן כל הספרות שחייב האדם להפרים מנכסיו כגון לקח שבחה ופאה ביכורים תרומות ומעשרות שמיטות ויובלות שעם כולם הוא כדי שידע האדם ויעלה על לבו כי לה' הארץ ומלואה שלא יכל מה שיש לו אינו שלו ויקבל עליו עול מלכות שמים . וכל מי שאינו שוכר [illegible] לבו כחי ושלם ירי עבה לי

הרי"ם

שהוא רוצה אלא כל אשר יחפוץ ה' לעשות לכם לזה פרש"י שגם מזונותיו אינם לפי רצונו אלא לפי רצונו ית' קונה לו שכר שיתברכם ממנו וכן לעולם ית' גוזר מה שיעשיר בשנה ומה שפרש"י זכה למזל טוב לפי שאם זכה הוא המעשים טובים מעיקרא לא יגזרו עליו חסרון ועוד שאתיל כשהוכה למעשים טובים הקב"ה מזמין לפניו עניים שיזכה עמהם ואם לא זכה המעשים הקב"ה מזמין לו עובדי כוכבים שיאכלו תלוה היכי אמר כי הא דבני אתתיה דריב"ז דעשיבנו ושקל מיניייהו לצדקה ואלא אפ"ש אלא יעשה אותם ריב"ז כיון שזכו למע"ש היו מזדמנים להם עניים ועושים עמהם צדקה אלא ודאי שזכה הוא למע"ש ואם ריב"ז אלא יזכו למע"ש ולכך עשיבנו :

כי אספתי את שלומי וגו' . פרש"י את החסד וכו' וכ"ת מנ"ל דלא קאמר שהקב"ה אסף הכלום והחסד והרחמים מלרתם על ישראל ולאה הא"כ למה לה אלא לגוד להם ולספרם דקיומם מינתי לה כיון שאסף הקב"ה שלומו ולא יוסיף לרחמם ולעשות חסד עמם ועוד הכיל"ל אספתי את שלומי ואת החסד ואת הרחמים אלא ס"ק אספתי את שלומי מאת העם הזה אספתי את שלומי ואת החסד ואת הרחמים אלא ס"ק אספתי את שלומי מאת העם הזה הסכה גרמו לה תעד להם ואל תלך לספוד כי כל אשיו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו ובזה ידוקדק הכיל"ל אספתי את שלומי ואת החסד ואת הרחמים נאם ה' ולמה הפסיק באמצע לומר נאם ה' ולכך דרשו נאם ה' כי אספתי את שלומי הטעם הוא את החסד ואת הרחמים שפקנו מהם ואינם מרחמים : גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה וכו' . וקשה כיון דכתיב שמרו משפט ועשו צדקה דלמא מ"ש קרובה ישועתי לבא הוא על דבר שמירת המשפט או דלמא על שתיהן כאחד אבל [illegible] דנבלוה לצדקה לעדה שמקרבת את הגאולה ואפשר לומר שהמשפט הוא מקיים העוה"ז כדתנן על ג' דברים העולם עומד על הדין וכו' ופה שמקרב הגאולה הוא הצדקה כי קרובה . ועתה לבא קאי לדמיון ליה שמרו משפט לקיים העולם ועשו צדקה כדי שתקרבו הגאולה :

מאי

ענף יוסף

אלא שוכר כו' . לפי שהצדקה היא קבלת עול מלכות שמים . וכן כל הספרות שחייב האדם להפרים מנכסיו כגון לקח שבחה ופאה ביכורים תרומות ומעשרות שמיטות ויובלות שעם כולם הוא כדי שידע האדם ויעלה על לבו כי לה' הארץ ומלואה שלא יכל מה שיש לו אינו שלו ויקבל עליו עול מלכות שמים . וכל מי שאינו שוכר [illegible] לבו כחי ושלם ירי עבה לי

המתורגמן . ח) ציהעט הערוים, פי' כי פיין מחוקן ולא יסחר . ט) ועבמו אוים . י) נעשענקע .